

บทที่ 3

ความเป็นนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากเอกสารที่เกี่ยวข้องที่กล่าวถึงความเป็นนานาชาติหรือความเป็นสากลของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ผู้วิจัยได้นำมากล่าวไว้ในบทที่ผ่านมาและจากการสังเคราะห์กรอบแนวคิดและความหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความเป็นนานาชาติข้างต้นแล้ว ทำให้สามารถสรุปกรอบแนวคิดของความเป็นนานาชาติได้หลายประการ ดังนี้คือ

ความเป็นนานาชาติในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง กระบวนการปรับตัว หรือสนองตอบต่ออิทธิพลของนานาชาติในทางวิชาการในรูปแบบต่าง ๆ หรือการมีกิจกรรมความร่วมมือทางวิชาการในลักษณะหนึ่งลักษณะใด หรือหลายลักษณะระหว่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกับนานาชาติต่อไปนี้ 1) การมีกิจกรรมจัดหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับนานาชาติ 2) การรับหรือแลกเปลี่ยนคณาจารย์และนิสิต ตลอดจนบุคลากรของมหาวิทยาลัยระหว่างกัน 3) การรับหรือแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือสนับสนุนทางการวิจัย วิชาการ หรือทางเทคนิคระหว่างกัน 4) การรับหรือแลกเปลี่ยนหลักสูตรการเรียนการสอนระหว่างกัน และ 5) การวางนโยบายหรือมาตรการต่าง ๆ ร่วมกันเพื่อให้เกิดผลของการพัฒนาขึ้นซึ่งจากคำจำกัดความหรือกรอบแนวคิดข้างต้นนี้ ผู้วิจัยจะได้นำมาใช้เป็นกรอบในการวิจัยถึงความเป็นนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในบทนี้ดังจะได้กล่าวต่อไป

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับนานาชาติ :

พื้นฐานที่เชื่อมโยงสู่ความเป็นนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับนานาชาติ ถือเป็นพื้นฐานที่สำคัญอันหนึ่งที่เชื่อมโยงกับความเป็นนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอยู่พอสมควร เนื่องจากการมีความสัมพันธ์กับต่างประเทศนั้น นอกจากจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของประเทศในด้านต่าง ๆ แล้ว อีกด้านหนึ่งการมีความสัมพันธ์กับต่างประเทศยังส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาด้วยเช่นกัน ซึ่งรวมถึงการมีส่วนร่วมผลักดันให้ประเทศไทยได้ประดิษฐ์ฐานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยขึ้นด้วย ซึ่งการมีมหาวิทยาลัยขึ้นในประเทศนั้น ในทางหนึ่งย่อมหมายถึง การเปิดให้ประเทศได้รับความเป็นนานาชาติขึ้นแล้วเช่นกัน

ประเทศไทยเป็นประเทศที่เปิดความสัมพันธ์กับนานาประเทศมาช้านานแล้ว ทั้งที่เป็นความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจการค้า ด้านสังคมวัฒนธรรม ด้านการเมืองการปกครอง ฯลฯ นับตั้งแต่ในหลายยุคหลายสมัยที่ผ่านมา ด้วยความที่สังคมไทยเป็นสังคมเปิด เป็นสังคมที่มีการส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์กับต่างสังคมตลอดมา ทำให้ประเทศไทยมีโอกาสเป็นทั้งประเทศผู้ช่วยเหลือ ประเทศผู้รับความช่วยเหลือ ประเทศผู้ร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ ทั้งในภูมิภาค และนอกภูมิภาคเรื่อยมา จนเมื่อมาถึงในสมัยรัตนโกสินทร์นี้ การมีความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับนานาประเทศก็มีความชัดเจนมากขึ้น มีรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น ส่งผลถึงการพัฒนาตามมามากมายหลายประการ

ในสมัยรัตนโกสินทร์นั้น รัชสมัยที่ไทยเริ่มขยายความสัมพันธ์กับต่างประเทศมากเกิดขึ้นตั้งแต่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งนับตั้งแต่ที่ได้เสด็จขึ้นครองราชสมบัติเมื่อ พ.ศ.2394 (ค.ศ.1851) แล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับนานาประเทศก็ยิ่งก้าวหน้าขึ้นมาก เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักว่า “ถึงเวลาแล้วที่ประเทศไทยจะต้องยอมเปิดสัมพันธภาพกับประเทศตะวันตกโดยทำสนธิสัญญาในลักษณะใหม่และปรับปรุงบ้านเมืองให้ก้าวหน้าเยี่ยงอารยประเทศ” (เพ็ญศรี ดูก, 2542:4) นโยบายดังกล่าวของพระองค์ทำให้ไทยต้องเปิดประเทศอย่างเป็นทางการเป็นกิจลักษณะ มีการค้าขายกับยุโรปมากขึ้นและส่งเสริมให้ไทยได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมตะวันตก อีกทั้งพระองค์เองก็ทรงได้รับยกย่องว่าเป็นผู้ริเริ่มและวางรากฐานการปฏิรูปประเทศให้เจริญก้าวหน้าตามแบบอารยประเทศด้วย ซึ่งภายหลังเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ได้เสด็จขึ้นครองราชย์ต่อมาก็ทรงสืบทอดนโยบายปฏิรูปประเทศต่อจากพระองค์ โดยการปรับปรุงประเทศในด้านต่าง ๆ ให้เป็นที่ยอมรับของประเทศตะวันตก (เพ็ญศรี ดูก, 2542:9)

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเริ่มการสร้างความสัมพันธ์กับนานาประเทศโดยการเสด็จประพาสต่างประเทศ เพื่อจะทรงศึกษาถึงความเจริญก้าวหน้าของนานาประเทศเพื่อนำมาใช้ในการปฏิรูปและบริหารประเทศในด้านต่าง ๆ ทรงเริ่มจากการเสด็จฯไปยังประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงก่อน เช่น สิงคโปร์ บัตตาเวีย สมารัง จากนั้นจึงเสด็จฯไปถึงอินเดีย โดยผ่านทางสิงคโปร์ ปีนัง รำงกุ้ง และกัลกัตตา ดังข้อความที่ปรากฏในราชกิจจานุเบกษาเกี่ยวกับพระราชดำริดังกล่าว ความตอนหนึ่งว่า

*“ทรงพระราชอุตสาหะเสด็จพระราชดำเนินกลางทะเลฝ่าคลื่นฝ่าลมไป
ประพาสเมืองต่างประเทศ เพราะจะได้ทรงทอดพระเนตรบ้านเมือง
และกาารธรรมเนียมต่าง ๆ สิ่งใดดีจะได้เป็นแบบอย่างแก่บ้านเมือง*

สยามต่อไป” (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 9 พ.ศ.2417:3)

ในปี พ.ศ.2415 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ กลับจากการประพาสอินเดียแล้วทรงจ้างครูสอนภาษาอังกฤษเข้ามาพร้อมกับโปรดฯให้ตั้งโรงเรียนหลวงใช้สอนภาษาอังกฤษขึ้น ซึ่งนับเป็นรากฐานในการเตรียมคนเพื่อส่งไปเรียนในยุโรปในฐานะนักเรียนหลวงเป็นครั้งแรก (สุมน อมรวิวัฒน์, สวัสดิ์ จงกล และ ไพฑูรย์ สิ้นลาวัณย์, 2541: 50)

หลังจากนั้นความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับนานาประเทศก็ยังคงมีความก้าวหน้าและขยายตัวออกไปเรื่อย ๆ ด้วย พระบรมราชโองบายที่เน้นการนำ “ตัวอย่างในการพัฒนาบ้านเมือง” จากที่ทรงพบในหลาย ๆ ประเทศมาปรับใช้ดังกล่าวแล้ว ในช่วงปี พ.ศ.2436 (ร.ศ.112) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงหันไปใช้นโยบาย “การเริ่มปรับตัวและทำทีให้เข้ากับประเทศมหาอำนาจ และการทำให้เมืองไทยเป็นที่รู้จักของนานาประเทศ” เพื่อให้ฐานะของประเทศไทยเป็นที่รับรองในวงการระหว่างประเทศเพิ่มมากขึ้น หลังจากนั้นพระองค์ได้เสด็จประพาสประเทศต่าง ๆ อีก ด้วยทรงมุ่งหวังจะทำให้มหาอำนาจยอมรับฐานะของไทยและทำให้ไทยได้รับสิทธิเท่าเทียมกับประเทศอื่น ๆ ในสังคมนานาชาติ ดังจะเห็นได้จากจุดมุ่งหมาย 3 ประการในการเสด็จประพาสต่างประเทศของพระองค์ดังนี้

ประการแรก เพื่อให้ประเทศไทย เป็นที่รู้จักของประเทศต่าง ๆ ในยุโรปและเพื่อส่งเสริมสัมพันธไมตรีกับประเทศตะวันตก ซึ่งอาจจะยังประโยชน์ทางการเมืองให้แก่ประเทศไทยในอนาคต

ประการที่สอง เพื่อทอดพระเนตรการบริหารประเทศ การศึกษา การทหารและการศาลเพื่อนำมาปรับปรุงบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้า

ประการที่สาม เพื่อจะทรงถือโอกาสนี้แก้ปัญหาและผ่อนคลายความตึงเครียดทางการเมือง (เพ็ญศรี ดูก, 2542:141)

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวหลังจากได้เสด็จประพาสนานาประเทศนั้นมีอยู่หลายประการ ซึ่งล้วนแต่เกิดจากการขยายความสัมพันธ์กับต่างประเทศทั้งสิ้น ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเช่น การส่งเสริมให้มีการค้าขายกับชาวต่างประเทศเพิ่มขึ้น การโปรดฯให้ตั้งโรงเรียนสอนภาษาอังกฤษแก่ลูกหลานของขุนนาง ข้าราชการ คฤหาสน์ การปฏิรูปทางเศรษฐกิจการค้า การจัดตั้งกระทรวงและการปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นแบบต่างประเทศ การตั้ง “คานันซิลออฟเสตด” (Council of State) หรือ

สภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน การให้ชาวต่างประเทศเข้ามาทำงานในตำแหน่งสำคัญ ๆ เช่น มิสเตอร์ ริเวต คาร์แนค (Rivett Carnac) ที่ปรึกษาการคลัง โรลิ่ง ยัคมินส์ (เจ้าพระยาอภัยราชา) ที่ปรึกษาราชการทั่วไป เป็นต้น ซึ่งปรากฏว่า ในรัชสมัยของพระองค์นั้นมีชาวต่างประเทศเข้ามารับราชการในตำแหน่งต่าง ๆ จำนวนมาก เช่น ในปี พ.ศ.2449 นั้นมีถึง 247 คน (ละออทอง อมรินทร์รัตน์, 2522 อ้างถึงใน ผุสดี ทิพทัส, 2541:4) หรือจากหนังสือของกระทรวงมหาดไทย เรื่อง “พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่เกี่ยวกับภารกิจของกระทรวงมหาดไทย เล่ม 1 ข้อ 17 ว่าด้วยการจ้างที่ปรึกษา ได้ระบุรายชื่อที่ปรึกษาชาวต่างประเทศไว้เป็นจำนวนถึง 14 คน (ดูในภาคผนวก ก)

ความสำคัญของการที่จะต้องอาศัยชาวต่างประเทศมาช่วยทำราชการในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ทรงให้ความเห็นว่า “.....ในเมืองเราเวลานี้ไม่ขัดสนอันใดยิ่งกว่าคน.....เพราะเหตุขัดสนเช่นนี้จึงจำเป็นต้องใช้ฝรั่งในที่ซึ่งคนเรายังมีความรู้และความสามารถไม่พอ.....คนเรามันไปไม่ไหวจริง ๆ ไม่ใช่ไม่ไหวด้วยกำลังวังชาฤๅความคิดความสามารถ ไม่ไหวด้วยมันไม่มีความรู้เสียเลย.....การที่เราใช้ฝรั่งนั้นแปลว่า เราใช้ตำราสำเร็จคือ เอาที่เขาหลงแลเห็นว่าดีมาทำที่เดียว.....” (องค์การคำของครุสภา, 2506:145)

ด้วยพระบรมราโชบายที่ชัดเจนที่ต้องการนำความเจริญจากต่างประเทศหลาย ๆ ด้านมาใช้ปรับปรุงประเทศในขณะเดียวกันก็ทรงมุ่งสร้างความยอมรับให้เกิดขึ้นแก่ประเทศไทยให้มากขึ้นนั้น ทำให้ตลอดระยะเวลาอันยาวนานของการครองสิริราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ นับเป็นช่วงสมัยของการ “เจริญสัมพันธไมตรี” และ “การปฏิรูปสังคม” ที่ชัดเจนที่สุดสมัยหนึ่ง

คุณประโยชน์อันสำคัญอย่างหนึ่งของการเลือกรับชาวต่างประเทศเข้ามาช่วยราชการในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นอกเหนือไปจากการขยายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศให้เพิ่มพูนขึ้นและทำได้ “เห็น” วิธีการในการปฏิบัติงานตามแบบต่างประเทศเป็นครั้งแรกแล้ว ยังเป็นโอกาสที่ดีสำหรับประเทศไทยที่จะได้ส่งนักเรียนไปเรียนต่อยังต่างประเทศได้ด้วย เนื่องมาจากความราบรื่นเรียบร้อยของการอาศัยชาวต่างชาติเหล่านั้นในการทำราชการ และความราบรื่นในสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศเป็นประการสำคัญ เช่นในกรณีของพระยาชลยุทธโยธิน (กัปตันริเชอเลียอ) ที่เข้ามารับราชการในประเทศไทยเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ.2418 ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชสาส์นพระราชทานไปยังพระ

เจ้าคริสเตียนที่ 9 แห่งเดนมาร์ก เพื่อทรงขอความร่วมมือในการจัดส่งนักเรียนไปศึกษาต่อที่ ประเทศเดนมาร์ก ความว่า

“....ด้วยกัปตันเอดูปเลสลิช เดอริชลิว ผู้ได้รับราชการของกรุงสยาม เป็นพระชลยุทธโยธินทรนั้น บัดนี้ได้ลาไปเมืองเดนมาร์กคราวหนึ่ง กรุงสยามจึงถือเอาโอกาสอันนี้ ที่จะมิพระราชสาส์นทูลมายังกรุง เดนมาร์กว่า กัปตันริชลิวนั้นได้ทำราชการที่พิเศษนักในทางราชการ กรุงสยาม และทำให้มีเกียรติยศของกรุงเดนมาร์กที่ทรงแนะนำมานั้น กรุงสยามขอขอบพระทัยกรุงเดนมาร์กที่ให้กรุงสยามได้ยืมขุนนาง ฝ่ายทหารอันประเสริฐผู้หนึ่ง กัปตันเดอริชลิวได้รับเอาญาติองค์หนึ่ง, ของกรุงสยามไปเรียนวิชาในเมืองเดนมาร์กสองนาย คือ หม่อม ราชวงศ์กลาง กับหม่อมราชวงศ์พิน ในพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า สายสนิทวงศ์ แลกรุงสยามถือว่ากรุงเดนมาร์กจะโปรดในเวลาสมควร อนุญาตให้มีเกียรติเผือกกรุงเดนมาร์กด้วย....”

(พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2426 อ้างถึงใน ศุภล รัตน์ ธาธาศักดิ์, 2539:60)

จากข้อความในพระราชสาส์นข้างต้นทำให้ทราบว่ากัปตันริชลิเยอเป็นหนึ่งใน ชาวตะวันตกหลายคนที่มีส่วนช่วยเหลือในการจัดส่งนักเรียนไทยไปศึกษาต่อ ณ ประเทศ เดนมาร์ก เนื่องจากการพัฒนาประเทศในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากผู้ที่มีความรู้ความสามารถในวิทยาการสมัยใหม่ ซึ่งหากจะ พึ่งพาอาศัยเพียงชาวต่างชาติที่ต่างเข้ามาปฏิบัติราชการเท่านั้นก็คงจะไม่เพียงพอ พระบาท สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดส่งพระบรมวงศานุวงศ์ และ นักเรียนไทยไปศึกษาดูงานในต่างประเทศด้วย ในการนี้การอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ ดำเนินมาด้วยดีกับประเทศต่าง ๆ เป็นเครื่องช่วยดำเนินพระบรมราโชบายการส่งนักเรียนไทยไป ศึกษานั้นจึงถือเป็นกลไกที่สำคัญมากอย่างหนึ่ง

ในการอาศัยความร่วมมือช่วยเหลือจากชาวต่างประเทศ เพื่อให้เกิดการปรับปรุง พัฒนาบ้านเมืองตลอดจนปรับปรุงวิธีการสร้างบุคลากรในระดับสูงของประเทศขึ้นใหม่นั้น ตลอด รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถือได้ว่ามีอยู่ในระดับสูงมากดังกล่าวมา แล้ว ซึ่งอย่างไรก็ตามแม้ว่าจะทรงใช้บุคลากรจากต่างประเทศเป็นจำนวนมาก แต่ในพระราช

ทรงพระชนม์ของพระองค์แล้วทรงถือว่าการใช้พระบรมราชาบายนี้เป็นวิธีการที่ช่วยให้ประเทศไทยสามารถก้าวทันนานาประเทศได้ทางหนึ่ง ดังพระราชดำริที่ว่า

“.....การที่ชาติจะดำรงเอกราชไว้ได้นั้น จำเป็นต้องรู้ใจฝรั่งว่าเขาจะมาไม่ไหนจะได้รู้เท่าทัน สำหรับประเทศเล็กอย่างเราต้องรักษาเอกราชไว้ให้ได้ก่อนเป็นสำคัญกว่าอะไรหมด เมื่อมีเอกราชแล้วเราจึงจะทำนุบำรุงการปกครองภายในและเศรษฐกิจการค้า.....”

(สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 6 (กันยายน 2511):110-111)

และอีกตอนหนึ่งว่า

“.....การที่จะสำเร็จเป็นความเจริญแก่บ้านเมืองได้ ต้องตั้งไปพร้อมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวว่า บ้านเมืองเราเป็นเวลาจำเป็นที่จะต้องจัดการให้มีความเจริญ เดินทางไปเสมอกับประเทศทั้งปวง ถ้าจะนิ่งอยู่ไม่จัดการอันใดคงจะเป็นการเสียอำนาจบ้านเมืองลดหย่อนไป บ้านเมืองจะไม่มีกำลังแข็งแรงพอที่จะรักษาตัวเองได้.....”

(พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในเรื่อง ประวัติศาสตร์และการเมือง, 2516:184)

โดยเฉพาะในภายหลังเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จประพาสยังทวีปยุโรปเป็นครั้งที่สอง และเสด็จนิวัติพระนคร เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2440 แล้วก็ทรงแสดงแนวพระราชดำริที่ชัดเจน ถึงเหตุผลที่ว่า การอาศัยการติดต่อกับต่างประเทศ การมีสัมพันธไมตรีกับต่างประเทศนั้น เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งทั้งในด้านที่ทำให้ประเทศไทยได้เห็นตัวอย่างของความก้าวหน้าที่ยังไม่มีในบ้านเมือง และทั้งที่จะนำไปให้ประเทศสามารถที่จะมี “ความเสมอเหมือนกับเมืองอื่น ๆ” ได้มากยิ่งขึ้น ดังพระราชดำรัสที่ว่า

“.....หน้าที่อันหนึ่งซึ่งเราทั้งหลายมีอยู่เหมือนกันหมดคือว่า มีหน้าที่จะต้องมีความรักซึ่งกันและกัน และที่จะต้องกระทำการตามกำลังของตนที่จะกระทำได้ เพื่อให้บ้านเมืองของเรามีความเจริญรุ่งเรืองขึ้น ตั้งแต่แรกเราได้เกลียดภวรัชาสมบัตินาจนบัดนี้ ก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงกว่าแต่ก่อนเป็นอันมาก ทั้งในเมืองนี้และเมืองอื่น ๆ สิ่งของที่คิดทำขึ้นใหม่ ๆ อย่างมหัศจรรย์บรรทุกเข้ามาจากเมืองอื่น ๆ หลายอย่าง เรือกลไฟไปมาแลเครื่องไฟฟ้า โทรเลข กระทำให้ระยะทางที่ไกล ๆ กันในระหว่างเมืองอื่นทั้งหลาย อันไกลที่สุดในโลกนี้ใกล้ชิดติดกันเข้าเป็นอัน

มาก รถรางแลกรถไฟ ก็ได้ตั้งเริ่มใช้เป็นหนทางในเมืองนี้แล้ว สิ่งของต่าง ๆ ก็คิดประดิษฐ์ขึ้นใช้ด้วยแรงไอน้ำ แลแรงไฟฟ้าสำหรับเป็นประโยชน์ใช้หลายประการ หนังสือเขียนแลหนังสือพิมพ์ทั้งหลายก็ส่งไปมาทั่วกันทุกแห่ง เหตุฉะนี้จึงกระทำให้บังเกิดเป็นผลขึ้นว่า เมื่อเราทั้งหลายยังได้ยินได้ฟัง แลได้เห็นของที่คิดขึ้นใหม่ ๆ ได้บรรทุกเข้ามาหรือว่าเป็นเพียงเล่าลือกัน ต่อมาถึงเมืองนี้ก็ยิ่งทำให้เราทั้งหลายเกิดความคิด ปรารถนาที่จะทำให้บ้านเมืองของเราเสมอเหมือนกับเมืองอื่น ๆ ในการเช่นนี้มากยิ่งขึ้น.....”

(พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว 2419-2453, 2510:519-520)

ในระยะหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จกลับจากการประพาสยุโรปแล้ว การมุ่งเน้นในเรื่องการส่งคนออกไปศึกษาเล่าเรียนยังต่างประเทศเพื่อ “ถ่ายทอดวิทยาการ” จากทั่วโลกนั้นมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการทดแทนกำลังคนที่เป็นชาวต่างประเทศที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในขณะนั้น โดยหันกลับมาใช้ทรัพยากรบุคคลของไทยเองมากขึ้น ซึ่งในข้อนี้ได้พระราชทานพระบรมราโชบายแก่หม่อมเจ้าปฤษฎางค์ ราชทูตไทยในยุโรปขณะนั้นว่า

“.....การที่จะให้เรียนวิชานั้น ต้องจำเป็นให้รู้ภาษาสำคัญ 3 ภาษา คือ ภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน ถ้าไม่มีเวลาพอให้ได้ภาษาใดภาษาหนึ่งให้รู้ดี อ่านเรียนแต่งได้อย่างหนึ่ง กับวิชาเลขอย่างต่ำที่สุด เพียงอัลยิบระ (Algebra) อย่างหนึ่งให้จงได้ทุกคน ถ้าคนไหนเห็นว่าจะเรียนรู้เอาดีในทางด้านที่ว่ามานี้ไม่ได้แล้วก็บอกมาให้ทราบ ควรจะผ่อนผันให้เป็นคนใช้เขาในทิวขวามือเป็นช่างอย่างถูก ๆ ต่ำช้าได้เพียงใดก็ให้ยกย้ายได้ อย่าให้เสียเงินเปล่าได้ เมื่อผู้ใดมีวิชาเบื้องต้นรู้ได้ดีแล้วผู้นั้นเห็นท่าทางจะถนัดทางวิชาทหารบก ทหารเรือ ทางราชการทูต ทางกฎหมายและวิชาการหมอยา ฤๅวิชาอย่างใดที่จะเป็นประโยชน์แก่ราชการแผ่นดินได้ ก็ให้ผู้นั้นอุตสาหะเรียนให้รู้ดี ให้รู้วิเศษในทางนั้นต่อไป.....”

จะเห็นได้ว่าการส่งเสริมนักเรียนไทยให้เรียนรู้วิชาการจากต่างประเทศนั้น ถือเป็นนโยบายสำคัญของประเทศในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อย่างชัดเจน

เนื่องจากสถานการณ์ของโลกขณะนั้น รวมกับความต้องการกำลังคนมาใช้ในการพัฒนาประเทศอย่างจริงจัง ซึ่งนอกเหนือจากพระราชโอรสของพระองค์เองทั้ง 19 พระองค์แล้ว ตลอดรัชสมัยของพระองค์มีการส่งนักเรียนออกไปทั้งสิ้น 129 คน (ละออทอง อมรินทร์รัตน์, 2522:292-301) ซึ่งในขณะนั้นรัฐบาลไทยจำเป็นต้องอาศัยความช่วยเหลือร่วมมือจากประเทศไทยด้วย ทั้งจากประเทศอังกฤษ เยอรมนี ออสเตรีย ฮังการี เดนมาร์ก ฝรั่งเศส เป็นต้น และด้วยความจำเป็นดังกล่าวนี้ปัจจัยในเรื่องความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศจึงต้องเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยตามสมควร

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 นั้น ก็ยังเป็นช่วงที่ประเทศไทยยังดำเนินนโยบายการขยายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเช่นเดียวกับในรัชสมัยที่ผ่านมา ซึ่งภายหลังเมื่อมีการประดิษฐ์ฐานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยขึ้นในปี พ.ศ.2459 แล้ว นโยบายดังกล่าวก็มีส่วนส่งผลดีต่อความก้าวหน้าของมหาวิทยาลัยด้วยดังจะได้กล่าวต่อไป

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จขึ้นเถลิงถวัลราชสมบัติแล้ว ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจหลายประการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศหลายประการ เช่น การเสด็จประพาสอารยประเทศอื่น ๆ ทั้งในยุโรป อเมริกา และเอเชีย ได้ทอดพระเนตรความก้าวหน้าทางวิทยาการหลายอย่าง ซึ่งการเสด็จพระราชดำเนินไปยังประเทศต่าง ๆ เพื่อการเจริญสัมพันธ์ไมตรีและทอดพระเนตรความเจริญของประเทศต่าง ๆ ดังกล่าว ทำให้ทรงตั้งพระราชหฤทัยที่จะพัฒนาชาติไทยให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมอารยประเทศ เช่นที่ทรงแสดงไว้ในพระราชหัตถเลขา เมื่อครั้งที่เสด็จขึ้นเถลิงถวัลราชสมบัติใหม่ ๆ ดังความตอนหนึ่งว่า “.....ฉันยังหวังว่าจะมีชีวิตอยู่นานพอที่จะได้เห็นประเทศสยามได้เข้าร่วมในหมู่ชาติต่าง ๆ โดยได้รับเกียรติและความเสมอภาคอย่างจริง ๆ ตามความหมายของคำนั้นทุกประการ.....” (2453 (ม.ป.ท.) อ้างถึงในพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์, 2536:376) และโดยเฉพาะเมื่อเสด็จประพาสญี่ปุ่น และทอดพระเนตรเห็นความเจริญของประเทศญี่ปุ่นในด้านต่าง ๆ แล้ว ได้ทรงปรารภว่า

“.....คงเหลือแต่เมืองเรากับญี่ปุ่น ที่ยังสงบบราบคาบอยู่พอที่จะเงยหน้าได้ในสองประเทศนี้ โลกนิยมนับถือประเทศไหนมากกว่ากัน มีความเสียใจที่จะต้องตอบว่าเขานับถือประเทศญี่ปุ่น เพราะญี่ปุ่นได้แสดงให้เห็นปรากฏแก่โลกชัดเจนแล้วว่า เมืองญี่ปุ่นยังมีนครที่สามารถมีทหารที่ต่อสู้ศึกไม่ย่อหย่อน มีกำลังมากพอที่จะยกออกไปทำสงครามนอกอาณาเขตมีไชยชนะได้ด้วย.....ก็ไทยเราเล่า เราจะอวดเขาได้อย่างญี่ปุ่นทำไม.....” (พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2530:21-22 อ้างถึงในสุมน อมรวิวัฒน์, 2541:127)

ด้วยแนวพระราชดำริที่จะพัฒนาประเทศไทยให้มีความก้าวหน้าเสมอกับนานาประเทศดังกล่าวนี้ ทำให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงใช้พระบรมราชโบายหลายประการเพื่อให้บรรลุผลที่ทรงตั้งไว้ เช่น การปรับปรุงวัฒนธรรมของชาติให้ใกล้เคียงกับชาติตะวันตก การทรงตั้งนามสกุลและพระราชทานนามสกุล การประดิษฐ์ธงไตรรงค์ การที่ทรงประกาศสงครามร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่ 1 การตราพระราชบัญญัติประถมศึกษาเป็นครั้งแรก และโดยเฉพาะการประดิษฐ์สถานบันอุดมศึกษา คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยขึ้นเมื่อวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ.2459 เพื่อให้เป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูงของประเทศเช่นเดียวกับที่ประเทศต่าง ๆ ในโลกมีอยู่

อาจกล่าวได้ว่าการเจริญสัมพันธไมตรีกับนานาประเทศของไทยตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การพยายามยกฐานะของประเทศให้เจริญก้าวหน้าด้วยการปรับปรุงประเทศและการเปิดโอกาสให้ชาวตะวันตกเข้ามามีส่วนในการช่วยพัฒนากิจการต่าง ๆ ของประเทศเรื่อยมา จนถึงการพยายามสร้างความยอมรับให้เกิดขึ้นในประชาคมโลกในทศวรรษสมัยนั้น ถือเป็นความพยายามที่ส่งผลมาถึงการได้รับความสนับสนุนด้านการศึกษาของชาติด้วยอย่างชัดเจน ซึ่งนับตั้งแต่ที่ทรงขึ้นครองราชสมบัติมา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมุ่งเน้นอย่างยิ่งในพระราชกรณียกิจสองประการใหญ่ ๆ คือ พระราชกรณียกิจด้านความมั่นคงของชาติ และพระราชกรณียกิจด้านการศึกษา ซึ่งในระหว่างที่ทรงดำรงพระราชฐานะ “พระมหากษัตริย์แห่งราชอาณาจักรสยาม” นั้น ได้ทรงแสดงพระองค์อยู่เสมอว่ามีความมุ่งมั่นในพระราชกรณียกิจสองประการนี้ควบคู่กันเสมอ ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า

“....การศึกษาย่อมเป็นการสำคัญอย่างยิ่งและเป็นต้นเหตุแห่งความเจริญของชาติบ้านเมือง ผู้ใดอุดหนุนการศึกษา ผู้นั้นก็ชื่อว่าอุดหนุนชาติบ้านเมืองด้วย เราตั้งใจที่จะบำรุงการศึกษาของบ้านเมืองเราอยู่เสมอ ประเทศทั้งหลายย่อมเจริญได้ด้วยการศึกษา ประเทศใดปราศจากการศึกษาประเทศนั้นต้องเป็นป่าเถื่อน ประเทศต่าง ๆ ย่อมมีศิลปวิชาการต่าง ๆ กัน เรามีศิลปวิชาของเรา เราจำจะต้องช่วยกันทะนุบำรุงให้เจริญขึ้น สิ่งใดที่เป็นที่นิยมในสมัยนี้และจะเป็นคุณประโยชน์แก่เรา เราต้องรับเอาและปรุงแต่งขึ้นให้ได้ประโยชน์เต็มความที่ควรจะได้เราจำเป็นต้องก้าวไปข้างหน้าเสมอ ยิ่งก้าวไปได้ไกลเพียงใดก็ยิ่งดี เราต้องไม่ถอยหลังเลยเป็นอันขาด แม้แต่หยุดอยู่กับที่ก็ไม่ได้อีก เพราะการหยุดก็เสมอด้วยการถอยหลัง ใคร ๆ เขาก็ก้าวเลยไป เราหยุดอยู่ก็ต้องล่าหลัง เขาไกลออกไปทุกทีนั้นเองที่เท่า

กับถอยหลังไม่ใช่.....”

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2456 อ้างถึงใน สุนทร อมรวิวัฒน์, 2541:133)

เช่นเดียวกับพระราชดำรัสองค์อื่น ๆ ที่ทรงกล่าวว่า

“.....ในเวลานี้ความรู้ของไทยเราได้ดำเนินไปมากแล้ว สมควรที่เราทั้งหลายจะใช้วิชาความรู้ที่เราได้มาจากต่างประเทศเพาะปลูกและบำรุงต้นไม้ของเราคือ ศิลปวิชาช่างไทยให้เจริญต่อไปโดยควรแก่สมัย หนทางที่จะตกแต่งทะนุบำรุงต้นไม้ของเรานี้ให้งอกงามผลิดอกออกผลสมฤกษ์กาลนั้น ยังมีอีกเป็นอันมาก เมื่อเราได้ช่วยกันบำรุงให้ดีขึ้นแล้วจะได้เป็นศรีแก่พระนคร.....”

และ

“.....ส่วนข้าพเจ้าเองได้รู้สึกอยู่แล้วว่ากรณีเบื้องต้นของข้าพเจ้าคือการทะนุบำรุงประชาชนให้อยู่เย็นเป็นสุขให้ก้าวหน้าทันนิยมของโลก และเพื่อเหตุนี้จึงได้พยายามประดิษฐ์ฐานภูมิธรรมของชาติ.....”

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2463 (ม.ป.ป.) อ้างถึงใน มุลินีพระบรมราชานุสรณ์, 2529:196)

จึงกล่าวได้ว่านับตั้งแต่ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวผ่าน มาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และจบจนถึงในรัชสมัยของพระบาท สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น เป็นช่วงเวลาที่ประเทศไทยต้องให้ความสำคัญกับเรื่องของการติดต่อกับต่างประเทศมากด้วยบริบทและสภาวะการณ์ที่ทั้งแตกต่างกันและคล้ายคลึงกัน ซึ่งในทศวรรษกาลที่ผ่านมา ชาวต่างประเทศได้เข้ามามีส่วนในการดำเนินนโยบายการบริหารประเทศ หลายด้าน และเป็นระยะเวลาอันยาวนานซึ่งมีส่วนผลักดันให้ประเทศไทยต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกิจการต่าง ๆ มากมาย ทั้งในด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา นอกจากนี้การติดตอสัมพันธ์กับชาวต่างประเทศจะเชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในบ้าน เมืองดังที่กล่าวมาแล้ว ยังได้เชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาขึ้นของจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย รวมถึงกรณีความเป็นนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยด้วย

ความเป็นนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในการวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งระยะของการศึกษาความเป็นนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หลังจากที่มีการประดิษฐานเป็นมหาวิทยาลัยในปี พ.ศ.2459 แล้วเป็น 5 ระยะด้วยกัน คือ

- ระยะที่หนึ่ง : ระยะที่มีการพัฒนาการเรียนการสอนในระดับปริญญาบัตร (พ.ศ.2459-2478)
- ระยะที่สอง : ระยะที่มีการขยายการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี (พ.ศ.2479-2504)
- ระยะที่สาม : ระยะของการพัฒนาการศึกษาค้นคว้าในระดับบัณฑิตศึกษา (พ.ศ.2502-2508)
- ระยะที่สี่ : ระยะที่มีการพัฒนามาตรฐานการศึกษาที่เน้นด้านการศึกษาวิจัย (พ.ศ.2510-2524)
- ระยะที่ห้า : ระยะของการพัฒนาศักยภาพและประสิทธิภาพในการมีส่วนร่วมกับนานาชาติ (พ.ศ.2525-2543)

ทั้งนี้เหตุผลในการแบ่งเป็นระยะดังกล่าวนี้ก็เนื่องมาจากวิวัฒนาการและความเคลื่อนไหวที่แสดงถึงการมีความเป็นนานาชาติที่ชัดเจนของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งกล่าวได้ดังต่อไปนี้

ระยะที่หนึ่ง : ระยะที่มีการพัฒนาการเรียนการสอนในระดับปริญญาบัตร

เมื่อมีการประดิษฐานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ.2459 แล้วนั้น ในช่วงแรก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ยังขาดความพร้อมหลายด้าน ขณะเดียวกันจำนวนนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาระดับประโยคมัธยมบริบูรณ์ยังมีจำนวนน้อย เพราะส่วนใหญ่จะนิยมออกมารับราชการ ไม่มีผู้เรียนต่อในระดับอุดมศึกษา จนถึงปี พ.ศ.2468 จึงมีนักเรียนสอบเข้าเรียนในคณะแพทยศาสตร์ได้ และสำเร็จการศึกษาเป็นเวชบัณฑิตหรือแพทยศาสตรบัณฑิตเป็นครั้งแรกในปีการศึกษา 2471 จำนวน 18 คน ต่อมาในปี พ.ศ.2470 จึงมีนักเรียนหญิงสามารถสอบเข้าเรียนในคณะแพทยศาสตร์รุ่นแรกได้จำนวน 7 คน (สวัสดี จงกล, 2541)

ในระยะของการพัฒนาการเรียนการสอนในระดับปริญญาบัตรขึ้นนั้น ส่วนหนึ่งเกิดจากการที่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ เช่น จากมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์เข้ามาให้ความช่วยเหลือในหลายรูปแบบ เช่น การจัดส่งศาสตราจารย์ในสาขาวิชาต่าง ๆ

มาช่วยสอนในสาขาวิชาต่าง ๆ เริ่มจากคณะแพทยศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ตลอดจนการให้ความช่วยเหลือทางด้านอื่น ๆ ประกอบกัน

ความร่วมมือระหว่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกับมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์เริ่มต้นขึ้นตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ.2465 เป็นหลัก โดยทางมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ได้ริเริ่มการเจรจาความร่วมมือระหว่างกันก่อนในเบื้องต้น สมเด็จพระบรมราชชนกทรงเป็นตัวแทนรัฐบาลไทยและได้ทรงเจรจากับ Dr.Pearce ผู้แทนของมูลนิธิเมื่อวันที่ 2 ตุลาคม พ.ศ.2465 และได้ตกลงหลักการเห็นชอบร่วมกัน 3 ประการ คือ

1. ทางมูลนิธิได้จัดส่งศาสตราจารย์ 6 คน มาช่วยปรับปรุงการเรียนการสอนในสาขาใหญ่ ๆ ของคณะแพทยศาสตร์
2. มูลนิธิมีโครงการก่อสร้างโดยใช้เงิน 125,000 เหรียญ และต่อมาได้เพิ่มเป็น 130,000 เหรียญ
3. มูลนิธิให้ทุนการศึกษา Post-graduate แก่อาจารย์ไทยไปศึกษาายังต่างประเทศ (คณะแพทยศาสตร์ และศิริราชพยาบาล, 2508)

หลังจากนั้นในปี พ.ศ.2466 Dr. Pearce ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้อำนวยการแผนกการศึกษาแพทย์ของมูลนิธิด้วย ได้เดินทางเข้ามาเจรจาข้อตกลงเกี่ยวกับการเพิ่มการให้ความช่วยเหลือแก่คณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์อีกครั้ง เพื่อเป็นการปรับปรุงการเรียนการสอนเตรียมแพทย์ของไทยให้ดีขึ้น โครงการดังกล่าวเป็นโครงการที่มูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์รับจะดำเนินการร่วมกับรัฐบาลไทยเป็นระยะเวลา 5 ปี โดยมีการตกลงว่ามูลนิธิจะเป็นฝ่ายหาศาสตราจารย์ในวิชาภาษาอังกฤษและภาษาอื่น รวมทั้งช่วยเหลือในเรื่องเงินเดือนกับการจัดส่งอาจารย์ของคณะวิทยาศาสตร์ให้ได้ไปศึกษาเพิ่มเติมหรือเพิ่มพูนศักยภาพด้านการค้นคว้าต่าง ๆ ที่จำเป็นของคณะด้วย (คณะแพทยศาสตร์ และศิริราชพยาบาล, 2508) ซึ่งมีการกำหนด "ระเบียบวิธีการประสานงาน" ระหว่างมูลนิธิ กับแผนกอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ดังนี้คือ

1. มีศาสตราจารย์ชาวต่างประเทศชั่วคราว 4 คน
2. มีทุนสำหรับส่งอาจารย์ไปศึกษาวิชาต่อ ณ ต่างประเทศ

นอกจากความช่วยเหลือหลักดังกล่าวแล้ว มูลนิธิยังได้ให้ความช่วยเหลือแก่มหาวิทยาลัยด้านอื่น ๆ อีก เช่น การร่วมกำหนดหลักสูตรการเรียนการสอนในเบื้องต้นของนิสิตทั้งของคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะในสาขาเตรียมแพทยศาสตร์ การร่วมวางหลักสูตรและหลักการสอนของคณะฯโดยทั่วไป การวางรากฐานห้องสมุด การจัดประชุมวิชาการ

เป็นต้น (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2510) ถือเป็นจุดเริ่มต้นของความเป็นนานาชาติสมัยแรกของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในขณะนั้น

เนื่องจากในระยะแรกตั้งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยยังขาดความพร้อมหลายประการสำหรับจะดำเนินการต่าง ๆ ให้ลุล่วงไปได้ จึงจำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศหลายด้านดังกล่าวแล้ว โดยที่ความช่วยเหลือในระยะนั้นจะเป็นในรูปของการก่อสร้างอาคารเรียน การจัดหาอาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญ อุปกรณ์ที่จำเป็นในการจัดการเรียนการสอน ต่อมาในระยะหลังจึงมีลักษณะของความร่วมมือแลกเปลี่ยนมากขึ้น ในกรณีนี้ ศาสตราจารย์ สุดแสง วิเชียร ได้บันทึกไว้ว่า

“.....การเรียนการสอนรุ่นใกล้ ๆ กับรุ่นผม (พ.ศ.2467) แม้จะขาดแคลนอาจารย์หลายสาขา ก็สามารถดำเนินไปอย่างดี ทั้งนี้เพราะสมเด็จพระบรมราชาชนก เสด็จมาร่วมทรงรวมเป็นคณะอาจารย์ด้วยพระองค์ทรงสอนวิชากายวิภาคศาสตร์เปรียบเทียบกับกับนักศึกษาปริญญาแพทยรุ่นที่ 1.....และต่อมามีศาสตราจารย์ มอริสัน สอนวิชาชีววิทยาทั่วไปให้แก่ นักศึกษาปริญญาแพทยรุ่นที่ 2 วิชาเคมีของรุ่นนี้ อาจารย์นายพันตรีลาเดล (W.R.S Ladell) ซึ่งมาทำการทดลองทางการเกษตรได้มาช่วยสอน Organic Chemistry จนเกือบจะสิ้นปีมีอาจารย์ชื่อศาสตราจารย์มุลเลอร์ชาวเดนมาร์กมาช่วยสอนต่อจนจบหลักสูตร.....ทางฟิสิกส์มีอาจารย์สอนหลายคน ที่จำได้มีคุณพระคุณพยุหรัักษ์ คุณหลวงพรตพิทยพยัต จนกระทั่งชั้นปีที่ 2 มีศาสตราจารย์เปรสมาเป็นผู้สอน วิชาพฤกษศาสตร์มีคุณพระมนตรีพจนกิจเป็นผู้สอน ภาษาอังกฤษครั้งแรกมี Mr.C.A.S Sewell ต่อมามีศาสตราจารย์ Howorth ชาวอังกฤษเป็นผู้ริเริ่มการสอนฟิสิกส์ให้กับนักเรียนรุ่นนี้เป็นครั้งแรกในประเทศไทย สำหรับภาษาฝรั่งเศสมีศาสตราจารย์ เบร็องซ์ (Briel) ชาวฝรั่งเศสมาเป็นผู้สอน และอาจารย์ไทย คือ ครูสิทธิสอนภาษาลาติน.....” (สุด แสงวิเชียร, 2530:20-21)

ในขณะที่ เจริญ ธรรมพานิช (2530) กล่าวถึงบรรยากาศการศึกษาในช่วงเดียวกันนี้ (พ.ศ.2471) ไว้ว่า

“.....วิชาที่จำเป็นต้องเรียนในชั้นปีที่ 1 คือ ภาษาอังกฤษ ภาษาไทย ฟิสิกส์ เคมี รวม 5 วิชาบังคับ ส่วนภาษาฝรั่งเศสใครจะเรียนหรือไม่

ก็ได้.....ภาษาอังกฤษนั้นเรียนกับ Prof.Howorth.....ภาษาอังกฤษนี้เรียนหนักไปในทางฟิสิกส์ คือ เสียงของภาษา การเรียนนั้นเรียนร่วมกับนักเรียนอักษรศาสตร์ และเตรียมแพทย์ด้วย เรียนกับ Prof.Howorth ได้เพียงปีเดียวก็ย้ายไปศึกษา เรียนกับ Prof.Davies ซึ่งสอนต่อและมีนักเรียนเรียนรวมกันอย่างเดิม.....”

การได้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศในการส่งคณาจารย์และผู้ทรงคุณวุฒิมาสอนในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในระยะนี้ นับว่ามีความชัดเจนมากที่สุด เนื่องจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยขณะนั้นยังมีคณะวิชาและสาขาไม่มากนัก ประกอบกับการที่มหาวิทยาลัยมีนโยบายที่จะส่งเสริมสนับสนุนการเรียนของนิสิตแพทย์และนิสิตในสายวิทยาศาสตร์มาก คณาจารย์ที่มารับหน้าที่ส่วนใหญ่จึงต้องมีการฝึกฝนการสอนมาก กระจายอยู่เกือบทุกคณะฯ และตำราหรือหนังสือที่ใช้ก็ยังเป็นภาษาต่างประเทศเกือบทั้งสิ้น ดังคำกล่าวของ เจริญ ธรรมพานิช ที่อธิบายไว้ถึง สภาพการเรียนการสอนของคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ เพิ่มเติมว่า

“.....ในปีที่ 3 ได้เรียน *Physical Chemistry, Thermodynamics* และ *Advance Electricity, Differential Equations* ภาษาไทยไม่ต้องเรียน เรียนภาษาอังกฤษต่อ ส่วนมากเป็น *History of Physics.....*”
 “.....ในปีที่ 4 คงเรียน *Advanced Electricity and Magnetism* ต่อไป โดยใช้ *textbook* ของ *Hutchinson* ที่สอนในอังกฤษ และแถมวิชา *Astronomy* อีกแขนงหนึ่งด้วย.....”

นอกจากความช่วยเหลือในด้านการจัดคณาจารย์จากต่างประเทศมาสอน การให้ความช่วยเหลือในเรื่องตำราเรียนต่าง ๆ แล้ว ขณะนั้น มหาวิทยาลัยยังได้รับความช่วยเหลือในด้านอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมาก ในกรณีของคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์นั้น เมื่อมหาวิทยาลัยมีดำริที่จะจัดตั้งเป็นคณะฯอย่างสมบูรณ์แล้ว การปรับปรุงคณะฯในด้านต่าง ๆ จึงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีการส่งเสริมให้การจัดการเรียนการสอนของคณะฯให้สอดคล้องกับการผลิตนิสิตคณะวิทยาศาสตร์ แพทยศาสตร์ และวิศวกรรมศาสตร์เรื่อยมาจนสามารถรองรับการผลิตบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถให้เข้าศึกษาต่อในสาขาวิชาดังกล่าวได้ รวมถึงการริเริ่มขยายหลักสูตรการเรียนการสอนให้กว้างขวาง เน้นการผลิตครูสายวิทยาศาสตร์ได้มากขึ้น เป็นต้น ซึ่งการปรับปรุงเหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นว่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเริ่มมีความเป็นนานาชาติแล้วทั้งสิ้น

ความเป็นนานาชาติของคณะวิทยาศาสตร์และอักษรศาสตร์นั้น มีความชัดเจนมากขึ้นอีกหลังจากที่สมเด็จพระบรมราชชนกทรงประสบความสำเร็จในการเจรจากับมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์อีกครั้งในวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ.2466 สาระสำคัญของการเจรจา คือ การตกลงร่วมมือกันระหว่างรัฐบาลไทยกับมูลนิธิในการที่จะจัดการศึกษาแพทยศาสตร์ และเตรียมแพทยศาสตร์ให้ดีขึ้น มี “ความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับนานาประเทศ” มากขึ้น รวมทั้งขยายความร่วมมือมาถึงการปรับปรุงคณะอักษรศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ด้วย โดยมีกำหนด 5 ปี ตามเงื่อนไขต่อไปนี้ คือ

1. รัฐบาลไทยจะสร้างศาลาวิทยาศาสตร์ 1 หลัง
2. รัฐบาลไทยจะตั้งตำแหน่งเงินเดือนศาสตราจารย์วิชาฟิสิกส์ เคมี และชีววิทยา อัตราเงินเดือน ๆ ละ 800-1000 บาท 3 ตำแหน่ง
3. มูลนิธิจะจัดหาศาสตราจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ และเพิ่มเงินเดือนอื่น ๆ ให้ศาสตราจารย์ใน 3 แผนก
4. มูลนิธิจะออกเงินจ้างอาจารย์ภาษาอังกฤษให้ 1 คน เดือนละ 700 บาท มีกำหนด 3 ปี (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2510:207)

นอกจากการพัฒนาการจัดการศึกษาของคณะแพทยศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ และวิทยาศาสตร์แล้ว ในระยะเวลาดังกล่าวยังเป็นช่วงที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยคณะผู้บริหารของมหาวิทยาลัยมีความคิดที่จะปรับปรุงการจัดการศึกษาของคณะวิชาอื่นด้วยตามนโยบายการจัดการศึกษาของพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าธานีนิวัติ หนึ่งในคณะกรรมการดำริรูปการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้ทรงจัดทำ “บันทึกเรื่องจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” เพื่อส่งขึ้นทูลเกล้าฯถวายพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2473 นั้น แสดงให้เห็นว่าทรงเห็นความสำคัญของทุก ๆ คณะเท่าเทียมกัน และทรงมุ่งให้เกิดการยกระดับการศึกษาชั้นอุดมศึกษาของประเทศให้เทียบได้กับมาตรฐานสากลด้วย ดังข้อความบางตอนในบันทึกฯ ความว่า

“คณะแพทยศาสตร์.....ไม่คาดว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงอะไรที่สำคัญ นอกจากเพิ่มวิชาสาขาบางอย่างเพื่อประกอบวิชาแพทย์เท่านั้น

คณะวิศวกรรมศาสตร์.....บัดนี้มีกำหนดเรียน 4 ปี เป็นขั้นที่ไม่เทียบถึงปริญญา ผู้ที่สอบไล่ได้ตั้งแต่ร้อยละ 50 ขึ้นไปนับว่าได้ประกาศนียบัตรชั้นสูง ผู้ที่ได้ตั้งแต่ร้อยละ 40 ขึ้นไป นับว่าได้ชั้นธรรมดา.....เมื่อเรียนจบแล้วมีที่ไปคือ กรมรถไฟหลวง กรมไปรษณีย์ โทรเลข กรมชลประทาน กรมราชโลหกิจและภูมิวิทยา กรมอากาศ

ยาน กรมสาธารณสุข กรมนคราทร และตามบริษัทบางแห่ง เห็นว่า ถึงเวลาแล้วที่จะตั้งชั้นปริญญาขึ้น.....แปลว่าจะต้องแก้ไขหลักสูตร บ้าง และเพื่อเป็นทางวินิจฉัยต่อไป จึงได้สอบสวนไปยังบรรดา ทบวงการที่ใช้นักเรียนเหล่านี้เป็นใจความว่า จะมีทางรับนักเรียนใน เวลา 4 ปีข้างหน้าประมาณสักกี่คน มีขีดชั้นผลประโยชน์อย่างไรบ้าง และมีความประสงค์จะให้แก้ไขการสอนอย่างไรบ้างหรือไม่....เห็นว่า คนนี้สำคัญ สมควรจะสนับสนุนถัดไปจากคนแพทยศาสตร์เมื่อมีเงินพอ”

ขณะเดียวกันทรงมีความเห็นในเรื่องการจัดการของคณะอื่น ๆ อีกดังกล่าวแล้วอันได้แก่ คณะ อักษรศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ (คณะรัฐศาสตร์ในปัจจุบัน) และ คณะนิติศาสตร์ดังข้อความตอนหนึ่งว่า

“คณะรัฐประศาสนศาสตร์ คณะนี้ทราบกันอยู่แล้วว่าเป็นต้นขั้วของ มหาวิทยาลัย.....น่าจะให้กรรมการพิจารณาอีกครั้งว่าจะมีประโยชน์ อะไรหรือไม่ที่จะไม่เล็ก หรือว่าจะควรจัดใหม่ประการใด ความที่ไม่ ควรลืมืออยู่ 3 ประการคือ 1. วิชารัฐประศาสนศาสตร์ที่ตั้งขึ้นไว้ สำหรับกระทรวงมหาดไทยในชั้นเดิมและแก้ไขกันต่อมาเป็นลำดับนั้น มิได้เทียบถึงชั้นปริญญา

2. การอบรมผู้ที่จะเข้ารับราชการในกระทรวงมหาดไทยที่เคยทำกัน มาในคณะรัฐประศาสนศาสตร์นั้นไม่ใช่ Theory หรือ General Principles แต่เป็นการสอนให้ทำสิ่งนั้นสิ่งนี้โดยเฉพาะเข้าลักษณะ เทชนิคมยิ่งกว่า academic

3. ที่จะนึกว่า Theory ของวิชาการปกครองหัวเมืองหรือแม้วิชาที่จะ รับราชการ ซึ่งมีรูปแบบ Bureaucracy เช่นของเรานี้จักได้แก่ Political Science ของฝรั่งนั้นเป็นความคิดที่ผิด เพราะฉะนั้นถ้าจะ ยกหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ขึ้นสู่ฐานะแห่งปริญญาแล้วน่าจะ ต้องคิดหาทางอื่นนอกจาก 3 ข้อที่กล่าวมาแล้วนี้ ยังมีช่องทางอีก ทางหนึ่งที่มาวิทยาลัยอาจเป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองได้ดีก็คือ ด้วยการตั้ง “คณะธรรมศาสตร์” ซึ่งอาจแก้ปัญหาที่ได้ปรารถนาไว้ในคณะ รัฐประศาสนศาสตร์ได้บางส่วน และถึงอย่างไรก็ดีการเรียน กฎหมายชั้นสูงในนานาประเทศย่อมนิยมให้เรียนในมหาวิทยาลัยยิ่ง

กว่าอื่น แต่เรื่องนี้กระทรวงยุติธรรมมีอยู่แล้ว กระทรวงธรรมการไม่
 ปรารถนาจะกราบบังคมทูลขอพระราชทานขึ้นใจแบ่งเอามา ที่
 ปรารถนาในที่นี้ก็เป็น *Legitimate field of action* ของ
 มหาวิทยาลัยส่วนหนึ่งเท่านั้น.....” (พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าธานี
 นิวัติ, 2473)

ด้วยความเห็นข้างต้น จึงปรากฏว่าในภายหลัง เมื่อผ่านสถานการณ์ของการ
 เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 และสงครามโลกครั้งที่สองไปแล้ว ได้มีการนำแนวทางดัง
 กล่าวมาใช้ปรับปรุงพัฒนามหาวิทยาลัยด้วยตามความเหมาะสม ซึ่งผลของการปรับปรุงนี้ทำให้
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เริ่มมีลักษณะที่ “เข้ารูปเข้ารอย” ตามระบบของมหาวิทยาลัยเก่าแก่
 จากประเทศอังกฤษที่พระองค์เจ้าธานีนิวัติทรงผ่านการศึกษาขึ้นมามากขึ้น (นิรมล ตีรณสาร สวัสดิ
 บุตร, 2526:121) อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2466 อันเป็นที่ประเทศไทยประสบความ
 สำเร็จจากการเจรจาความร่วมมือกับมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ในกรณีการร่วมมือกันเพื่อการจัดการ
 ศึกษาแพทยศาสตร์ และเตรียมแพทยศาสตร์เป็นต้นมา กิจกรรมของคณะต่าง ๆ ในจุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัยก็มีความก้าวหน้าขึ้นอย่างมาก โดยที่ส่วนหนึ่งอาจเกิดจากการเจรจาดังกล่าวส่งผล
 ถึงการขยายความร่วมมือเพิ่มขึ้นในคณะอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากคณะแพทยศาสตร์ ประการหนึ่ง
 และอีกส่วนหนึ่งอาจเกิดจากแนวคิดและความเห็นของเจ้านายในพระบรมวงศานุวงศ์ข้างต้น ซึ่ง
 แม้ว่าจะให้ผลในภายหลังแล้วก็ตามแต่ความเห็นดังกล่าวก็นับว่าเป็นสิ่งที่ช่วยชี้ทิศทางการพัฒนา
 ได้พอสมควร อีกทั้งเมื่อนำมาใช้แล้ว ยังส่งผลให้เกิดความเป็นนานาชาติขึ้นอีกหลายประการดัง
 จะได้กล่าวต่อไป

หลังจากที่คณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิร็อกกี้
 เฟลเลอร์ในเรื่องการจัดหาคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ การสนับสนุนในเรื่องเงินเดือนของ
 ศาสตราจารย์ที่มาช่วยสอนและการจ้างอาจารย์ภาษาอังกฤษให้แล้ว ในเรื่องของหลักสูตรการจัด
 การเรียนการสอนของคณะนั้น ทางมูลนิธิโดยศาสตราจารย์ เอ.จี. เอลลิส (ผู้แทนมูลนิธิและ
 อธิการบดีในระหว่างปี พ.ศ.2478-2479) ก็ได้เข้ามามีส่วนในการจัดการด้วยเช่นกัน โดยที่
 แต่เดิมการเรียนการสอนของคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์แบ่งเป็นหลักสูตรต่าง ๆ ดังนี้คือ

- ก. แผนกวิทยาศาสตร์ล้วน
- ข. แผนกวิทยาศาสตร์กับคำนวณ

ในแผนก ก. จะประกอบด้วยวิชาในกลุ่มใหญ่ ๆ 6 กลุ่ม คือ

1. เคมีสามัญ : อนินทรีย์เคมี อินทรีย์เคมี การแยกธาตุ
2. ฟิสิกส์สามัญ : ฟิสิกส์ทั่วไป ความร้อน แสงสว่าง เสียง แม่เหล็กไฟฟ้า
3. สัตววิทยาสามัญ : ชีววิทยาทั่วไป สัตววิทยาทั่วไป ซีสเต็มแมตติก ซูโบลิจ์
4. พฤกษวิทยาสามัญ : พฤกษวิทยาทั่วไป ซีสเต็มแมตติก บอตันนี่
เอคโคโนมิคบอตันนี่
5. ภูมิวิทยาสามัญ : ภูมิวิทยาทั่วไป ฮิสตอริกจีโบลิจ์ เอคโคโนมิคจีโบลิจ์
6. โลกษวิทยาสามัญ : มินเนอรอลโลจีทั่วไป คริสตอลโลแกรฟฟี ตรวจแร่

ในแผนก ข. จะประกอบด้วยวิชาต่อไปนี้คือ

1. คำนำวนวิทยา : เลข พีชคณิต เรขาคณิต ตรรกณิตติ แมคคานิกส์ สตาติคส์ ไดนามิกส์ ไฮโดรสตาติคส์ ดิฟเฟอเรนเชียล แคลคูลัส อินทิเกรล แคลคูลัส (ศักดา ศิริพันธุ์, 2527:38)

สำหรับหลักสูตรแพทย์ ซึ่งคณะวิทยาศาสตร์ได้รับผิดชอบด้วยนั้น ระหว่างปี พ.ศ.2462-2467 มีการบันทึกไว้ดังนี้

ภาคที่ 1 : ประกอบด้วย เคมีอินทรีย์ สัตววิทยา เคมีอินทรีย์ ฟิสิกส์ ชีววิทยา
ภาษาอังกฤษ พฤกษศาสตร์ ภาษาลาติน

ภาคที่ 2 ; (ปีที่ 3-4) ประกอบด้วย กายวิภาคศาสตร์ สรีรวิทยา เกสัชวิทยา พยาธิวิทยา

หลักสูตรประกาศนียบัตรวิศวกรรมศาสตร์ ในชั้นปีที่ 1 และ 2 เฉพาะรายวิชาที่คณะอักษรศาสตร์ และวิทยาศาสตร์จัดสอน มีดังนี้

ชั้นปีที่ 1 : ประกอบด้วย Chemistry Geology Physics Mathematics English

ชั้นปีที่ 2 : ประกอบด้วย Mathematics Physics Geology English

ในการตกลงกันกับมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์นั้น ในเบื้องต้นทางมูลนิธิขอให้มีการจัดหลักสูตรของแพทย์ โดยให้มีการสอนวิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐานและวิชาภาษาอังกฤษในชั้นเตรียมแพทย์ หลังจากเรียนวิชาสองวิชานี้ที่คณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแล้ว เมื่อจะต้องเรียนวิชา Pre-Clinic และวิชาเฉพาะทางแพทย์นั้นจะต้องไปเรียนที่ศิริราช ใช้เวลาทั้งสิ้น 6 ปี หลังจากนั้นจึงสามารถประสาทปริญญาแพทยศาสตรได้ ซึ่งในส่วนนี้

มูลนิธิฯ ได้ตกลงกับรัฐบาลว่าจะไม่ขยายความช่วยเหลือมายังเตรียมแพทย์ แต่ขอให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดหลักสูตรตามรายละเอียดต่อไปนี้

1. One year course in General Inorganic Chemistry including elementary analysis
2. One Half year course in Organic Chemistry
3. One year course in General Physics
4. One half year course in General Zoology
5. One half year course in Vertebrate Anatomy
6. One half year course in Botany
7. One year course in English
8. Two lecture courses of half year each (ศักดิ์ดา ศิริพันธุ์, 2527;39)

เมื่อมีการตกลงกันแล้วในรายวิชาบังคับ หลังจากนั้นจึงได้มีความเห็นร่วมกันอีกว่า ในรายวิชาเลือก ควรจัดให้มีวิชาอื่น ๆ ที่จำเป็นเพิ่มเข้ามาด้วย คือ วิชาภาษาลาติน ภาษาฝรั่งเศส Elementary Bacteriology และประวัติศาสตร์ ขณะเดียวกันตามความเห็นของสมเด็จพระบรมราชชนก (สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร์ เจ้าฟ้ากรมขุนสงขลานครินทร์) นั้นทรงเห็นว่าเรื่องของการจัด “Lab work” ให้ตรงกับ Lecture course ให้มากที่สุดนั้นเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ในการนี้ได้ทรงมีลายพระหัตถ์ถึงหม่อมเจ้า พูนศรีเกษม เกษมศรี คณบดีคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ขณะนั้นให้คณะฯ พยายามจัดหลักสูตรการเรียนการสอนให้มีความสอดคล้องตามความมุ่งหมายนี้ให้มากที่สุด ทั้งยังทรงเห็นว่าเครื่องมือเครื่องใช้หรือ Material สำหรับชีววิทยานั้น “ควรได้ Fresh and perhaps living material” มาสอนด้วย หลังจากการร่วมกันพิจารณาหลักสูตรการเรียนการสอนของคณะฯ เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2466 เป็นต้นมา นิสิตที่เข้าเรียนเตรียมแพทย์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงได้ศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าวเรื่อยมาจนมีการปรับปรุงให้มีความทันสมัยมากขึ้น

โดยปรากฏว่าหลักสูตรเตรียมแพทยศาสตร์นี้ภายหลังได้มีการปรับปรุงใหม่อีกหลายครั้ง จนกลายเป็นหลักสูตรแพทยศาสตร์โดยเฉพาะ คือ ปรับปรุงตั้งแต่ปี พ.ศ.2468, พ.ศ.2475, 2478, 2480, 2485 และเปลี่ยนแปลงมาเป็นหลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบันที่สอดคล้องกับแนวทางของหลาย ๆ ประเทศ

ส่วนการร่างหลักสูตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยโดยทั่วไปนั้น ศาสตราจารย์ รองศยามานนท์ กล่าวว่า

“.....การร่างหลักสูตร เราก็เอาหลักสูตรของประเทศต่าง ๆ มาเปรียบเทียบ เทียบ คือ เอาหลักสูตรของมหาวิทยาลัยฮ่องกงเขามีแล้ว หลักสูตรมหาวิทยาลัยย่างกุ้งซึ่งเขาก็มีแล้ว ส่วนสิงคโปร์ยังไม่ได้ตั้งมหาวิทยาลัย แล้วก็เอาหลักสูตรของมหาวิทยาลัยลอนดอน มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ มหาวิทยาลัยปารีส มหาวิทยาลัยของสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย มาเป็นหลักในการพิจารณาและในที่สุดก็ถือหลักสูตรมหาวิทยาลัยลอนดอนก่อน แม้ว่าเสด็จในกรมพระราชินีพวงศ์ประพันธ์ จะทรงศึกษาจากมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ดมากก็ตาม เห็นว่าควรจะเอาแต่มหาวิทยาลัยลอนดอนก่อน.....” (2530:343)

ขณะที่ ศาสตราจารย์ ดร.ชัย มุกตพันธ์ ได้อธิบายถึงลักษณะของหลักสูตร การใช้หลักวิชาการการสอนของคณะวิศวกรรมศาสตร์ในช่วงปี พ.ศ.2478 อันเป็นเวลาที่ใกล้เคียงกันไว้ว่า

“.....การให้ปริญญากันในรุ่นนั้นรู้สึกจะมีการปรับเปลี่ยนขึ้นในมหาวิทยาลัย ที่เห็นว่าเวลานี้เริ่มมีครูบาอาจารย์กลับมาจากต่างประเทศเข้ามา แล้วก็มีหลักวิชาทางด้านวิศวกรรมศาสตร์เป็นหลัก พอที่จะอบรมนักเรียนให้มีความรู้เทียบเท่าต่างประเทศ...” (2530:345)

ในส่วนของหลักสูตรของคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์นั้น พบว่าเริ่มต้นปรับปรุงหลักสูตรขึ้นครั้งแรกตั้งแต่ปี พ.ศ.2471 ต่อมาจึงได้มีพระราชกฤษฎีกาแยกทั้งคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ออกเป็นสองคณะตั้งแต่ปี พ.ศ.2476 และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างจริงจังตั้งแต่ปี พ.ศ.2478 เป็นต้นมา ซึ่ง ศาสตราจารย์ ดร.ประชุมสุข อาชวอำรุง อดีตคณบดีคณะครุศาสตร์ให้ความเห็นว่า “หลักสูตรสมัยนั้นเป็นหลักสูตรที่ดี เรียนกันจริงจัง ไม่กระจัดกระจายอย่างเวลานี้” และ “ครูบาอาจารย์เป็นแม่พิมพ์ ทฤษฎีการศึกษาปัจจุบันยังเน้นเรื่องนี้.....” (2530)

อย่างไรก็ดี การที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เริ่มมีการปรับปรุงหลักสูตรจนกระทั่งมีความสมบูรณ์มากขึ้นในเวลาต่อมานั้น มีความเกี่ยวข้องกับอิทธิพลหลายประการด้วยกัน เช่น

การร่วมกับสหรัฐอเมริกาและมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ในการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนของ คณะแพทยศาสตร์ ซึ่งต่อมาหน่วยงานอื่น ๆ ที่ได้เข้ามาร่วมพัฒนาวิชาการร่วมกับจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัยในภายหลังต่างก็ได้มีส่วนในการแลกเปลี่ยนหลักสูตรหรือกิจกรรมในหลักสูตรมากขึ้นด้วย โดยไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแวดวงของคณะแพทยศาสตร์ หรือในสาขาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีเท่านั้น แต่ได้ขยายมาถึงคณะทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และการศึกษาด้วย

หลังการปรับปรุงหลักสูตรฯ มูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ได้จัดส่งศาสตราจารย์ชุดแรกเข้ามาทำหน้าที่สอนในคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์จำนวน 5 คน คือ

1. ศาสตราจารย์ Abraham Press สำเร็จการศึกษาจาก Cooper Institute, New York City และ Columbia University ได้ปริญญา B.Sc. และ E.E. (Electrical Engineering : ผู้วิจัย) เป็นศาสตราจารย์หัวหน้าแผนกฟิสิกส์ตั้งแต่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2467 - 5 พฤษภาคม พ.ศ.2469

2. ศาสตราจารย์ Thomas F.Morrison M.A (Lafayette) Ph.D. (Princeton) เป็นศาสตราจารย์หัวหน้าแผนกชีววิทยา ตั้งแต่วันที่ 18 เมษายน พ.ศ. 2468 - 19 มีนาคม พ.ศ.2470

3. ศาสตราจารย์ R.A Lyesey Haworth B.Litt (Oxon) M.A (Oxon) เป็นศาสตราจารย์ภาษาอังกฤษของมูลนิธิฯ ตั้งแต่วันที่ 5 กันยายน พ.ศ.2468 - 5 สิงหาคม พ.ศ.2471 และฝ่ายไทยจ้างต่อไปจนถึงวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2471

4. ศาสตราจารย์ Max Moller ชาวเดนมาร์ก ได้ปริญญา Candidatus Polytechnics in Chemical Engineering จาก Royal Polytechnical College, โคเปนเฮเกน เป็นศาสตราจารย์หัวหน้าแผนกเคมี ตั้งแต่วันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ.2468 ถึงวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ.2473

5. Mr.Michel Bre'al Licencie es Lettres (Sorborne) เป็นอาจารย์ชาวฝรั่งเศสที่รัฐบาลไทยจ้างมาสอนวิชาภาษาฝรั่งเศสตั้งแต่ 24 ธันวาคม พ.ศ.2466 (ศักดิ์ดา ศิริพันธ์, บรรณาธิการ 2527)

และในภายหลังมีการเปลี่ยนแปลงเป็นบางท่าน คือ

1. ศาสตราจารย์ A.C.Bailey, B.S. (Penn.College), M.S. (Iowa State College) ได้เข้ามาดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกฟิสิกส์แทนศาสตราจารย์ A.Press ตั้งแต่วันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ.2469 - 31 มีนาคม พ.ศ.2473

2. ศาสตราจารย์ Edward Gordon Alexander ได้เข้ามาดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกชีววิทยา แทน ศาสตราจารย์ Morrison ตั้งแต่วันที่ 17 กรกฎาคม พ.ศ.2471 จนถึงวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ.2473)

ขณะเดียวกันยังมีคณาจารย์ชาวต่างประเทศบางท่านที่รัฐบาลไทยต้องจ้างไว้แทน ศาสตราจารย์ของมูลนิธิฯ ในแผนกหรือสาขาวิชาที่ยังไม่มีอาจารย์ไทยกลับมาปฏิบัติงานได้ทัน เช่น

1. ศาสตราจารย์ Ottis R.Causey จากมหาวิทยาลัย John Hopkins เข้ามาเป็นหัวหน้าแผนกชีววิทยาในระหว่าง ปี พ.ศ.2474-2477

2. ศาสตราจารย์ Knopf เป็นชาวเยอรมัน เข้ามาเป็นหัวหน้าแผนกเคมี แทน ศาสตราจารย์ Moller จนถึง พ.ศ.2478

ในกรณีของทุนการศึกษาเพื่อการปรับปรุงประสิทธิภาพของอาจารย์ รวมทั้งการส่งคณาจารย์ไปศึกษาต่อยังต่างประเทศนั้น ตั้งแต่ปี พ.ศ.2469 เป็นต้นมาก็มีความชัดเจนอยู่มาก และถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการรับและแลกเปลี่ยนคณาจารย์ นิสิต การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการที่มีอยู่ในช่วงนั้น ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็นนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้

จากเอกสารที่ปรากฏพบว่าคณาจารย์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยเฉพาะจากคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ได้รับทุนการศึกษาเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพอาจารย์ ในนามทุนร็อกกีเฟลเลอร์ และทุนอื่น ๆ เป็นจำนวนมาก เช่น

ก. ทุนมูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์

1. พระครูพนุรักษ์ (บุญเย็น ธนโกเศศ) ได้รับทุนของมูลนิธิฯ ไปศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยมิชิแกน เมืองแอนอาร์เบอร์ ระหว่างวันที่ 30 เมษายน พ.ศ.2470 ถึงวันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ.2472 ได้ปริญญา B.Sc. ทางเคมี

2. นายศุภชัย วานิชวัฒนา เป็นนิสิตเตรียมแพทย์ปริญญารุ่นที่ 2 ทางมูลนิธิส่งไปศึกษาต่อในสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่วันที่ 30 เมษายน พ.ศ.2470 ถึงวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ.2473 กลับมาดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกชีววิทยาต่อจาก ศาสตราจารย์ Causey เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2478

3. หลวงประวัตวิรัชชุการี (หม่อมหลวง ประวัติ อิศรางกูร) ได้รับทุนไปดูงานการสอนวิทยาศาสตร์ในประเทศอังกฤษตั้งแต่วันที่ 2 กันยายน พ.ศ.2471 ถึงวันที่ 16 มีนาคม

พ.ศ.2473 เมื่อกลับถึงประเทศไทยแล้ว จึงได้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกฟิสิกส์ต่อจากหลวงพรตพิทยพยัต

4. หลวงพรตพิทยพยัต (พรต เดชา) ได้รับทุนไปศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัย Bristol ตั้งแต่วันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ.2473 ต่อมาได้เป็นหัวหน้าแผนกฟิสิกส์ต่อจากศาสตราจารย์ Bailey และได้เป็นคนบดีคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ เมื่อ พ.ศ.2478

5. ดร.แถบ นีละนิธิ เป็นนักเรียนทุนเล่าเรียนหลวง หลังจากนั้นได้รับทุนของมูลนิธิฯ ให้ไปศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัย Cornell ภายหลังได้กลับมาเป็นหัวหน้าแผนกเคมีแทนศาสตราจารย์ Knopf เมื่อ พ.ศ.2478

6. หลวงศรีสมรรตวิรัชากิจ ได้รับทุนของมูลนิธิไปศึกษาด้านบักชีวิทยาที่มหาวิทยาลัย Cornell และกลับมาดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกพฤกษศาสตร์ในภายหลัง

ข. ทุนวิทยาศาสตร์แห่งแพทย์

ทุนนี้แม้เป็นทุนที่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร์ อดุลเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงมอบไว้แก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเอง ไม่ใช่เป็นทุนของต่างประเทศ แต่อย่างไรก็ตามทุนวิทยาศาสตร์แห่งแพทย์นี้ กลับเป็นทุนที่ผู้ได้รับทุนเกือบทั้งหมดมีโอกาสในการเข้าไปร่วมวิจัยแลกเปลี่ยนความรู้กับมหาวิทยาลัยสำคัญที่ต่างประเทศด้วย ซึ่งมีผลทำให้นักวิชาการชาวต่างประเทศ ยอมรับในชื่อเสียงของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมากขึ้น ซึ่งถือเป็นเป้าหมายอย่างหนึ่งของความเป็นนานาชาติด้วย ผู้ได้รับทุนดังกล่าวมีดังต่อไปนี้

1. ม.จ.รัชฎาภิเชก โสณกุล ได้รับทุนนี้เมื่อ พ.ศ.2469 ได้ไปศึกษาและวิจัยที่มหาวิทยาลัย London ประเทศอังกฤษ ดำรงตำแหน่ง คนบดีคณะวิทยาศาสตร์และอธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสองครั้งในปี พ.ศ.2478 และ พ.ศ. 2487

2. ดร.คลุ้ม วัชโรบล เป็นนิสิตเตรียมแพทย์รุ่นที่ 3 ได้รับทุนไปศึกษาต่อด้านชีววิทยาที่มหาวิทยาลัย London เมื่อ พ.ศ.2471 ได้ร่วมทำงานวิจัยที่มหาวิทยาลัย Cambridge และกลับมาดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกชีววิทยาต่อจาก ดร.ศุภชัย วานิชวัฒนา

3. นายทองสุข พงศทัต เป็นนิสิตเตรียมแพทย์รุ่นที่ 3 ได้รับทุนไปศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัย London เช่นกัน ได้ร่วมทำงานวิจัยทางเคมีที่มหาวิทยาลัยเบอร์ลิน และได้เป็นคนบดีคณะวิทยาศาสตร์ต่อจากศาสตราจารย์ ดร.แถบ นีละนิธิ

4. นายเพ็ง โสมนะพันธ์ สำเร็จประกาศนียบัตรชั้นสูงจากคณะวิศวกรรมศาสตร์ และได้รับทุนไปศึกษาในด้านเดียวกันนี้ที่มหาวิทยาลัย Victoria University of Manchester

5. ดร.บัวเรศ คำทอง เป็นนิสิตคณะวิทยาศาสตร์ ได้รับทุนฯและสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัย Liverpool

6. ดร.กัลย์ อิศรเสนาฯ ได้รับทุนไปศึกษาและวิจัยที่มหาวิทยาลัย Cambridge จนสำเร็จการศึกษาด้านเคมีจากมหาวิทยาลัย Liverpool (ศักดา ศิริพันธุ์, บรรณาธิการ, 2527)

โดยสรุปแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ.2459-2478 อันเป็นระยะแรกที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้พัฒนาการเรียนการสอนในระดับปริญญาบัณฑิตขึ้นนั้น ลักษณะของความเป็นนานาชาติที่เกิดขึ้นมีดังต่อไปนี้คือ

1) มีกิจกรรมการรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศเกิดขึ้น เช่น ความช่วยเหลือในการก่อสร้างอาคารเรียน การจัดหาอุปกรณ์ตำราเรียนสำหรับคณะต่าง ๆ และความช่วยเหลือในการก่อสร้างอาคารผู้ป่วยของคณะแพทยศาสตร์

2) การมีกิจกรรมการรับความช่วยเหลือในด้านการจัดหาศาสตราจารย์ และคณาจารย์ชาวต่างประเทศมาช่วยสอน ช่วยวางแผนงานในการบริหารจัดการมหาวิทยาลัย เช่น การรับให้ศาสตราจารย์ ดร.เอ จี เอลลิส มาดำรงตำแหน่งอธิการบดีในระหว่างปี พ.ศ.2478-2479 การให้ทุนอาจารย์ไปศึกษาต่อในต่างประเทศ

3) การรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศในด้านการร่วมกำหนดหลักสูตรการเรียนการสอน การวางรากฐานการจัดการเรียนการสอนให้แก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในระยะเริ่มต้น จนถึงเมื่อมีการขยายการเรียนการสอนระดับปริญญาตรีขึ้นในช่วงต่อมา

จะเห็นได้ว่านับตั้งแต่ที่มีการประดิษฐานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2459 แล้ว ลักษณะของความเป็นนานาชาติก็ได้เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัยมาอย่างต่อเนื่องโดยในช่วงแรกนี้ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นฝ่ายรับความช่วยเหลือจากนานาชาติก่อน ด้วยเหตุที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยยังไม่มีความพร้อมมากนัก ประการหนึ่ง นอกจากนี้ยังอาจกล่าวไว้ว่าการก่อตั้งมหาวิทยาลัยตามรูปแบบตะวันตกขึ้นในประเทศไทยนั้น เพิ่งจะมีปรากฏเป็นครั้งแรกในครั้งนี้อย่างแท้จริง ดังนั้นการที่จะทำให้การก่อตั้งมหาวิทยาลัยดำเนินไปอย่างราบรื่นและสมบูรณ์ มีความเป็น “ตลาดวิชาที่ไม่เพียงแต่เพาะข้าราชการไว้ใช้” นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยความช่วยเหลือจากต่างประเทศก่อน ทั้งนี้ เมื่อมหาวิทยาลัยมีความก้าวหน้ามากขึ้นแล้ว การรับความช่วยเหลือดังกล่าวจะเปลี่ยนแปลงไปเป็น การแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือร่วมมือในสถานะเดียวกันมากขึ้น ซึ่งจะปรากฏชัดในช่วงต่อมา

ระยะที่สอง ; ระยะที่มีการขยายการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี (พ.ศ.2479-2504)

ในช่วงนี้ถือได้ว่าเป็นช่วงการพัฒนาที่สำคัญของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอีกช่วงหนึ่ง เพราะมีการขยายและปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีมาตรฐานขึ้นและเพิ่มจาก 4 คณะเป็น 8 คณะ แต่ยังคงต้องโอนคณะแพทยศาสตร์กับแผนกทันตแพทยศาสตร์และแนกสัตวแพทยศาสตร์ให้ไปสังกัดอยู่กับมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์อยู่ เนื่องจากขณะนั้นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยยังไม่สามารถเพิ่มจำนวนการผลิตแพทย์ให้เพียงพอต่อความต้องการได้ เนื่องจากปัญหาความพร้อมของคณาจารย์และความพร้อมของเครื่องมือ ต่อมาภายหลังจึงได้มีการโอนคณะแพทยศาสตร์และแผนกทั้งสองกลับมาสังกัดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยตามเดิม

ในช่วงระยะของการขยายการเรียนการสอนนี้เป็นช่วงระยะเดียวกันกับที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เริ่มวางพื้นฐานของการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษาด้วย ซึ่งความเคลื่อนไหวในข้อนี้เองที่สัมพันธ์กันกับแนวทางของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศที่เน้นให้มีการศึกษาค้นคว้าและการทำงานวิจัยขึ้น อย่างไรก็ตามในระยะนี้ก็ยังมีอุปสรรคหลายด้าน เช่น อุปสรรคในด้านความพร้อมของมหาวิทยาลัย อุปสรรคในด้าน การถูกแทรกแซงจากการเมือง และอุปสรรคจากการเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง โดยเฉพาะในกรณีของการเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง นั้นถือว่า เป็นอุปสรรคต่อการจัดการเรียนการสอนอย่างมากและโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป็นอุปสรรคต่อการก้าวสู่ความเป็นนานาชาติด้วย

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองนั้น อาจจะสามารถกล่าวได้ว่าเป็นช่วงที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีความ “ใกล้ขีด” และ “อยู่ในสายตา” ของรัฐบาลอย่างมากช่วงหนึ่ง ทั้งนี้เพราะขณะนั้นผู้นำรัฐบาลคือ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้เข้ามาทำหน้าที่อธิการบดีของมหาวิทยาลัยด้วย โดยอยู่ในตำแหน่งถึง 2 ครั้ง คือ ระหว่างปี พ.ศ.2479-2487 และระหว่างปี พ.ศ.2492-2493 ยังผลให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยขณะนั้นตกอยู่ในอิทธิพลทางการเมืองอย่างเต็มที่เป็นอย่างแรก โดยจะเห็นได้จากความเคลื่อนไหวสำคัญ ๆ ในหลายกรณี เช่น การออกพระราชบัญญัติให้นิสิตต้องแต่งเครื่องแบบรักษาดินแดน ปี พ.ศ.2491-2492 การออกพระราชบัญญัติกำหนดให้นิสิตต้องเป็นทหาร การให้นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นยุวชนทหาร และบัณฑิตต้องออกไปรับราชการทหาร ตลอดจนการผลักดันให้นิสิตเป็นผู้ร่วมเรียกครองดินแดนคืนจากฝรั่งเศส หรือกรณีของข้อพิพาทเรื่องเขาพระวิหาร เป็นต้น ซึ่งถือได้ว่าส่งผลต่อความก้าวหน้าในการพัฒนามหาวิทยาลัย และความเป็นนานาชาติมากเนื่องจากการถูกแทรกแซงจากนักการเมืองมากเกินไป

อย่างไรก็ตามเมื่อรัฐบาลของจอมพล ป.พิบูลสงคราม เข้ารับตำแหน่งเมื่อวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ.2485 หลังจากนั้นเพียง 1 สัปดาห์เศษ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ในฐานะนายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายไว้หลายประการ สำหรับนโยบายด้านการศึกษาได้แถลงไว้ดังนี้

“.....ท่านประธานสภาและสมาชิกทั้งหลาย.....

.....รัฐบาลจะไม่ละเลยในการบำรุงการศึกษาของชาติให้สู่ระดับอันดียิ่งขึ้นไป เพื่อให้เทียบทันอารยประเทศให้เร็วที่สุด โดยอาศัยการปรับปรุงหลักสูตร ตำราเรียน การยกย่องฐานะของครูให้สมกับที่จะเป็นผู้สั่งสอนอบรมกุลบุตร กุลธิดาของชาติ ทั้งจะพยายามจัดการศึกษาให้มีระดับเดียวกันทั่วราชอาณาจักรด้วย.....”

“.....จะปรับปรุงอุดมศึกษาให้มีคุณภาพ และปริมาณยิ่งขึ้น โดยจัดเพิ่มแผนกวิชาขึ้นตามความจำเป็น.....” (2485 อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตนะ, 2536:14-15)

หลังการแถลงนโยบายดังกล่าวด้วยภาวะสงครามทำให้ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกา และอังกฤษ ส่งผลให้การทำตามนโยบายข้างต้นเป็นไปได้ยากมากขึ้น เนื่องจากเกิดภาวะเงินเฟ้อ สินค้าอุปโภคบริโภคขาดแคลนและมีราคาสูง รวมทั้งภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำทั่วโลก นอกจากนี้กรณีความเสียหายจากการถูกโจมตีจากข้าศึกก็ส่งผลสะท้อนต่อการพัฒนาประเทศและการพัฒนาการศึกษาอย่างมากด้วย

นอกจากสถานการณ์และปัญหาดังกล่าวแล้ว ผลกระทบที่เกิดขึ้นอีกอย่างหนึ่งก็คือ การถูกยกเลิกให้ศึกษาต่อของนักเรียนไทยในที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะที่ประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา สภาพการเรียนการสอนในขณะนั้นมีความยากลำบากหลายประการ ดังที่ ระวี ภาวิไล ได้บันทึกไว้ว่า

“.....วันที่ 8 ธันวาคม ญี่ปุ่นบุกประเทศไทยและประกาศสงครามกับอเมริกาและอังกฤษ จุฬายกปิดการเรียนการสอนทั้งหมด ญี่ปุ่นยึดครองโรงเรียนเตรียมอุดมฯ และตั้งสถาบันตย์ ต่อมาเมื่อประกาศยกขึ้นไม่ต้องสอบภาคปลาย นิสิตจะพักการศึกษาไปเป็นระยะยาวตลอดฤดูร้อน แล้วในปีการศึกษา 2485 เฉพาะนิสิตวิทยาศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์เท่านั้นที่กลับมาเรียนหลักสูตรที่เร่งให้จบเป็นบัณฑิต...” (2530: 74)

อาจกล่าวได้ว่าในช่วงเวลานั้นสภาพการเรียนการสอนภายในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้น มีความลำบากและไม่สะดวกหลายประการ การขยายการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรีในระยะที่เกิดสงครามโลกครั้งที่สองเต็มไปด้วยปัญหาและอุปสรรคมากมาย ทั้งปัญหาจากการขาดแคลนอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ที่จำเป็น การขาดแคลนอาจารย์ผู้สอน ฯลฯ แต่อย่างไรก็ตามก็ยังปรากฏว่าในบางคณะ เช่น คณะอักษรศาสตร์ ก็ยังเป็นคณะหนึ่งที่ยังมีการจัดการเรียนการสอนและมีคณาจารย์จากต่างประเทศมาช่วยสอนอยู่เป็นจำนวนมาก แม้ว่าต่อมาคณะฯได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์ของสงครามที่เกิดขึ้นแล้วทำให้คณาจารย์ชาวต่างประเทศเหล่านั้นต้องถูกฝ่ายสัมพันธมิตรควบคุมตัวไว้ก็ตาม (วิลาศวงศ์ พงศบุตร และ ชิตสุณี สิ้นธุสิงห์, 2539:5) เกี่ยวกับประสบการณ์ในการศึกษากับอาจารย์ชาวต่างประเทศในช่วงนั้น แม้นมาส ชาลิต ได้บันทึกไว้ว่า

“.....ในช่วงนั้น แม้เอกสารเกี่ยวกับระเบียบข้อบังคับของมหาวิทยาลัยก็เป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด ภาษาอังกฤษต้องเรียนอย่างเข้มข้นมาก เรียนกันตั้งแต่การออกเสียงพยัญชนะให้ถูกต้องตามแบบออกซฟอร์ด.....นอกจากอ่านออกเสียงแล้ว ต้องสนทนากับอาจารย์เป็นภาษาอังกฤษ อาจารย์เบอร์น ฮาร์ตเนล ใจดีแต่เข้มงวด ชอบซักถามเรื่องเล็ก ๆ เกี่ยวกับคำภาษาไทยให้ตอบเป็นภาษาอังกฤษ อาจารย์แมคกาน ชอบให้เขียนเรียงความเรื่องยาก ๆ สนับสนุนให้คิดเรื่องเอง อาจารย์ ริเวต คาร์แนคก็เช่นเดียวกัน อาจารย์ ออสเบิน สอนบทละครของเชกสเปียร์ อธิบายศัพท์สำนวนไว้ชัดเจน.....อาจารย์หัวหน้าแผนกวิชาภาษาต่างประเทศ คือ อาจารย์ เดวิดส์ นั้น นิสิตรุ่นทุกคนในสมัยนั้นทั้งรัก ทั้งกลัว อาจารย์ดุและตักเตือนดูแลเรื่องความประพฤติด้วย แต่อาจารย์สอนแทบจะเรียกได้ว่าเป็นรายตัวนิสิตเพื่อให้เก่งภาษาอังกฤษแบบออกซฟอร์ดกันทุกคน.....” (2539:139)

เช่นเดียวกับ สมศรี สุกมลนันทน์ที่ได้กล่าวไว้เช่นกันว่า

“.....ชาวอักษรศาสตร์รุ่นแรก ๆ เรียนภาษาต่างประเทศกับเจ้าของภาษา เรียนภาษาอังกฤษกับคนอังกฤษ เรียนภาษาฝรั่งเศสกับคนฝรั่งเศส ภาษาเยอรมันยังไม่ได้เปิดสอน.....ถ้านับภาษาบาลีกับสันสกฤตเป็นภาษาต่างประเทศด้วย เราก็มีพราหมณ์ ป.ศาสตรี เป็นผู้สอน.....” (2539:152)

เมื่อเกิดสงครามมหาเอเชียบูรพาที่รุนแรงขึ้นจนเป็นสงครามโลกครั้งที่สองแล้วสถานการณ์มีความตึงเครียดขึ้นโดยลำดับจนเกิดผลกระทบต่อการจัดการศึกษาและการขยายการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมาก คณาจารย์ชาวต่างประเทศถูกควบคุม ความช่วยเหลือร่วมมือที่เคยมีถูกจำกัดและยกเลิกไปอย่างสิ้นเชิง ขณะเดียวกันด้วยนโยบายของผู้นำในเวลานั้น ก็เน้นหนักในเรื่องความเป็นชาตินิยม จึงมีผลถึงการเปลี่ยนแปลงและการขยายการเรียนการสอนตลอดจนตำราต่าง ๆ ด้วย โดยมีคำสั่งให้ใช้ภาษาไทยสำหรับการเรียนการสอนทั้งหมด แม้ตำราที่เกี่ยวกับการแพทย์ ทำให้นิติแพทย์เวลานั้นมีความรู้ด้านภาษาอังกฤษน้อยลง เกิดความลำบากในการอ่านหรือใช้ตำราภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้นอีกหลายเท่าตัว แต่ในระยะเวลาที่ใกล้เคียงกันรัฐบาลได้มีคำสั่งให้มหาวิทยาลัยเพิ่มการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศอื่น ๆ ให้มากขึ้น ดังที่ ไพฑูริย์ พงศบุตร เล่าไว้ว่า

“.....ที่น่าสังเกตคือในตอนนั้นมีการสอนวิชาภาษาต่างประเทศหลายภาษา ทั้งภาษาฝรั่งเศส เยอรมัน อิตาลี และญี่ปุ่น ทั้งนี้เป็นนโยบายของรัฐบาลในระหว่างสงครามที่ต้องการให้มีการเรียนรู้ภาษาของประเทศฝ่ายอักษะ คือ ภาษาเยอรมัน อิตาลี และญี่ปุ่น จึงจัดให้มีการสอนภาษาทั้งสามนี้ และได้ยกเลิกไป เพราะนิสิตไม่นิยมเรียนและหาอาจารย์ผู้สอนยาก.....” (2539:173)

เหตุผลที่รัฐบาลให้มหาวิทยาลัย เพิ่มการสอนภาษาต่างประเทศข้างต้นนั้น พบว่าไม่เกี่ยวข้องกันนโยบายการ “บำรุงการศึกษาของชาติให้สู่ระดับอันดียิ่งขึ้นไปเพื่อให้เทียบทันอารยประเทศ” แต่อย่างไรก็ตาม หากแต่เป็นเพราะในขณะนั้นญี่ปุ่นเป็นฝ่ายรุกอยู่ในระยะแรกของสงครามฯ พยายามเข้าแทรกแซงการศึกษาของไทย และไทยก็ต้องพยายามประนีประนอมกับญี่ปุ่นให้มาก (ปิยนาด นุณนาค และ จันทรา บุรณฤกษ์ [ม.ป.ป]:137) ซึ่งในกรณีนี้ ศาสตราจารย์ รอง ศยามานนท์ ได้บันทึกไว้ว่า

“.....นายวราเวทย์ ศิวศรียานนท์ (ศาสตราจารย์ พระวรเวทย์พิสิฐ อดีตหัวหน้าแผนกวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเป็นกรรมการผู้หนึ่งในคณะกรรมการส่งเสริมวัฒนธรรมภาษาไทย ได้เล่าให้ผู้เขียนฟังในเวลานั้นว่า ญี่ปุ่นซึ่งได้เข้ามาตั้งกองทัพอยู่ในเมืองไทยแล้วได้เสนอว่า ด้วยเหตุผลว่าภาษาไทยเรียนได้ยากเป็นอุปสรรคในการติดต่อสมควรใช้ภาษาญี่ปุ่นแทน และขอให้นักเรียนไทยเรียนภาษาญี่ปุ่น แต่จอมพล แปลก พิบูลย์สงคราม ไม่ยินยอมโดยหาทางออกว่า จะปรับปรุงภาษาไทยให้เรียนได้ง่ายกว่าแต่ก่อน ดังนั้นการปรับปรุงภาษาไทย

กระทำกันโดยอาศัยเหตุผลทางการเมือง โดยมีให้ญี่ปุ่นเข้ามาแทรกแซงในการศึกษาของไทย อย่างไรก็ตามฝ่ายไทยได้ตอบสนองความประสงค์ของญี่ปุ่นพอสมควร โดยเปิดสอนวิชาภาษาญี่ปุ่นเป็นวิชาเลือก อีกภาษาหนึ่งเช่นเดียวกับภาษาอิตาเลียนและเยอรมันในคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และยังเกื้อกูลให้อาจารย์หนุ่มชาวญี่ปุ่นสองคนมาเรียนภาษาไทยในคณะอักษรศาสตร์อีกด้วย....” (รอง ศยามานนท์, [ม.ป.ป] อ้างถึงใน ปิยนาค บุญนาค, [ม.ป.ป]:168)

จะเห็นได้ว่าในระหว่างที่มีการขยายการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรีระยะแรกนั้น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ต้องเผชิญกับสถานการณ์หลายอย่างที่กระทบต่อการขยายการเรียนการสอนด้วย เช่น สถานการณ์ของสงครามโลกครั้งที่สอง การดำเนินนโยบายของรัฐบาล การถูกแทรกแซงจากฝ่ายการเมืองมากขึ้นไป สภาวะทางเศรษฐกิจที่ตกต่ำ ซึ่งมีผลต่อการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหตุการณ์ต่าง ๆ ดังกล่าวนี้อาจมีส่วนทำให้การรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศและการพัฒนาความเป็นนานาชาติต้องชะงักงันอย่างมาก

อย่างไรก็ตามในช่วงของการขยายการเรียนการสอนในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยตั้งแต่ปี พ.ศ.2479-2504 นี้มีความเคลื่อนไหวที่สำคัญ และนำไปสู่การปรับมาตรฐานการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยต่อมาหลายประการ เช่น การเปิดหลักสูตรใหม่ และการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการในสมัยนั้น กล่าวคือ มีการเปิดแผนกวิชาวิศวกรรมเหมืองแร่ ด้วยความร่วมมือของกรมโลหกิจ (ปี พ.ศ.2482) การเปิดแผนกวิชาวิศวกรรมอุตสาหการ แผนกธรณีวิทยาเหมืองแร่ (ปี พ.ศ.2485) มีจุดมุ่งหมายเพื่อผลิตวิศวกรตามความต้องการของประเทศชาติ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรมีปรากฏเพียงครั้งเดียวใน ปี พ.ศ.2483 และส่วนใหญ่ได้จัดการเรียนในแผนกวิชาต่าง ๆ หลายแผนกเช่นในแผนกวิศวกรรมช่างอากาศ แผนกวิศวกรรมโยธา ช่างกลไฟฟ้า (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะวิศวกรรมศาสตร์, 2483 (เอกสารอัดสำเนา)

การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรของคณะอื่น ๆ เช่น คณะอักษรศาสตร์ มีการนำเอาวิชาภาษาเยอรมันมาบรรจุเข้าในหมวดวิชาเลือกอีกครั้งหนึ่ง การแบ่งการเรียนในปี พ.ศ.2485 ให้เป็นสองภาคภาคละสองปี การให้จัดการเรียนการสอนวิชาภาษาบาลี และในปี พ.ศ.2487 ให้มีการเปิดวิชาเลือกขึ้นใหม่ 2 สาขาวิชา คือ ภาษาญี่ปุ่นและภาษาอิตาเลียน (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2529:7-33)

ส่วนคณะแพทยศาสตร์มีการเปลี่ยนแปลงโดยลดรายวิชาเรียนให้น้อยลง และหลังจากนั้นในปี พ.ศ.2486 มีการโอนให้คณะแพทยศาสตร์ไปสังกัดมหาวิทยาลัยมหิดลระยะหนึ่ง ก่อนที่จะกลับมาสังกัดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอีกครั้ง

ในด้านการเปิดหลักสูตรใหม่ ตลอดจนคณะวิชาใหม่นั้น ได้แก่ การเปิดหลักสูตรสัตวแพทย์ หลักสูตร 4 ปี (พ.ศ.2480) หลักสูตร 5 ปี (พ.ศ.2482) หลังจากนั้นจึงได้โอนการเรียนการสอนไปสังกัดมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ในปี พ.ศ.2486 เช่นเดียวกับคณะแพทยศาสตร์

นอกจากนี้ยังได้มีการจัดตั้งคณะทันตแพทยศาสตร์ขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ.2482 โดยเป็นการนำโรงเรียนทันตแพทยศาสตร์ในกรมแพทย์ทหารบกมาเปิดสอนในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเปิดสอนอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2484 และได้รับความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนเบื้องต้นจากคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดลเช่นกัน

ส่วนในการดำเนินการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือจัดตั้งหน่วยงาน คณะวิชาต่าง ๆ ขึ้นในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในช่วงเวลาเดียวกันนั้น พบว่ามีอยู่เป็นจำนวนมาก นอกเหนือไปจากหน่วยงานข้างต้นนี้แล้ว ยังได้แก่การยกฐานะของแผนกสถาปัตยกรรมศาสตร์ขึ้นเป็นคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ การจัดตั้งคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี การจัดตั้งแผนกวิชาการหนังสือพิมพ์ การจัดตั้งแผนกกลางคืน เป็นต้น

การดำเนินการหลายอย่างเท่าที่กล่าวมาข้างต้นภายใต้สถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจต่าง ๆ นั้น แสดงให้เห็นว่า ขณะนั้นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีความพยายามอย่างมากที่จะยกระดับการเรียนการสอนของสถาบันให้สูงขึ้น จนมีความเป็นมหาวิทยาลัยได้มากขึ้นเท่าที่จะกระทำได้ ในระยะดังกล่าวแม้ว่าจะต้องประสบปัญหาหลายอย่างที่ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนามหาวิทยาลัยอยู่มาก แต่การดำเนินการข้างต้นก็ยังมีอยู่ต่อไป ซึ่งเมื่อจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ผ่านพ้นระยะสงครามโลกครั้งที่สองมาแล้ว การดำเนินการขยายและปรับปรุงการเรียนการสอนที่กล่าวมานี้ก็มีแนวโน้มที่ดีขึ้น ซึ่งก็หมายถึงระดับของการติดต่อกับต่างประเทศ การมีกระบวนการปรับตัวทางวิชาการระหว่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกับนานาชาติก็มีมากขึ้นด้วยเช่นกัน

หลังจากการขยายการเรียนการสอนจาก 4 คณะ เป็น 8 คณะมาในช่วงปี 2480-2490 แล้ว ในส่วนอื่น ๆ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็มีการพัฒนาขึ้นเช่นกัน เป็นต้นว่า มีการจัดตั้งคณะรัฐศาสตร์ขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2491 มีการแยกคณะอักษรศาสตร์ออกจากคณะวิทยาศาสตร์ในปีเดียวกัน มีการจัดตั้งบัณฑิตวิทยาลัยเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาบัณฑิตขึ้นไปของทุกสาขาวิชาให้เป็นระบบเดียวกัน และการจัดการศึกษาเป็นระบบหน่วยกิตขึ้นในปี พ.ศ.2504 ฯลฯ (วิลาสวงค์ พงศบุตร และ ชัดสุณี สินธุสิงห์, 2539:6)

ขณะเดียวกันมีความเคลื่อนไหวในด้านคณาจารย์ด้วยกล่าวคือ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2490 เป็นต้นมามีผู้สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศโดยตรงมากขึ้น ทำให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีอาจารย์ชาวไทยที่กลับมาทำหน้าที่สอนแทนที่อาจารย์ชาวต่างประเทศเป็นจำนวนมากด้วยกัน ซึ่งคณาจารย์ชาวไทยที่ปฏิบัติงานในช่วงเวลาดังกล่าวล้วนเป็นผู้ที่ “เป็นที่ (ได้รับการ) ยอมรับนับถือมากในวงวิชาการ” และสำหรับคณะอักษรศาสตร์เป็นต้นนั้นก็ “มีชื่อเสียงมากที่สุดในด้านภาษาอังกฤษ ภาษาไทยและประวัติศาสตร์” “หลักสูตรของเรามักได้รับการนำไปใช้เป็นตัวแบบของมหาวิทยาลัยที่ก่อตั้งขึ้นภายหลังเสมอ” (เพ็ญศรี ดุ้ก, 2530:364) เช่นเดียวกับ ศาสตราจารย์ ดร.เกษม สุวรรณกุล ที่ได้กล่าวถึงสภาพการณ์ของคณาจารย์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในช่วงปีเดียวกันนี้ว่า

“ถ้าพูดถึงในด้านพัฒนาการการศึกษา คนที่ไปเรียนอเมริกาคลับมา เยอะแล้ว.....สมัยนั้นรู้สึกว่ามีอาจารย์ดี ๆ มีชื่อเสียงมาสอนเราก็รู้สึกภูมิใจ หลายคนเป็นอาจารย์ที่แท้จริง ๆ คือ หมายความว่ามีความเป็นครูมาก ความเป็นครูต้องเข้าใจในการสอนแม้กระทั่ง หลวงวิจิตรวาทการ ที่สอนประวัติศาสตร์ ท่านก็ตั้งใจสอน อาจารย์หลายท่านที่คล้าย ๆ กัน มีส่วนทำให้ผมเกิดความคิดอะไรด้วยตนเองไม่น้อย ยกตัวอย่างว่าถ้าไม่ใช่ ม.ล.มานิจ ชุมสาย ผมก็อาจจะไม่สนใจภาษาอังกฤษ รวมทั้งพระองค์เจ้าเปรมบุรฉัตรด้วย ทำให้อ่านหนังสือภาษาอังกฤษทุกวัน เมื่อก่อนพระองค์เจ้าเปรมฯท่านเป็นบรรณาธิการหนังสือแสดนดาร์ดก็อ่านทุกวัน.....” (เกษม สุวรรณกุล, 2530:367)

หรือที่ ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา ได้อธิบายถึงสภาพการณ์ของคณาจารย์และหลักสูตรในช่วงปี พ.ศ.2495 ในฐานะศิษย์เก่าจากคณะรัฐศาสตร์ ไว้ว่า

“.....อาจารย์ส่วนใหญ่จะเป็นอาจารย์พิเศษ ซึ่งเรามีโอกาสได้เรียนกับท่านอาจารย์ผู้ใหญ่เป็นจำนวนมาก เช่น พระยาอรรถการีย์นิพนธ์ พระยาอรรถกรมมณุตตี พระยาไชยยศสมบัติ พระยาศรีวิสารวาจา

พระยาอนุমানราชชน ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช หลวงสิทธิสยามการ หลวงประพันธ์ไพรัชพากย์ หลวงวิเชียรแพทยาคม หลวงพยุงเวช ศาสตร์ หลวงนรกิจบริหาร หลวงปริพนธ์พจนพิสุทธ์ หลวงพิศิษฐ วิทยาการ ดร.ชาญ จารุวัสดร์ ดร.หยุด แสงอุทัย ดร.ประยูร กาญจน ดุล ดร.ถนัด คอมันตร์ ดร.กนธีร์ ศุภมวงคล และ ม.จ.อิทธิรงค์ เกษม ศรี..... โดยเฉพาะปี 4 จะเป็นวิชาเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ ซึ่งเป็นความรู้รอบ ตัวที่นักปกครองควรทราบ เช่น วิชาการเกษตร การสหกรณ์ การภาษี อากร การสาธารณสุข การศึกษา การศาสนา การประมง การชลประทาน การผังเมือง การแผนที่ กฎหมายที่ดิน ป่าไม้ เหมืองแร่ กฎหมายทหาร และวิชาขนบธรรมเนียม.....”

ขณะที่มีคณาจารย์ไทยเพิ่มขึ้นนั้น คณาจารย์ชาวต่างประเทศก็มีจำนวนที่เพิ่มขึ้นด้วย ดังที่ ทองต่อ กล้ายไม้ ณ อยุธยา เล่าว่า

“.....เมื่อ พ.ศ.2495 มีอาจารย์ประจำเพิ่มขึ้นท่านเดียว คือ อาจารย์ ดร.ลิเดีย ณ ระนอง เดิมท่านเป็นบุตรของท่านเอกอัครราชทูตจีนประจำ อยู่ทั้งยุโรปและสหรัฐอเมริกา และสมัครเข้าเป็นอาจารย์ประจำคณะ รัฐศาสตร์ ในปีแรกนั้นท่านเกือบจะพูดภาษาไทยไม่ได้เลย ท่านรับ ราชการในคณะรัฐศาสตร์นานมากจนเป็นคนไทยเต็มตัว เป็นที่สนิท สนมรักใคร่ เคารพนับถือของคณาจารย์และนิสิตทั้งหลายเป็นอย่างดี.....เมื่อผู้เขียนเริ่มขึ้นปี 2 นั้นก็มีอาจารย์ชาวต่างประเทศมากขึ้น เช่น อาจารย์ Bertha C.Potts อาจารย์ Catherine N.Purve ซึ่งพวก เราเรียกว่า แหม่ม เป็บ และอาจารย์ Patrick Mc.Ginis เมื่อเรียนสูง ขึ้นก็ได้ อาจารย์ Dr.Rufus D.Smith มาสอนหลักการบริหารทั่ว ไป.....” (2530;111)

และที่ อำนวย วีรวรรณ ได้กล่าวว่า

“....ครูปาอาจารย์สมัยนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นอาจารย์พิเศษมีชื่อเสียง ไต่ดังอยู่ในวงการของรัฐบาลและธุรกิจ อาจารย์ประจำซึ่งมีอยู่น้อย ก็มักจะมีโอกาสใกล้ชิดสนิทสนมกับนิสิตของคณะ.....ในด้านวิชาการ ก็เป็นระยะที่เริ่มจะมีการเปลี่ยนแปลงกัน มีอาจารย์ใหม่ ๆ ที่จบการ ศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างประเทศโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา กลับมา เป็นอาจารย์พิเศษสอนวิชาการต่าง ๆ มากขึ้น.....” (2530;116)

การมีคณาจารย์ชาวต่างประเทศเพิ่มมากขึ้นและการมีคณาจารย์ชาวไทยที่ได้รับการศึกษาจากต่างประเทศเพิ่มขึ้นในช่วงดังกล่าว เริ่มทำให้น้ำหนักในการยอมรับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจากนานาชาติมีมากขึ้น ซึ่งให้เห็นว่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้พัฒนาขึ้นกว่าในระยะเวลาที่ผ่านมาพอสมควร ซึ่งผลในด้านนี้ก็เกี่ยวกันถึงระดับของความเป็นนานาชาติของมหาวิทยาลัยด้วยโดยตรง สังเกตได้จากทรรศนะของ บุญรอด บิณฑสันต์ (2530:334) ได้กล่าวถึงพัฒนาการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไว้ โดยเฉพาะในช่วงหลังจากที่มีการจัดตั้งบัณฑิตวิทยาลัยขึ้นแล้วในช่วงปี พ.ศ.2500-2504 ว่า

“.....ผลผลิตบัณฑิตทั้งวุฒิปริญญาตรี ปริญญาโท พวกนี้พอหลังจากที่ได้ปริญญาโทแล้ว เขาไปต่างประเทศอีก ฝรั่งเศสผลงานของเขาที่ได้ปริญญาโท ก็บอกผมมาว่าใช้ได้เลยทีเดียวก็แสดงว่าเราต้องทำได้ดี.....”

สัญญาณที่แสดงให้เห็นถึงการยอมรับจากต่างประเทศอันเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของความเป็นนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนี้มีอยู่หลายประการ เช่น การปรับปรุงหลักสูตรให้สมบูรณ์ขึ้น การเริ่มมีคณาจารย์ชาวต่างประเทศเข้ามาปฏิบัติงานมากขึ้น และการรับอาจารย์ที่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศเข้ามามากขึ้น ซึ่งการได้รับการยอมรับจากต่างประเทศนั้นจะเกี่ยวพันถึงการเข้ามาให้ความช่วยเหลือการร่วมมือกันในทางวิชาการด้วยโดยตรง ซึ่งหมายถึงความเป็นนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีมากขึ้นนั่นเอง

กล่าวโดยสรุปคือ ในระยะของการขยายการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี ตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ.2479-2504 นั้น ความเป็นนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยปรากฏในแต่ละด้านที่ชัดเจนดังนี้ คือ

1) การมีกิจกรรมการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับนานาชาติประเทศ ซึ่งจะเห็นได้จากกรขยายการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี การปรับหลักสูตร และการเปิดหลักสูตรใหม่โดยพิจารณาจากแนวทางของต่างประเทศ

2) มีการรับคณาจารย์จากต่างประเทศมาสอนในหลาย ๆ คณะ

กรณีที่สำคัญที่ควรกล่าวถึงสำหรับความเป็นนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในระยะนี้ก็คือ เป็นระยะที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศในทางวิชาการและทางเทคนิคต่าง ๆ น้อยลง เนื่องจากความผันผวนทางการเมืองและ

การเกิดสงครามโลก ตลอดจนการมีนโยบายชาตินิยมของผู้นำประเทศ การเข้ามาควบคุมกิจการของมหาวิทยาลัยของรัฐ และความพยายามในการให้มหาวิทยาลัยเข้าไปมีบทบาททางการเมืองระหว่างประเทศต่าง ๆ ทำให้เกิดความขัดแย้งกันกับประเทศที่เคยให้ความช่วยเหลือแก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยพอสมควร มีผลทำให้การพัฒนาความเป็นนานาชาติของมหาวิทยาลัยในช่วงนี้เกิดขึ้นด้วย ขณะเดียวกันปัจจัยทางด้านสังคม เศรษฐกิจ ปัญหาความตกต่ำของเศรษฐกิจต่าง ๆ ก็ส่งผลต่อการพัฒนาความเป็นนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยด้วยเช่นกัน

ระยะที่สาม : ระยะของการพัฒนาการศึกษาครั้งว่าในระดับบัณฑิตศึกษา (พ.ศ.2502-2508)

การพัฒนาการศึกษาครั้งว่าในระดับบัณฑิตศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้นเกิดขึ้นในช่วงใกล้ ๆ กันกับการขยายและปรับปรุงการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี กล่าวคือ เมื่อมหาวิทยาลัยเริ่มต้นที่จะปรับปรุงการเรียนการสอนให้สูงขึ้น มีคุณภาพขึ้นนั้น ขณะเดียวกันมหาวิทยาลัยก็เริ่มงานในระดับบัณฑิตศึกษาไปด้วย ในระยะดังกล่าวสิ่งที่เห็นได้ชัดเจนก็คือ การเปิดการเรียนการสอนวิชาเตรียมวิศวกรรมศาสตร์ เตรียมวิทยาศาสตร์ เตรียมสถาปัตยกรรมศาสตร์ เตรียมพาณิชยศาสตร์และการบัญชี และเตรียมแพทยศาสตร์ (สวัสดิ์ จงกล, 2541) ซึ่งนับเป็นผลดีสำหรับการพัฒนาคุณภาพของนักเรียนที่จะก้าวเข้ามาเป็นนิสิตของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยต่อไป

ในส่วนของบัณฑิตศึกษาก็เช่นเดียวกัน เมื่อจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ดำเนินการเปิดการเรียนการสอนระดับปริญญาตรีขึ้นแล้ว จนถึงปี พ.ศ.2502 จึงได้มีการเปิดสอนระดับบัณฑิตศึกษาเพื่อตอบสนองในด้านการผลิตบุคลากรระดับสูงให้แก่ประเทศ และตามความต้องการของบ้านเมือง ทั้งนี้การเปิดสอนระดับบัณฑิตศึกษาขึ้นดังกล่าวก็ขึ้นอยู่กับความพร้อมของแต่ละคณะเป็นหลัก ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ.2504 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงได้จัดตั้งบัณฑิตวิทยาลัยขึ้น เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนของบัณฑิตศึกษาเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ และการดำเนินการดังกล่าวนี้ก็มีส่วนทำให้กิจกรรมการวิจัยภายในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเกิดมากขึ้นด้วย

ในขณะที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเริ่มจัดตั้งบัณฑิตวิทยาลัยขึ้นนั้น เป็นช่วงเดียวกับที่รัฐบาลได้ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจขึ้น และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในฐานะที่เป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกของประเทศก็ได้มีการร่างโครงการพัฒนาเศรษฐกิจของจุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัยขึ้นด้วยเช่นเดียวกัน โดยในขณะนั้นถือว่าโครงการดังกล่าวอยู่ในความรับผิดชอบของ สำนักนายกรัฐมนตรี อยู่ในสมัยของ พลอากาศโท มณี มหาสันทนะ เวชยันตรังสฤษฏ์ เป็น อธิการบดี โครงการดังกล่าวประกอบด้วยโครงการย่อยทั้งหมด 7 โครงการ คือ

1. โครงการปรับปรุงมาตรฐานการผลิตบัณฑิต
2. โครงการบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. โครงการผลิตบัณฑิตทางวิศวกรรมศาสตร์
4. โครงการผลิตบัณฑิตทางเคมีเทคนิค
5. โครงการผลิตบัณฑิตทางธรณีวิทยา
6. โครงการจัดตั้งศูนย์วิจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ
7. โครงการปรับปรุงขยายการศึกษาคณะครุศาสตร์ (โครงการสำรอง)
(จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สำนักเลขาธิการ, 2503:2001)

จุดมุ่งหมายของการจัดตั้งโครงการทั้งหมดนี้ขึ้นนั้นพบว่า มีวัตถุประสงค์จะให้แผน พัฒนาเศรษฐกิจของชาติที่กำลังมุ่งเน้นในการระดมสมรรถภาพของทรัพยากรของประเทศทุกชนิด ให้เกิดประโยชน์สูงสุดเป็นหลัก โดยที่โครงการทั้งหมดได้ระบุถึงความต้องการที่จะผลิตบัณฑิตใน สาขาต่าง ๆ นี้ให้มีทั้งปริมาณและคุณภาพ *“ในวิธีที่ประหยัดค่าใช้จ่ายเพื่อเปรียบเทียบกับ การส่ง บุคคลไปศึกษาเพิ่มเติม ณ ต่างประเทศ”* และ *“เป็นตัวจักรในการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย”*

เนื่องจากโครงการทุกโครงการข้างต้นเป็นโครงการที่มหาวิทยาลัยให้ความสำคัญ และต้องอาศัยงบประมาณในการจัดการมาก ดังนั้น ในรายละเอียดจึงพบว่าการระบุถึงความจำเป็นในการที่จะต้องขอรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศด้วย ทั้งนี้เพราะ *“เรายังขาดทั้งบุคคล การจัดการงานและอุปกรณ์การศึกษาซึ่งต้องพึ่งพาต่างประเทศอยู่มาก”* ซึ่งความช่วยเหลือจากต่างประเทศที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยต้องการในขณะนั้นจะมีลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ

1. ทุนการศึกษาเพื่อส่งอาจารย์ประจำไปศึกษา ค้นคว้า ศึกษาน ต่อ ณ ต่าง ประเทศ เพื่อที่จะรักษามาตรฐานและวิชาที่สอนให้ทันสมัยอยู่เสมอ
2. ให้ศาสตราจารย์ชาวต่างประเทศมาช่วยทำการสอนและค้นคว้าทดลอง ความช่วยเหลือในลักษณะนี้เป็นที่ต้องการอย่างมาก โดยเฉพาะสำหรับบัณฑิตวิทยาลัย คณะวิทยาศาสตร์ และคณะวิศวกรรมศาสตร์
3. ความช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษาและทดลอง ความช่วยเหลือในข้อนี้เป็น ความช่วยเหลือซึ่งเดิมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเคยได้รับมาโดยตลอดภายใต้สัญญา ร่วมกับ มหาวิทยาลัย Texas ให้แก่คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ และคณะสถาปัตยกรรม

ศาสตร์ รวมทั้งความช่วยเหลือภายใต้สัญญาระหว่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกับมหาวิทยาลัย
อินเดียนาเพื่อก่อตั้งคณะครุศาสตร์ ความช่วยเหลือตามโครงการและองค์กรอื่น ๆ เช่น จากแผนโค
ลอมโบและมูลนิธิเอเชีย เป็นต้น ซึ่งความช่วยเหลือในด้านนี้มีมากอนตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ.2497-2502
(จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สำนักเลขาธิการ, 2503)

4. ความช่วยเหลือเพื่อการปรับปรุงงานด้านธุรการของมหาวิทยาลัย

จากกรณีดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการจัดทำแผนพัฒนาต่าง ๆ ของชาตินั้น เป็นสิ่งที่
สำคัญและมีส่วนเกี่ยวข้องกับแนวนโยบายในการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยอยู่มาก การกำหนด
แนวทางในการพัฒนาประเทศเท่าที่ผ่านมาก็ล้วนส่งผลต่อการกำหนดแนวทางในการพัฒนา
มหาวิทยาลัยไม่น้อย โดยในทางกลับกัน “แนวทางบางอย่างบางประการที่ใช้ในการพัฒนาจุฬ
าลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้น ก็ปรากฏว่าได้กลายเป็นแนวทางหรือแผนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมของประเทศมาก่อนด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะในช่วงเริ่มต้นของการจัดทำแผนพัฒนา”
(ประพันธ์พงศ์ เวชชาชีวะ, สัมภาษณ์, 2 ตุลาคม 2543)

อย่างไรก็ตามดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ในช่วงระยะของการพัฒนาการศึกษาค้นคว้า
ระดับบัณฑิตศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนี้ยังเป็นช่วงที่มหาวิทยาลัยเองยังขาดความ
พร้อมในด้านบุคคล การจัดรูปงาน และอุปกรณ์การศึกษาอยู่มาก จำเป็นจะต้องพึ่งพาความช่วยเหลือ
เหลือจากต่างประเทศไปก่อน ทั้งในการผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรี และบัณฑิตศึกษา ดังนั้นใน
ช่วงดังกล่าวนี้จึงพบว่าเป็นช่วงที่หน่วยงานจากต่างประเทศได้เข้ามาติดต่อให้ความช่วยเหลือและ
ร่วมมือกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมากขึ้น ทั้งนี้ส่วนหนึ่งมาจากการที่มหาวิทยาลัยได้ขยายการ
จัดการศึกษาให้มีคณะและสาขาวิชาเพิ่มขึ้น มีระดับที่สูงขึ้นและอาจเกี่ยวข้องกับการจัดทำแผน
พัฒนาที่ชัดเจนขึ้นเป็นครั้งแรกก็เป็นได้

คณะวิศวกรรมศาสตร์ เป็นคณะสำคัญคณะแรก ๆ ที่ได้มีความตกลงร่วมกันกับต่าง
ประเทศ ไม่น้อยไปกว่าคณะแพทยศาสตร์ และคณะอื่น ๆ ของมหาวิทยาลัย ซึ่งส่วนใหญ่แล้ว
คณะวิศวกรรมศาสตร์จะต้องมีการเตรียมการเรื่องการก่อสร้างอาคารของแผนกวิชาต่าง ๆ การต่อ
เติมห้องทดลองของหลาย ๆ แผนกวิชาให้มีความสมบูรณ์ปลอดภัยรวมทั้งจะต้องนำเข้าเครื่องมือ
เพื่อใช้ในการทดลองต่าง ๆ หลายชนิด ดังนั้นคณะวิศวกรรมศาสตร์จึงต้องขอความช่วยเหลือจาก
ต่างประเทศมากในหลายโครงการ เช่น โครงการขยายและปรับปรุงคณะวิศวกรรมศาสตร์ โครงการ
ความร่วมมือระหว่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกับมหาวิทยาลัยเท็กซัสในด้านผู้เชี่ยวชาญ
การให้ทุนการศึกษาและดูงาน เครื่องมือสำหรับห้องทดลอง เป็นต้น ซึ่งนอกเหนือจากสหรัฐ

อเมริกาแล้ว รัฐบาลของประเทศสวิสเซอร์แลนด์ก็ได้มีส่วนเข้ามาช่วยเหลือด้วยโดยให้ทุนแก่แผนก วิชาวิศวกรรมไฟฟ้า (ภาควิชาวิศวกรรมไฟฟ้าในปัจจุบัน) ในวงเงินถึง 4 ล้านบาท เพื่อให้จัดซื้อ เครื่องมือและจัดหาผู้เชี่ยวชาญ โครงการนี้เริ่มต้นขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2507 และสิ้นสุดเมื่อ พ.ศ.2511 (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2510:155)

ในส่วนของเครื่องมือเพื่อใช้ในการทดลอง คณะวิศวกรรมศาสตร์ ได้นำเข้าเครื่องมือทดลองหลายอย่างเพิ่มขึ้น ส่วนหนึ่งเป็นการรับมอบจากต่างประเทศด้วย เช่น ประเทศสวีเดน เจ้าชายเบอร์ทิล แห่งสวีเดนได้มอบเครื่องสูบลมอัดอากาศ และ “Jack Hammer” ให้แก่แผนก วิศวกรรมเหมืองแร่ไว้ในปี พ.ศ.2509 เป็นต้น

คณะวิทยาศาสตร์เป็นอีกคณะหนึ่งที่หลายประเทศได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือและ ร่วมมือในทางวิชาการอย่างต่อเนื่องตลอดมาเช่นกัน ซึ่งในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่สองมานั้น ความร่วมมือจากต่างประเทศที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่แล้วจะอยู่ในรูปของการให้ผู้เชี่ยวชาญหรือ ศาสตราจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญในงานวิจัยมาช่วยสอนในคณะมากกว่าที่จะอยู่ในรูปอื่น

นอกจากคณะวิศวกรรมศาสตร์แล้ว ในคณะอื่น ๆ เช่น คณะอักษรศาสตร์ก็ได้รับความช่วยเหลือทางวิชาการจากต่างประเทศในระดับสูงเช่นกัน ซึ่งไม่เพียงแต่มูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ เท่านั้น มูลนิธิอื่น เช่น มูลนิธิฟูลไบรท์ก็ได้เข้ามามีส่วนร่วมเช่นกัน ดังกรณีของคณะอักษรศาสตร์ นั้น เมื่อได้จัดตั้งแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ขึ้นในปี พ.ศ.2494 แล้ว ก็ได้รับความช่วยเหลือในการจัดส่งศาสตราจารย์ชาวอเมริกันมาสอนในแผนกวิชานี้ปีละ 1 คน ติดต่อกันเป็นเวลาถึง 5 ปี ด้วยกัน ดังต่อไปนี้

1. ดร.แฟรนเชส แลนเดอร์ สเปน (Dr.Frances Lander Spain) สอนในระหว่าง ปี พ.ศ.2494-2495
2. นางรูธ เฮช รอควูด (Mrs. Ruth H.Rockwood) สอนในระหว่างปี พ.ศ.2495-2496
3. นางสาวแนนซี เจน เดย์ (Miss Nancy Jane Day) สอนในระหว่างปี พ.ศ.2496-2497
4. นายอาร์โนลด์ ไทรเทียร์ (Mr.Arnold Trotier) สอนในระหว่างปี พ.ศ.2497-2498
5. นางสาวอลิส โลห์เรอร์ (Miss Alice Lohrer) สอนในระหว่างปี พ.ศ.2498-2499

วิชาที่ศาสตราจารย์ทั้ง 5 ท่านมาสอนนั้นประกอบด้วย วิชาจัดห้องสมุดขั้นพื้นฐาน 6 วิชา คือ วิชาจัดห้องสมุดเบื้องต้น (Introduction to Library Science) วิชาการทำบัตรรายการ และจัดหมู่หนังสือ (Cataloging and Classification) วิชาเกี่ยวกับบริการตอบคำถาม (References Service) วิชาการเลือกซื้อวัสดุในห้องสมุด (Selection of Library Materials) วิชาการทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือขั้นสูง (Advanced Cataloging and Classification) และ วิชาการบริหารงานห้องสมุด นอกจากความช่วยเหลือในเรื่องการจัดส่งอาจารย์มาช่วยสอนแล้ว ในด้านอุปกรณ์หรือหนังสือที่ใช้ประกอบการเรียนต่าง ๆ ตลอดจนตำราที่จำเป็นนั้น ทางคณะก็ได้ได้รับความช่วยเหลือเป็นอันดีจากหน่วยงานสำคัญ เช่น สำนักข่าวสารอเมริกันด้วย ซึ่งมีผลทำให้การดำเนินงานมีความราบรื่นและคณะสามารถยกระดับการเรียนการสอนให้สูงขึ้น จนวิวัฒนาการมาเป็นการจัดการเรียนการสอนในระดับปริญญาบัณฑิตและในระดับบัณฑิตศึกษา ตั้งแต่ปี พ.ศ.2507 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

ขณะเดียวกันในปี พ.ศ.2508 คณะอักษรศาสตร์ ได้เริ่มดำเนินกิจกรรมที่มีลักษณะของการร่วมมือทางวิชาการกับต่างประเทศขึ้นกิจกรรมหนึ่ง คือ การจัดโครงการสอนนักศึกษาต่างประเทศ ซึ่งในกรณีการจัดกิจกรรมดังกล่าวขึ้นนั้น วิลาสงศ์ พงศะบุตร และ ชัดสุณี สินธุสิงห์ (2539) ได้เล่าไว้ดังนี้

“...โครงการสอนนักศึกษาต่างประเทศ เริ่มขึ้นเป็นครั้งแรกที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใน พ.ศ.2508 เมื่อคณะอักษรศาสตร์จัดสอนวิชาที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมไทย และเอเชีย ให้แก่นักศึกษาวิทยาลัยเซนต์โอลาฟ มลรัฐมินเนโซตา สหรัฐอเมริกา ซึ่งเดินทางมาเรียนที่คณะอักษรศาสตร์ตามหลักสูตรพิเศษ เป็นเวลาหนึ่งภาคการศึกษา และถือเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนชั้นปริญญาตรีของวิทยาลัยดังกล่าว ถึงแม้ว่าคณะอักษรศาสตร์จะจัดทำเพียง 4 รุ่น เพราะไม่สะดวกในเรื่องการจัดหาที่พักให้นักศึกษา แต่โครงการนี้ก็ใช่ว่าจะขาดความสำคัญไปเลย เพราะเป็นการจัดอบรมระยะสั้น ๆ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยให้แก่ชาวต่างประเทศในเวลาต่อมาคือโครงการ “Perspectives on Thailand”

นอกจากโครงการสอนนักศึกษาต่างประเทศนี้แล้ว คณะอักษรศาสตร์ยังได้ริเริ่มเปิดโครงการอื่น ๆ ในลักษณะเดียวกันนี้ขึ้นอีกในระยะเวลาที่ใกล้เคียงกัน กล่าวคือ

1. *โครงการฝึกอบรมภาษาไทยให้แก่ชาวต่างประเทศ* เป็นโครงการที่เปิดสอนโดยแผนกวิชาภาษาไทย (ภาควิชาภาษาไทยในปัจจุบัน) แบ่งเป็นสองประเภทคือ ประเภทหลักสูตร 3 ปี เรียนทั้งหมด 6 วิชา ประกอบด้วยภาษาและวรรณคดี จัดตามระดับการศึกษาของผู้สมัคร ผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่เป็นชาวอเมริกัน รวมทั้งนักศึกษาชาวสเปนและฟิลิปปินส์ ส่วนมากมีพื้นฐานความรู้ภาษาไทยมาแล้ว ประเภทที่สองเป็นผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีมาก่อนหน้านี้ และเป็นผู้ที่มหาวิทยาลัย สถานทูตและองค์การระหว่างประเทศส่งมา เช่น จากองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) เป็นต้น เพื่อให้เข้ามาเรียนภาษาไทยช่วยในการศึกษาเรื่องเมืองไทยและในการทำวิทยานิพนธ์ ผู้สมัครเรียนขณะนั้นส่วนใหญ่มาจากชนชาติต่าง ๆ เช่น ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย นอร์เว ฝรั่งเศส เยอรมัน อเมริกันและเดนมาร์ก ใช้เวลาเรียนทั้งสิ้นประมาณ 2 ปี

2. *โครงการสอนภาษามลายู* โครงการนี้จัดขึ้นโดยแผนกวิชาภาษาตะวันออก (ภาควิชาภาษาตะวันออกในปัจจุบัน) ร่วมกับสมาคมสถาบันการศึกษาชั้นสูงแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยในจุดประสงค์เดิมคือ เพื่อฝึกอบรมให้ข้าราชการของกระทรวงมหาดไทยและกระทรวงอื่น ๆ ที่ปฏิบัติราชการในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูล สามารถพูดภาษามลายูอันเป็นภาษาพื้นเมืองในท้องถิ่นและสะดวกต่อความเข้าใจในขนบธรรมเนียมประเพณีของราษฎรในพื้นที่ดังกล่าวได้ การฝึกอบรมตามโครงการนี้เกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2507 และจนถึงในปี พ.ศ.2509 นั้น ปรากฏว่ามีการฝึกอบรมทั้งสิ้น 7 รุ่น รุ่นละประมาณ 25 คน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2510) อาจกล่าวได้ว่าเป็นโครงการที่แสดงให้เห็นถึงความพยายามของคนเรา และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในการที่จะสร้างความร่วมมือกับต่างประเทศ อีกโครงการหนึ่งในช่วงนั้น

ขณะเดียวกันการริเริ่มดำเนินกิจกรรมที่ส่งเสริมความร่วมมือทางวิชาการกับต่างประเทศอื่น ๆ ในระยะนี้ที่สามารถสรุปได้มีอยู่หลายกิจกรรม เช่น

1. การร่วมมือกับสถานเอกอัครราชทูตอิตาลี และสเปน เพื่อเปิดสอนภาษาอิตาลี และสเปนสำหรับนิสิต นักศึกษาและประชาชน

2. การส่งเสริมการค้นคว้าวิจัยของนิสิตและอาจารย์แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ (ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ปัจจุบัน) โดยการจัดพิมพ์เอกสารชุดบรรณารักษศาสตร์ (Library Science Papers) ที่เกี่ยวกับผลงานการค้นคว้าวิจัยของนิสิตและอาจารย์ เพื่อเผยแพร่ไปยังห้องสมุดสถาบันต่าง ๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งเอกสารที่แผนกฯ ได้จัดพิมพ์ขึ้นในเวลานั้น เป็นต้นว่า

ก. Doctor Frances Lander Spain: Founder of Modern Library Service in Thailand by Suthilak Amphanwong

ข. Some Notes on Library Development in Thailand, 1952-1965 by Frances Lander Spain เป็นต้น (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2510:189)

ในส่วนของคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชีนั้น มีการร่างโครงการขยายแผนกวิชา และสาขาวิชาใหม่เมื่อปี พ.ศ.2509 โดยแผนกวิชาทั้งหมดจะประกอบด้วย

1. แผนกวิชาการบัญชี (Department of Accountancy) 3 สาขาวิชา
2. แผนกวิชาการต้นทุน (Department of Costing) 3 สาขาวิชา
3. แผนกวิชาการเงินและการธนาคาร 3 สาขาวิชา
4. แผนกวิชาพาณิชยศาสตร์ (Department of Commerce) 3 สาขาวิชา
5. แผนกวิชาการบริหารอุตสาหกรรมกรรมการเดินทาง (Department of Travel Industry Management) 3 สาขาวิชา
6. แผนกวิชาเศรษฐศาสตร์ (Department of Economics) 5 สาขาวิชา
7. แผนกวิชาสถิติ (Mathematical Statistics) 3 สาขาวิชา

การร่างโครงการจัดตั้งแผนกวิชาใหม่ข้างต้น ถือว่ามีส่วนสำคัญยิ่งที่ทำให้กระบวนการของความเป็นนานาชาติเกิดขึ้นในคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชีเป็นครั้งแรก เพราะผู้รับผิดชอบหลายฝ่ายได้มีการทำความตกลงกันเพื่อความชัดเจนของโครงการอย่างต่อเนื่อง จนในที่สุดคณะฯจึงได้ดำเนินการจัดหาทุนการศึกษาให้แก่อาจารย์ประจำของคณะไปศึกษาวิชาบริหารธุรกิจที่ประเทศสวีเดนเป็นจำนวน 9 คน ในจำนวนนี้ 2 คน ได้รับการสนับสนุนการศึกษาจากรัฐบาลสวีเดนโดยให้ศึกษาต่อทางด้านเศรษฐศาสตร์ในระดับมหาบัณฑิต ขณะเดียวกันทางมหาวิทยาลัยแอสตันฟอร์ดของสหรัฐอเมริกาก็ได้เข้ามาสนับสนุนทุนการศึกษาด้วย โดยให้แก่คณาจารย์ของคณะฯเป็นประจำปีละ 1 ทุน เพื่อไปศึกษาเพิ่มเติมในสาขาวิชาการเงิน การตลาด การผลิต การเจ้าหน้าที่ ซึ่งการเข้ามาสนับสนุนในเรื่องดังกล่าวของทั้งสองประเทศช่วยแก้ปัญหาเรื่องการขาดแคลนกำลังคนของคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชีในระยะของการขยายสาขาวิชาใหม่ในปี พ.ศ.2509 นั้น บรรเทาเบาบางลงไปได้ด้วย ดังที่ รอง ศยามานนท์ และคณะ (2510) ได้บรรยายว่า

“...การช่วยเหลือของรัฐบาลสวีเดนในปีการศึกษาหน้าที่คาดว่า อาจารย์ประจำ จำนวนไม่ต่ำกว่า 12 คน จะได้มีโอกาสไปศึกษาเพิ่มเติมในสาขาวิชาที่คณะฯจะเปิดใหม่นี้ สำหรับมหาวิทยาลัยแอสตันฟอร์ดและรัฐบาลสหรัฐยังจะให้ทุนอาจารย์ประจำไปศึกษาวิชาบริหารธุรกิจและวิชาสถิติในปีการศึกษาหน้านี้อย่างน้อย 4 คน จาก

จำนวนอาจารย์ประจำทั้งหมด 60 คน ขณะนี้ ปัญหาเรื่องกำลังคน
สำหรับโครงการปรับปรุงด้านวิชาการของคณะ คงจะไม่มีขึ้นสำหรับ
อนาคตอันใกล้นี้.....”

นอกจากนี้หน่วยงานจากต่างประเทศหลายแห่งยังได้เข้ามาสนับสนุนการจัดการ
เรียนการสอนและสนับสนุนโครงการในลักษณะเดียวกันนี้ของคณะรัฐศาสตร์ด้วย ทำให้คณะรัฐ
ศาสตร์มีความพร้อมมากขึ้นสำหรับการรองรับนิสิตที่เข้ามาศึกษาในปีการศึกษาต่อ ๆ มาพอสมควร
ในการรับความช่วยเหลือดังกล่าวเริ่มต้นจากการจัดทำโครงการของคณะฯเองในตอนต้น ต่อ
มาจึงได้มีการดำเนินการอีกหลาย ๆ อย่างในสัญญาความช่วยเหลือที่ได้ทำร่วมกัน ซึ่งเท่าที่
ปรากฏนั้นมีดังต่อไปนี้ คือ

1. มูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ ให้การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่อาจารย์ของคณะรัฐ
ศาสตร์ โดยให้คณะฯเป็นผู้เสนอรายชื่อผู้เข้ารับทุน มูลนิธิเป็นผู้คัดเลือกอาจารย์ให้เข้าศึกษาต่อ
ในระดับปริญญาโท และเอก ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา
2. สภาประชากร (The Population Council, New York) ให้ทุนการศึกษาและดู
งานแก่คณาจารย์ของคณะฯตั้งแต่ปี พ.ศ.2502 และทุนอุดหนุนเพื่อก่อตั้งศูนย์วิจัยและฝึกอบรม
ทางประชากรเป็นจำนวนเงินหนึ่งล้านบาท ซึ่งในปีการศึกษา 2509 มีอาจารย์ที่รับทุนจาก
Population Council, New York ไปศึกษาต่อ จำนวน 3 คน
3. มหาวิทยาลัยเบอร์มิงแฮม มีการทำสัญญาแลกเปลี่ยนอาจารย์ร่วมกันเป็นครั้ง
แรกตั้งแต่ปี พ.ศ.2507 โดยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดส่งอาจารย์ของคณะรัฐศาสตร์ไปศึกษา
เพิ่มเติมที่มหาวิทยาลัยแห่งนี้ในระดับปริญญาโท สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ (Economictry) ด้วย
(จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2510:289)

ความเคลื่อนไหวดังที่กล่าวถึงมานี้ จะเห็นได้ว่าในช่วงของการพัฒนาการศึกษาค้น
คว้าในระดับบัณฑิตศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนี้เป็นช่วงที่มหาวิทยาลัยมีความเป็นนา
ชาติในหลายประการเช่นกัน คือ

- 1) มีการรับความช่วยเหลือทางวิชาการจากต่างประเทศหลายรูปแบบเช่น ความ
ช่วยเหลือด้านอุปกรณ์ เทคโนโลยี เครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นต่าง ๆ การได้รับการสนับสนุนการ
ศึกษาของคณาจารย์ การปรับปรุงระบบการบริหารจัดการภายใน
- 2) มีการรับความช่วยเหลือในด้านคณาจารย์ คือ มีคณาจารย์จากต่างประเทศมา
ช่วยสอน ช่วยวิจัย ค้นคว้าทดลองในโครงการต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย การจัดหาผู้เชี่ยวชาญ

- 3) มีการแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือกับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ เช่น การเปิดโครงการอบรมภาษาไทยและภาษาอื่น ๆ แก่ชาวต่างประเทศของคณะอักษรศาสตร์ เป็นต้น
- 4) มีการแลกเปลี่ยนคณาจารย์ร่วมกับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศเป็นครั้งแรก

ระยะที่สี่ : ระยะที่มีการพัฒนามาตรฐานการศึกษาที่เน้นด้านการศึกษาวิจัย (พ.ศ.2510-2524)

จากวิวัฒนาการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เท่าที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่า มหาวิทยาลัยได้เริ่มต้นจากการจัดการศึกษาเพื่อผลิตคนให้เข้ารับราชการในรูปของโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อมาจึงได้พัฒนาให้เป็นการเรียนการสอนในระดับปริญญาบัตร มีการขยายการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรีโดยปรับปรุงมาตรฐานให้สูงขึ้น ต่อมาจึงได้เริ่มจัดการเรียนการสอนในระดับบัณฑิตศึกษาขึ้น และภายหลังเมื่อการจัดการเรียนการสอนในระดับบัณฑิตของมหาวิทยาลัยก้าวหน้าแล้ว จึงได้มีการส่งเสริมงานด้านค้นคว้าวิจัยให้มากขึ้น ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็ได้รับความช่วยเหลือตลอดจนความร่วมมือจากนานาประเทศมาโดยตลอด

ในช่วงปี พ.ศ.2510-2524 นี้ สิ่งที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการพัฒนามาตรฐานการศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอย่างมากก็คือ การกำหนดแผนพัฒนาการศึกษาขึ้น ซึ่งในช่วงระยะนี้ มหาวิทยาลัยได้จัดทำแผนการศึกษาขึ้น 2 ฉบับด้วยกัน ฉบับละ 5 ปี โดยแผนที่ปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมนั้นเริ่มตั้งแต่แผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 3 (พ.ศ.2515-2519) และแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 4 (พ.ศ.2520-2524) ซึ่งโดยทั่วไปแล้ววัตถุประสงค์ของทั้งสองแผนก็สอดคล้องและสนับสนุนให้เกิดการศึกษาวิจัยด้วยอย่างชัดเจน

จากแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 3 ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของแผนฯไว้ 2 ประการ คือ

1. ปรับปรุงระบบการศึกษาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพดีขึ้น โดยให้สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมทั้งในส่วนราชการและเอกชนได้ดียิ่งขึ้น และ
2. ขยายการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายหลักในการพัฒนาการศึกษาของชาติ โดยคำนึงถึงสภาพและศักยภาพของมหาวิทยาลัยในปัจจุบันรวมกับความต้องการของสังคมในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520:12-13)

สำหรับเป้าหมายด้านคุณภาพมีการระบุไว้ว่า

.....จะปรับปรุงส่งเสริมการดำเนินงานภายในของมหาวิทยาลัยให้มี
ประสิทธิภาพและประสิทธิผลดีขึ้นทั้งด้านการสอน การวิจัย การ
บริการวิชาการแก่ชุมชน และการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ
โดยมุ่งยกฐานะคุณวุฒิของบุคลากร ส่งเสริมการวิจัยและการสร้าง
ตำรา ปรับปรุงบริการ สนับสนุนการสอนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับห้อง
สมุดและสื่อทัศนูปกรณ์ รวมทั้งปรับปรุงระบบบริการเพื่อให้มี
ประสิทธิภาพการดำเนินงานสูงขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้มหาวิทยาลัยมีความ
ดีเด่นทางวิชาการโดยมีมาตรฐานการศึกษาทัดเทียมมหาวิทยาลัยใน
นานาชาติอย่างแท้จริง..... (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2520:15)

ด้วยเป้าหมายข้างต้นนี้จึงปรากฏว่าในช่วงของแผนพัฒนาฯระยะที่ 3 ของจุฬาลง
กรณ์มหาวิทยาลัยเป็นฉบับที่มีโครงการจำนวนมากเกิดขึ้นเพื่อรองรับเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่าง
ต่อเนื่องกล่าวคือ

1. โครงการปรับปรุงและขยายงานเดิม มีจำนวนทั้งสิ้น 17 โครงการ
เช่น โครงการปรับปรุงและขยายงานของบัณฑิตวิทยาลัย คณะครุศาสตร์ คณะพาณิชยศาสตร์
และการบัญชี คณะแพทยศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์
คณะเศรษฐศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะสัตวแพทยศาสตร์ และคณะอักษรศาสตร์
รวมทั้งการดำเนินการยกฐานะแผนกอิสระสื่อสารมวลชน เป็นคณะนิเทศศาสตร์ ยกฐานะแผนก
วิชานิติศาสตร์เป็นคณะนิติศาสตร์ สถาบันประชากรศาสตร์ เป็นต้น

2. โครงการใหม่ มี 3 ประเภท คือ

2.1 รับโอนคณะทันตแพทยศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ จาก
มหาวิทยาลัยมหิดลมาสังกัดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.2 จัดตั้งคณะใหม่

2.3 จัดตั้งศูนย์บริการวิชาการและสถาบันวิจัย ได้แก่ ศูนย์บริการวิชา
การ สถาบันเอเชียศึกษา สถาบันวิจัยสังคม สถาบันไทยศึกษา สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม
สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์ ฯลฯ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520:15)

การดำเนินโครงการทั้งสองส่วนนี้มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำให้เกิดกิจกรรมการ
พัฒนาวิชาการ การวิจัย การแลกเปลี่ยนด้านต่าง ๆ กับนานาชาติของจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัยตลอดจนช่วยส่งเสริมการพัฒนามาตรฐานการศึกษาที่เน้นด้านการศึกษาค้นคว้าในช่วง
นั้นอย่างมากด้วย กล่าวได้ว่าเป็นช่วงที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสามารถสร้างความเป็นนา
ชาติขึ้นได้ในระดับสูงมากที่สุดช่วงหนึ่งซึ่งเมื่อศึกษาจากวัตถุประสงค์ เป้าหมายและแผนดำเนิน

งานของมหาวิทยาลัยใน “โครงการพัฒนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2515-2519” แล้วจะเห็นได้ชัดเจนขึ้น ดังนี้

1. **บัณฑิตวิทยาลัย** : บัณฑิตวิทยาลัยเป็นโครงการแรกที่อยู่ในแผนพัฒนาระยะที่ 3 ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มหาวิทยาลัยตั้งเป้าหมายว่าจะให้เป็นโครงการขยายงานเดิมให้กว้างขวางออกไป โดยมีการกำหนดเป้าหมายไว้ 3 ประการ ดังนี้

- 1) ปรับปรุงและส่งเสริมขยายการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาให้มีปริมาณมากขึ้น มีสาขาวิชาต่าง ๆ เพิ่มขึ้น และมีคุณภาพสูงขึ้นโดยทั่วไป
- 2) รับนิสิตบัณฑิตศึกษาปีละประมาณ 1,000 คน ในตอนต้นของแผนฯ และเพิ่มเป็นรับปีละประมาณ 1,500 คน ตอนปลายแผนฯ และ
- 3) เปิดการสอนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง และปริญญาเอกในบางสาขาวิชา โดยกำหนดให้มีผู้สำเร็จการศึกษาระดับนี้ในระยะเวลาดำเนินการของแผนฯ จำนวนหนึ่งซึ่งจะเน้นหนักไปทางด้านคุณภาพให้ทัดเทียมกับระดับนานาชาติ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กองแผนงาน, 2515:3)

ในส่วนของแผนดำเนินงานมีการกำหนดไว้ว่า

- 1) ร่วมมือกับทุกคณะในการปรับปรุงวุฒิอาจารย์ประจำที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น สรรหาอาจารย์ใหม่ที่มีวุฒิสูงมาให้เพียงพอต่อการสอน การควบคุมและดำเนินการวิจัยของนิสิตในระดับนี้
- 2) ส่งเสริมการค้นคว้าวิจัยของมหาวิทยาลัยทุกระดับ ขยายการสนับสนุนงานวิจัยของนิสิตบัณฑิตวิทยาลัยและอาจารย์ให้มากขึ้น ติดต่อดำเนินการ ประสานงานการวิจัยร่วมกับสถาบันอื่น ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ
- 3) จัดตั้งหน่วยงานกลางที่จะให้บริการการศึกษาแก่นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา เช่น หน่วยการสอนภาษาอังกฤษแบบเข้ม หน่วยค้นคว้าและให้บริการทางด้านวิจัย เป็นต้น
- 4) ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร และวิธีการรวมการวิจัยให้เหมาะสมและทันสมัย ทัดเทียมนานาชาติ และให้สาขาวิชาการ และการวิจัยในระดับสูงสอดคล้องกับการพัฒนาประเทศชาติ

2. **คณะวิศวกรรมศาสตร์** : คณะวิศวกรรมศาสตร์ได้กำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และแผนการดำเนินงาน ที่แสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องกับความเป็นนานาชาติไว้พอสรุปได้ดังนี้ คือ

- 1) มุ่งปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมและทันกับวิวัฒนาการทางวิชาการ

- 2) เพิ่มจำนวนอาจารย์ให้เป็นสัดส่วนที่เหมาะสมกับจำนวนนิสิต
- 3) การเพิ่มคุณวุฒิของอาจารย์นั้นจะดำเนินการโดย
 - 3.1 สนับสนุนให้ไปศึกษาปริญญาชั้นสูง ณ ต่างประเทศ
 - 3.2 ให้ศึกษาเพิ่มเติมที่มหาวิทยาลัย หรือสถาบันอื่นในประเทศ
 - 3.3 ส่งเสริมผลงานและการวิจัยของอาจารย์
- 4) จัดหาเครื่องมือและห้องทดลองที่ทันสมัย ปรับปรุงห้องเรียนและอุปกรณ์

การจัดการเรียนการสอน

การกำหนดเป้าหมายดังกล่าวนี้ ยังได้ระบุไว้ถึงเป้าหมายทั้งด้านปริมาณ และด้านคุณภาพด้วย ซึ่งในส่วนของเป้าหมายด้านคุณภาพนั้น มี 4 ประการ คือ

- 1) วิศวกรที่สำเร็จไปจากคณะวิศวกรรมศาสตร์ จะมีคุณภาพสูงทัดเทียมกับผู้สำเร็จจากต่างประเทศ
- 2) วิศวกรจะมีความรู้ความชำนาญในด้านปฏิบัติพอที่จะปฏิบัติงานได้ทันที
- 3) วิศวกรที่สำเร็จแล้วจะมีโอกาสมารับความรู้เพิ่มเติมในเทคนิคใหม่ๆ ทันทีกับความเจริญของวิชาการ
- 4) คณะวิศวกรรมจะเป็นศูนย์กลางการวิจัยในวิชาการวิศวกรรมเป็นแหล่งเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการและผลงานวิจัยของอาจารย์....เป็นแหล่งให้คำปรึกษาทางวิชาการแก่หน่วยงานอื่น (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กองแผนงาน, 2515)

3. คณะเทคนิคการแพทย์ (คณะสหเวชศาสตร์ในปัจจุบัน)

จากโครงการพัฒนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในช่วงแผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 3 นี้ คณะเทคนิคการแพทย์ก็ได้กำหนดเป้าหมายและแผนการดำเนินงานที่อ้างอิงถึงความ เป็นนานาชาติด้วยเช่นกัน โดยมีการกล่าวถึง "มาตรฐานในระดับสากล" ในโครงการดังกล่าวนี้ด้วย เช่น มีเป้าหมายในการ "ให้บริการทางด้านห้องปฏิบัติการแก่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ให้ดีขึ้นและเข้ามาตรฐานสากล ซึ่งจะช่วยให้การรักษาพยาบาลรวมทั้งการศึกษาของแพทย์มี ประสิทธิภาพและคุณภาพดีขึ้น" (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กองแผนงาน, 2515:4)

ในด้านคุณภาพนั้นได้มีการกำหนดเป้าหมายที่สอดคล้องกับแผนการดำเนินงานข้างต้นด้วยเช่นกันในหลายประการ สามารถสรุปได้ว่า

- 1) คุณภาพของการปฏิบัติงานจะมีประสิทธิภาพเป็นที่เชื่อถือได้มากขึ้น ทั้งนี้ เพราะความพร้อมของเจ้าหน้าที่และเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ จะมีมากขึ้น

2) คุณภาพของบัณฑิตจะสูงขึ้นเนื่องจาก “มีความรู้ความสามารถเป็นมาตรฐานสากล “โดยเฉพาะในด้านการตรวจและการปฏิบัติงานด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์จะให้ผลที่ดีขึ้น

3) คุณภาพของคณาจารย์ ผู้ช่วยและนักวิทยาศาสตร์จะเป็นที่เชื่อถือแก่สังคมโดยทั่วไปมากขึ้น

4) คุณภาพในด้านการสอนและการค้นคว้าวิจัยจะมีมากขึ้น ตลอดจนมีคุณสมบัติเป็นที่เชื่อถือและเป็นประโยชน์ในวงการแพทย์

จากแนวทางการดำเนินงานดังกล่าวจะเห็นได้ว่าคณะต่าง ๆ ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยหลายคณะ ได้เริ่มต้นมีแนวคิดในเรื่องของความเป็นนานาชาติอยู่แล้วพอสมควร โดยเฉพาะในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 3 นี้ และไม่เพียงแต่คณะวิชาที่ได้กล่าวมานี้เท่านั้น ในคณะอื่น ๆ เช่น คณะเภสัชศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ คณะสัตวแพทยศาสตร์ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี คณะนิติศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ ตลอดจนในอีกหลายสถาบันวิจัยที่ได้จัดตั้งขึ้นในช่วงระยะเวลาที่ต่างก็มีการวางแนวทางและเป้าหมายชัดเจนที่จะมีความทัดเทียมกับนานาชาติในทางวิชาการทั้งสิ้น กล่าวคือ

4. คณะเภสัชศาสตร์

คณะเภสัชศาสตร์ได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ว่า

“.....เพื่อดำเนินการสอนและผลิตบัณฑิตทางเภสัชศาสตร์ให้มีคุณภาพสูงขึ้น และมีปริมาณเพิ่มขึ้นในระดับปริญญาชั้นสูงกว่าปริญญาตรี และให้ผู้สำเร็จการศึกษามีความรู้กว้างขวางตามมาตรฐานของต่างประเทศ เพิ่มผลในการพัฒนาประเทศในด้านกำลังคนทางสาธารณสุขในการประกอบโรคศิลปะ การอุตสาหกรรมผลิตยาแผนปัจจุบันและเพื่อส่งเสริมการวิจัยด้านเภสัชศาสตร์.....” (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515:4)

ในขณะที่มีการกำหนดเป้าหมายและแผนดำเนินงานไว้เป็นต้นว่า
.....ขยายการศึกษาชั้นปริญญาโทให้กว้างขวางยิ่งขึ้น จนสามารถรับนิสิตเพิ่มขึ้นทุกปีจนถึงปีละ 20 คน.....

.....ปรับปรุงคุณสมบัติของอาจารย์ประจำที่มีอยู่แล้ว สรรหาอาจารย์ใหม่ให้เพียงพอต่อการสอนและการค้นคว้าวิจัย.....

.....ปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการ.....

และส่งเสริมการค้นคว้าวิจัยของอาจารย์ และเผยแพร่ความก้าวหน้า
ต่าง ๆ ทางวิชาการ.....

5. คณะอักษรศาสตร์

สำหรับคณะอักษรศาสตร์นั้น ทั้งวัตถุประสงค์ เป้าหมายและแผนดำเนินงานที่ปรากฏในแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 3 ล้วนมีความคล้ายคลึงกับคณะที่กล่าวมาในตอนต้นเกือบทั้งสิ้น คือ เน้นในเรื่องคุณภาพของบัณฑิตและการส่งเสริมการค้นคว้าวิจัยเป็นหลัก หากแต่ในส่วนของเป้าหมายด้านคุณภาพมีการเพิ่มเติมไว้ชัดเจน ถือได้ว่าสอดคล้องกับแผนพัฒนาฯของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (พ.ศ.2543) คือ ระบุไว้ว่ามุ่งให้ “บัณฑิตที่สำเร็จไปจากคณะอักษรศาสตร์ทุกระดับจะมีคุณภาพสูงทัดเทียมกับผู้สำเร็จจากมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงของยุโรป และสหรัฐอเมริกา” ด้วย (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กองแผนงาน, 2515:5)

6. คณะนิเทศศาสตร์

คณะนิเทศศาสตร์ ได้มีการกำหนดแผนการดำเนินงานไว้เช่นเดียวกัน โดยแผนการดำเนินงานนี้ก็สอดคล้องกับทุก ๆ คณะที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น โดยระบุถึงความต้องการที่จะให้คณะฯ “มีความก้าวหน้าในเชิงของคุณภาพทางวิชาการที่สูงอย่างเดียวกับในประเทศมหาอำนาจที่พัฒนาแล้วอย่างสหรัฐอเมริกาและยุโรป” ค่อนข้างชัดเจนและเป็นที่น่าสังเกตว่า แผนการดำเนินงานทั้งหมดที่ระบุไว้นี้มีอยู่ในเกือบทุกคณะของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยขณะนั้น ไม่ว่าจะ เป็น คณะนิเทศศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ คณะครุศาสตร์ หรือในคณะนิติศาสตร์ก็ตาม

เมื่อพิจารณาแผนพัฒนาการศึกษาที่อ้างถึงนี้ จะเห็นได้ว่าในระยะเวลาดังกล่าว จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เริ่มให้ความสำคัญกับเรื่องการศึกษาวิจัยมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งหลังจากนี้แล้วพบว่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้มีกิจกรรมที่แสดงถึงความเป็นนานาชาติมากขึ้น เนื่องจากการพัฒนางานวิจัยขึ้น เช่นการที่คณะรัฐศาสตร์ได้ให้ความร่วมมือในการให้นักศึกษาจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่ได้รับทุนฯ AID เข้าศึกษา หลังจากได้ผ่านการทดสอบความสามารถทางภาษาไทยจากโรงเรียนสาธิตครุศาสตร์แล้ว การที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้รับนักศึกษาจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเข้ามาศึกษาด้าน Financial Administration และ Statistical Studies ที่คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี และด้าน Public Administration ที่คณะรัฐศาสตร์ การที่คณาจารย์บางท่านของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เช่น อาจารย์ บำรุงสุข สีหอำไพ หัวหน้าแผนกอิสระและสื่อสารมวลชนได้รับทุน

จากองค์การ UNESCO ให้ไปศึกษาดูงานด้านสอน การวิจัย และร่วมกิจกรรมอื่น ๆ ที่มหาวิทยาลัยในต่างประเทศ ศาสตราจารย์ ดร.เกษม สุวรรณกุล ได้รับเชิญให้เข้าร่วมการสัมมนาทางวิชาการที่มหาวิทยาลัย Wisconsin ตลอดจนการที่จุฬาลงกรณ์ได้เป็นเจ้าภาพในการจัดประชุมวิชาการร่วมกับมูลนิธิฟูไลไบรท์เกี่ยวกับประโยชน์ของคอมพิวเตอร์ และการประชุมเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างกันขององค์การยูเนสโกกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นต้น (จุฬาลงกรณ์ฯ สัมพันธ์ ปีที่ 14 ฉบับที่ 10-17 มกราคม พ.ศ.2514 – 28 มิถุนายน พ.ศ.2514)

ขณะเดียวกันนอกเหนือไปจากความร่วมมือด้านต่าง ๆ ระหว่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศแล้ว ช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้ยังเป็นช่วงที่มีการสนับสนุนให้คณาจารย์ของมหาวิทยาลัย ได้เดินทางไปศึกษาต่ออย่างต่างประเทศเป็นจำนวนมาก โดยใน “รายงานโครงการทุนการศึกษาของอาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสำหรับไปศึกษาระดับปริญญาเอกและปริญญาโท ณ ต่างประเทศ (พ.ศ.2514-2518)” นั้น ระบุว่า อาจารย์ที่ได้รับทุนดังกล่าวมีจำนวนถึง 47 คน เข้าศึกษาในสาขาวิชาต่าง ๆ กัน ทั้งทางด้านการศึกษา มวลชน ครุศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์ ด้านการปกครอง เศรษฐศาสตร์ ด้านพัฒนาการ การบริหาร ธุรกิจ เกษตรศาสตร์ วิทยาศาสตร์และวิทยาศาสตร์การแพทย์ และแยกเป็นมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั้งในสหรัฐอเมริกา ยุโรปและสหราชอาณาจักร ซึ่งยังไม่รวมถึงโครงการทุนการศึกษาสำหรับอาจารย์ของคณะนิติศาสตร์ ที่มีการจัดสรรไว้ด้วย (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ฝ่ายวิชาการ, 2518) โดยส่วนหนึ่งเป็นทุนที่ได้รับการสนับสนุนจากต่างประเทศ

เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมุ่งที่จะพัฒนามาตรฐานการศึกษาให้มุ่งเน้นด้านการศึกษาวิจัยมากขึ้นดังกล่าวแล้ว ดังนั้นจึงได้มีการจัดตั้งสถาบันวิจัยและให้การสนับสนุนงานของสถาบันวิจัยเพิ่มขึ้น สถาบันวิจัยที่มีบทบาทมาในช่วงนี้มีหลายแห่งเช่นสถาบันประชากรศาสตร์ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์ สถาบันวิจัยสังคม สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม เป็นต้น โดยสถาบันวิจัยส่วนใหญ่จะเริ่มขยายขอบเขตของการวิจัยออกไปสู่นานาชาติมากขึ้น ซึ่งมีทั้งการรับความช่วยเหลือและมีทั้งการร่วมโครงการวิจัย ตัวอย่างเช่น โครงการวิจัยของสถาบันประชากรศาสตร์ โครงการวิจัยของสถาบันวิจัยสังคม ที่มีอยู่ด้วยกันหลายโครงการ เช่น

โครงการวิจัยของสถาบันประชากรศาสตร์

1. โครงการวิจัยภาวะเจริญพันธ์ของสตรีไทย พ.ศ. 2518 เป็นโครงการร่วมระหว่างสถาบันประชากรศาสตร์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งอยู่ในโครงการวิจัยภาวะเจริญพันธ์ของโลกที่องค์การสหประชาชาติจัดขึ้น

2. โครงการวิจัยทัศนคติที่มีต่อบุตร พ.ศ.2515 ซึ่งเป็นโครงการร่วมระหว่างประเทศในย่านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และแปซิฟิก

3. โครงการวิจัยกฎหมายกับประชากร พ.ศ.2515-2518 เพื่อศึกษากฎหมายต่าง ๆ ของไทยที่เกี่ยวข้องกับทางประชากรศาสตร์ โครงการนี้เป็นโครงการที่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกได้ดำเนินการไปพร้อมกัน โดยความสนับสนุนขององค์การสหประชาชาติ

4. โครงการวิจัยผลของการใช้สื่อมวลชน วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ ที่มีความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติด้านการวางแผนครอบครัวของประชากรในเขตเมืองและเขตชนบทของประเทศไทย ดำเนินงานในรูปของการเปรียบเทียบกับประเทศอินเดีย โดยร่วมมือกับสถาบันสื่อมวลชนแห่งอินเดีย

5. โครงการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาทางด้านการศึกษาและสังคมของผู้ย้ายถิ่นจากชนบทเข้ามาอยู่ในกรุงเทพมหานคร ระหว่าง พ.ศ.2511-2516 โดยร่วมมือกับองค์การศึกษาค้นคว้าธรรมชาติและวิทยาศาสตร์แห่งสหประชาชาติ

(จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520)

โครงการวิจัยของสถาบันวิจัยสังคม

1. Rual Employment Promotion Program in Thailand
2. การศึกษาสภาพเศรษฐกิจสังคมและทัศนคติต่อการสร้างเขื่อนผามอง
3. Pressure Group
4. Survey on Demand for and Supply of Information for Special Development in Asia
5. การศึกษานอกโรงเรียนของเยาวชนที่มีรายได้น้อย
6. Bibliography Project
7. Pre-Project Investigation of a Request by the Northern-Union of Farmer's Group of Assistant from the Action for Development of FAO

(จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520:113)

ขณะเดียวกันจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้มีการส่งเสริมให้มีการจัดตั้งสถาบันวิจัยขึ้นอีก 2 แห่งคือ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์ และสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม ซึ่งได้กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายไว้ค่อนข้างชัดเจน ดังตัวอย่างของวัตถุประสงค์และเป้าหมายของสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์ที่กำหนดไว้ว่า

“...1. “เพื่อเป็นศูนย์กลางความร่วมมือ ประสานงาน ส่งเสริม และ

ดำเนินการค้นคว้าวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์ และวิชาการสาขาอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกันทุกสาขาของมหาวิทยาลัย โดยจะเน้นหนักไปทางการวิจัยที่คาบเกี่ยวกันหลายสาขาวิชาของปัญหาทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ และอนามัยของประเทศไทย และประเทศในภูมิภาคที่มีปัญหาล้ำคลึงกัน ทั้งนี้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาประเทศและเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการ”

(จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520:114)

“.....2. เพื่อให้อาจารย์และนิสิตในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องได้มีประสบการณ์และเพิ่มพูนความรู้ในการวิจัยปัญหาสำคัญ ๆ ทางวิทยาศาสตร์การแพทย์และอนามัยของประเทศไทย ซึ่งคาบเกี่ยวกันหลายสาขา ทั้งนี้โดยอาจจะศึกษาวิจัยในสถาบัน หรือร่วมมือประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ของมหาวิทยาลัยและหน่วยราชการหรือสถาบันอื่น ๆ ทั้งในและต่างประเทศ.....”

จะเห็นได้ว่าในช่วงตั้งแต่ปี พ.ศ.2502-2508 นี้ กิจกรรมด้านวิชาการและวิจัย มีความสำคัญมากขึ้น และมหาวิทยาลัยเองก็ให้การสนับสนุนมากขึ้นอย่างชัดเจน ในกรณีของสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์นี้ พบว่ามีกิจกรรมด้านการวิจัยเพิ่มขึ้นอย่างน้อย 3 ประการคือ

1. โครงการวิจัยต่างประเทศ
2. การตีพิมพ์ผลงานวิจัยในวารสารวิชาการระหว่างประเทศ
3. การนำเสนอผลงานวิจัยต่อที่ประชุมวิชาการระหว่างประเทศ

ซึ่งตัวอย่างของกิจกรรมทั้งสามประการของสถาบันฯที่ได้กล่าวถึงนั้นเป็นต้นว่า

.....1. งานวิจัยเรื่อง “Thromboembolism and pulmonary embolism in Thai woman” ตีพิมพ์ในวารสาร *Lancet* ประจำเดือนมิถุนายน ปี ค.ศ.1975 หน้า 1357-1358

.....2. งานวิจัยเรื่อง “The effect of d-dorgestrel, 30 micrograms, on the oral glucose tolerance test, including insulin levels in Thai woman” ในวารสาร *Fertility and Sterility*.27(5) หน้า 523-527 ปี 1976.....

.....3. ผลงานวิจัยที่เสนอต่อที่ประชุมนานาชาติ เรื่อง “Rdioimmunoassay of human chorionic gonadotropin in Thai

women, normal pregnancy and hydatidi-form mole” เสนอใน
*First International Congress of the Asian Federation of
 Obstetrics and Gynecology, Singapore ระหว่างวันที่ 27 ถึง 30
 April 1976.....*

และเช่นเดียวกันกับสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อมที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้
 ผลักดันให้มีการจัดตั้งขึ้นตั้งแต่ ปี พ.ศ.2517 โดยมุ่งหวังให้สถาบันฯ ได้สร้างผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 กับปัญหาสภาวะแวดล้อมทั้งภายในประเทศและต่างประเทศซึ่งแนวทางดังกล่าวนี้ ได้มีการระบุไว้
 ชัดเจนในวัตถุประสงค์ทั่วไป และวัตถุประสงค์หลักของสถาบันฯ ด้วยว่า “เพื่อ (ให้สถาบันฯ) เป็น
 ศูนย์กลางร่วมประสานงานส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้าวิจัยทางด้านสภาวะแวดล้อมและวิชาการ
 อื่น ๆ โดยจะเน้นหลักการวิจัยที่คาบเกี่ยวในหลายสาขาวิชาที่คาบเกี่ยวกันในหลายสาขาวิชา
 การของปัญหาสภาวะแวดล้อมและสวัสดิภาพของมนุษย์ให้ดีขึ้น.....” (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
 2520:119)

กล่าวได้ว่าในช่วงตั้งแต่ปี พ.ศ.2510 เป็นต้นมานั้น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ให้
 ความสำคัญสำหรับการพัฒนาการศึกษาและการวิจัยมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งเมื่อแนวทางของ
 มหาวิทยาลัยมีแนวโน้มที่จะมุ่งเน้นเรื่องการวิจัยมากดังที่กล่าวมานี้แล้ว ความจำเป็นในการที่จะ
 ต้องติดต่อรับความช่วยเหลือ แลกเปลี่ยนความร่วมมือทางวิชาการและการวิจัยก็จะมีมากขึ้นด้วย
 และเมื่อพิจารณาจากรายชื่อหน่วยงานจากต่างประเทศที่เข้ามาให้การสนับสนุนโครงการ และทุน
 วิจัยในช่วงนี้(พ.ศ.2515) แล้วพบว่า จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้รับการสนับสนุนด้านการวิจัยและ
 วิชาการมากขึ้นจากหลายหน่วยงานไม่น้อยกว่า 10 แห่ง อาทิ องค์การอนามัยโลก องค์การการศึกษา
 วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) เป็นต้น (ดูรายละเอียดในตารางที่ 3:
 ภาคผนวก ง)

ในระยะเดียวกันนี้เมื่อถึงช่วงปี พ.ศ.2520-2524 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้มีการ
 จัดทำแผนพัฒนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยฉบับที่ 4 ขึ้น โดยวัตถุประสงค์ของแผนฯ ก็ได้มุ่งเน้นใน
 ประเด็นหลักสำคัญคือ ด้านการพัฒนาการศึกษา การผลิตบัณฑิต และการวิจัยโดยมีรายละเอียด
 ดังต่อไปนี้ คือ

1. มีการเน้นนโยบายหลักในเรื่องการปรับปรุงโครงสร้างการดำเนินงานในด้าน
 ต่างๆ ของมหาวิทยาลัยให้สมบูรณ์ขึ้น ทั้งการผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการทางวิชาการ ตลอดจน
 จรรยาบรรณข้าราชการ

2. มุ่งเน้นเรื่องการปรับปรุงระบบการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่สูงขึ้น
3. มุ่งเน้นเรื่องความสอดคล้องกันระหว่างนโยบายของมหาวิทยาลัยและนโยบายการพัฒนาการศึกษาของชาติ

การจัดทำแผนพัฒนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยขึ้นดังกล่าว นอกจากจะเป็นการแสดงให้เห็นถึงทิศทางของมหาวิทยาลัยได้ชัดเจนขึ้นแล้ว ส่วนหนึ่งยังสามารถนำมาพิจารณาถึงศักยภาพและความพร้อมของมหาวิทยาลัยได้ด้วย ซึ่งเมื่อถึงในช่วงระยะนี้ จะเห็นได้ว่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีความพร้อมมากขึ้น โดยเฉพาะในด้านคณาจารย์และบุคลากร ดังจะเห็นได้จากการที่มหาวิทยาลัยได้ลดระดับของการขอความช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาสำหรับอาจารย์ลง โดยมีการดำเนินการเองมากขึ้น ซึ่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้มีการส่งเสริมให้คณาจารย์ของมหาวิทยาลัยได้มีโอกาสเพิ่มพูนความรู้ในระดับสูงเพิ่มขึ้น กล่าวคือในปี พ.ศ.2524 นั้น มีการอนุมัติทุนการศึกษาดังกล่าวไปเป็นจำนวน 21 ทุน แบ่งเป็นคณะต่าง ๆ คือ คณะครุศาสตร์ 2 ทุน คณะทันตแพทยศาสตร์ 7 ทุน คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี 7 ทุน คณะเศรษฐศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะสัตวแพทยศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ และสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม คณะละ 1 ทุน คณะรัฐศาสตร์ และสถาบันภาษา คณะละ 2 ทุน โดยแยกเป็นมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่รับคณาจารย์เข้าไปศึกษาต่อกระจายไปตามสาขาวิชา และประเทศ เช่น New York University, Indiana University, University of Paris, University of Michigan Ann Arbor, University of Minnesota University of Heidelberg, Florida State University Wharton School, University of Pennsylvania Temple University, Massachusetts College to Pharmacy and Allied Health Science, University of Queensland, University of Wisconsin University of Missouri-Rolla เป็นต้น

ในด้านการวิจัยนั้น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ดำเนินการเกี่ยวกับการส่งเสริมการวิจัย เช่น การเพิ่มจำนวนของโครงการวิจัย การเพิ่มงบประมาณให้แก่โครงการวิจัยของคณาจารย์แต่ละคณะ การจัดตั้งหน่วยงานใหม่เพื่อส่งเสริมภารกิจด้านการวิจัยให้มากขึ้น โดยในการจัดตั้งหน่วยงานใหม่นี้มีจำนวน 13 แห่ง ซึ่งนับว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนางานวิจัยของมหาวิทยาลัยในเวลาต่อมา ขณะเดียวกันก็มีหน่วยงานที่ถือได้ว่า สำคัญสำหรับการพัฒนาความเป็นนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยต่อมาด้วยเช่นกัน หน่วยงานทั้ง 13 แห่งนี้ ได้แก่

1. สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (GIBA)
2. ศูนย์เครื่องมือวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
3. ภาควิชาเทคนิคการแพทย์

4. ภาควิชาวิทยาศาสตร์ทางภาพถ่ายและเทคโนโลยีทางการพิมพ์
 5. ภาควิชาเทคโนโลยีทางอาหาร
 6. สถาบันเอเชีย
 7. ศูนย์รัฐวิสาหกิจ
 8. โครงการจุฬา-ชนบท
 9. โครงการการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาชนบท
 10. โครงการศูนย์วิจัยและอบรมพลังงาน
 11. โครงการการศึกษาตะวันออกและโลกมุสลิม
 12. โครงการจัดตั้งสถาบันเทคโนโลยีชีวภาพและวิศวกรรมพันธุศาสตร์
 13. สถาบันธุรกิจพาณิชย์นาวี
- (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กองแผนงาน, 2528:32)

เมื่อมีการจัดตั้งหน่วยงานและสถาบันวิจัยเพิ่มขึ้น ความเคลื่อนไหวในด้านของการติดต่อกับต่างประเทศเพื่อการพัฒนาวิชาการก็มีมากขึ้นเช่นกัน ซึ่งโดยทั่วไปแล้วพบว่าในช่วงนี้ (พ.ศ.2524) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เริ่มมีการแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ กับต่างประเทศมากขึ้น แม้ว่าในบางกรณีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจะเป็นฝ่ายรับความช่วยเหลืออยู่ เช่น การได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากหน่วยงานต่าง ๆ การได้รับการสนับสนุนตามโครงการพัฒนาระหว่างประเทศ การได้รับความช่วยเหลือในด้านตำราจากรัฐบาลอังกฤษ การรับโอนศูนย์เอกสารประเทศไทยจากองค์การวิจัยขั้นสูงของสหรัฐอเมริกา ฯลฯ แต่อย่างไรก็ตามในระยะนี้จะเห็นได้ว่า จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีการพัฒนาที่ดีขึ้นและมีความเป็นนานาชาติมากขึ้นจากความเคลื่อนไหวดังกล่าว (ดูรายละเอียดในตารางที่ 3:ภาคผนวก)

โดยสรุปแล้วในช่วงระยะที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีการพัฒนามาตรฐานการศึกษาที่มุ่งเน้นไปในการวิจัยนี้มีความเป็นนานาชาติดังต่อไปนี้คือ

- 1) มีการรับและแลกเปลี่ยนคณาจารย์และนิสิตร่วมกับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ เช่น การแลกเปลี่ยนคณาจารย์กับองค์การ UNESCO และมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกา มีการรับคณาจารย์ต่างประเทศเข้ามาช่วยสอน การรับนิสิต-นักศึกษาของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเข้ามาศึกษา เป็นต้น
- 2) มีการร่วมทำงานวิจัยกับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ และการร่วมโครงการวิจัยกับมหาวิทยาลัยนานาชาติ

3) มีการรับความช่วยเหลือทางด้านวิชาการ และความช่วยเหลือด้านการพัฒนาการวิจัยจากต่างประเทศโดยดำเนินการต่อจากในระยะเวลาที่ผ่านมา

ระยะที่ห้า : ระยะเวลาที่มีการพัฒนาศักยภาพและประสิทธิภาพในการมีส่วนร่วมกับนานาชาติ (พ.ศ.2525-2543)

ดังได้กล่าวแล้วว่า จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้นได้มีส่วนร่วมในด้านการวิจัยระหว่างประเทศ การแลกเปลี่ยนอาจารย์ และนิสิตกับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ ตลอดจนการมีความร่วมมือทางวิชาการกับมูลนิธิหรือองค์การระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยในต่างประเทศทั้งในระดับทวิภาคี และพหุภาคีมาเป็นเวลานานแล้ว เช่น ในปี พ.ศ.2466 มหาวิทยาลัยได้รับความช่วยเหลือและร่วมมือจากมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ในการปรับปรุงมาตรฐานการเรียนการสอน เริ่มที่คณะแพทยศาสตร์ หลังจากนั้นได้ขยายความร่วมมือไปถึงคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ คณะวิศวกรรม ในการรับนักศึกษาจากต่างประเทศเข้ามาศึกษา เช่น การดำเนินการตามโครงการที่ร่วมมือกับต่างประเทศเพื่อเปิดการเรียนการสอนในสาขาวิชาวิศวกรรมศาสตร์ ส.ป.อ.เมื่อ พ.ศ.2519 การรับนักศึกษาจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเข้าศึกษาโดยทุน AID ที่คณะรัฐศาสตร์ ฯลฯ

ความเคลื่อนไหวในลักษณะเดียวกันนี้ดำเนินต่อมาอีกคือในปี พ.ศ.2525 มหาวิทยาลัยได้จัดตั้งสถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยขึ้น มีการรับคณาจารย์จากต่างประเทศเข้ามาช่วยสอนและรับนักศึกษาต่างประเทศเข้ามาศึกษา จนถึงในปี พ.ศ.2528 มีการจัดตั้งงานวิเทศสัมพันธ์ขึ้นเพื่อรับผิดชอบด้านความร่วมมือระหว่างประเทศ และภายหลังจึงได้ยกฐานะหน่วยงานนี้ขึ้นเป็นฝ่ายวิเทศสัมพันธ์ และเป็นสำนักงานวิรัชกิจตามลำดับ และขยายหน้าที่ความรับผิดชอบไปถึงความสัมพันธ์ด้านกิจการอังกฤษและยุโรป ด้านเอเชีย อเมริกา ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์

ในปี พ.ศ.2525 ซึ่งอยู่ในช่วงที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเริ่มใช้แผนพัฒนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยฉบับที่ 5 นั้น มหาวิทยาลัยได้ส่งเสริมให้มีการติดต่อกับประเทศต่าง ๆ เพื่อรับและแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือระหว่างกันเรื่อยมาเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ส่วนหนึ่งอาจเป็นผลมาจากการกำหนดนโยบายด้านการวิจัยของชาติที่ปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 ซึ่งมีอยู่ด้วยกันหลายประการโดยเฉพาะนโยบายในข้อ 1.1.3.5 ที่ว่าด้วย การใช้และการพัฒนาวิทยาศาสตร์ ความตอนหนึ่งว่า

“.....ให้มีมาตรการเสริมสร้างสมรรถภาพและพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศดังนี้คือ

- (1) ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาประเทศให้มากและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น.....
- (2) การวิจัยและพัฒนานั้นจะต้องหาความเหมาะสมระหว่างการวิจัยเพื่อศึกษาหาความรู้ กับการวิจัยเพื่อการใช้สอย คือให้มีการประสมประสานกันระหว่างการวิจัยพื้นฐาน การวิจัยประยุกต์และการพัฒนา.....
- (3) ปรับปรุงขีดความสามารถในการบริหารงานวิจัยของหน่วยงานวิจัยต่าง ๆ ซึ่งมีงบประมาณวิจัยที่ค่อนข้างจำกัดอยู่แล้ว ให้เกิดประสิทธิภาพอย่างแท้จริง.....

(จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ฝ่ายวิจัย, 2527:3)

จากนโยบายที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ดังกล่าวนี้นำมาพิจารณาได้ส่วนหนึ่งว่า มหาวิทยาลัยโดยเฉพาะจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยซึ่งมีฐานะเป็น “หน่วยงานวิจัย” หน่วยงานหนึ่งของประเทศนั้น จึงจะต้องมุ่งเน้นในเรื่องการพัฒนา งานวิจัยและคุณภาพ ประสิทธิภาพในการวิจัยอย่างมาก เพื่อแก้ปัญหาภาวะเศรษฐกิจและ ปัญหาอื่น ๆ ของสังคมที่มีอยู่ในขณะนั้นด้วย

ในส่วนของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเองนั้น เพื่อให้การดำเนินงานต่าง ๆ มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์สำคัญ ๆ ไว้ด้วยกัน 6 ประการ ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 2 ประการที่กล่าวถึงการพัฒนาวิชาการและการวิจัยของ มหาวิทยาลัย ดังต่อไปนี้คือ

- (1) เสริมสร้างระบบและปรับปรุงการดำเนินงาน เพื่อให้หน่วยงานต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยสามารถปฏิบัติการหลักในด้านการผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการทางวิชาการ ตลอดจนการทะนุบำรุงสร้าง สรรค์ศิลปะและวัฒนธรรมให้สมบูรณ์สอดคล้องกับความต้องการของ สังคมยิ่งขึ้น
- 2) ปรับปรุงระบบการจัดและดำเนินงานวิชาการของมหาวิทยาลัยให้มี มาตรฐานคุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ฝ่ายวิจัย, 2527:8)

ด้วยแนวนโยบายข้างต้น จะพบว่าในช่วง ได้ปรากฏให้เห็นถึงความเคลื่อนไหวเพื่อการพัฒนาคุณภาพของคณาจารย์ นิสิต บุคลากร การพัฒนาคุณภาพของการวิจัยและงานวิจัยมากมาย ทั้งในรูปแบบของการแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือด้านวิชาการ การวิจัย แลกเปลี่ยนบุคลากร คณาจารย์ และร่วมกันวางนโยบายต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในกรณีของการแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือทางด้านวิชาการและการวิจัยนั้น พบว่ามีอยู่ในหลายคณะ หลายสถาบันวิจัย ทั้งในระดับหน่วยงาน ระดับประเทศ จนถึงในระดับภูมิภาคด้วย เช่น การได้รับการสนับสนุนด้านเงินทุนวิจัยชาติภริยาสมโภช-ไซน่า เมดิคัลบอร์ด Counter part fund การได้รับการสนับสนุนในด้านการจัดส่งคณาจารย์ไปศึกษาต่อด้านเทคโนโลยี การได้รับการสนับสนุนด้านการวิจัยเวชศาสตร์และประชากร จากองค์การอนามัยโลก การแลกเปลี่ยนนักวิจัยและนักวิทยาศาสตร์ร่วมกับมหาวิทยาลัยหลายแห่งในต่างประเทศ การได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากหน่วยงานและองค์กรระหว่างประเทศต่าง ๆ ซึ่งครอบคลุมในหลาย ๆ คณะ เช่น คณะแพทยศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ โดยหน่วยงานและองค์กรต่างประเทศที่เข้ามาให้การสนับสนุนมีหลายหน่วยงาน เช่น มูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ JSPS องค์การอนามัยโลก ISPS มหาวิทยาลัยในยุโรป ญี่ปุ่น ทวีปอเมริกาเหนือ WHO กลุ่มประเทศอาเซียน และหน่วยงานอื่นอีกเป็นจำนวนมาก (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ง : ตารางที่ 4)

การส่งเสริมนโยบายเพิ่มประสิทธิภาพการวิจัยในระยะดังกล่าวนี้ ถือเป็น “เครื่องสนับสนุน” ที่ดีต่อความเป็นนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมาก ทั้งนี้เพราะการที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เร่งสร้างบุคลากร สร้างงานวิจัยขึ้นอย่างต่อเนื่องต่อมานั้นทำให้ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ เช่น การได้รับและแลกเปลี่ยนความสนับสนุนทางการวิจัย หรือทางวิชาการจากต่างประเทศ การแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือสนับสนุนเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนคณาจารย์ นิสิต นักศึกษา การแลกเปลี่ยนหลักสูตร การมีกิจกรรมของการร่วมวางนโยบายหรือมาตรการเพื่อการพัฒนาาร่วมกัน ฯลฯ นั้น มีมากขึ้น และคล่องตัวมากขึ้นด้วย ทั้งนี้เพราะสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาทั่วโลกโดยทั่วไปล้วนให้ความสำคัญกับเรื่องของการวิจัยในระดับสูง ซึ่งการสนับสนุนในการทำวิจัยของมหาวิทยาลัยส่งผลให้กิจกรรมการวิจัยของคณาจารย์และนักวิจัยของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้นอย่างมาก ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเริ่มให้ความสำคัญต่อการวิจัยอย่างชัดเจนขึ้นอีก โดยจะเห็นได้จากการที่มหาวิทยาลัยได้มีการกำหนดแนวทางไว้ในแผนพัฒนามหาวิทยาลัยระยะที่ 6 ว่า “จะได้มีการระดมความพยายามทุกวิถีทางที่จะทำให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก้าวไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยกึ่งวิจัย (semi-research

university) หรือมหาวิทยาลัยวิจัย (research university) ให้ได้” (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ฝ่ายวิจัย, 2530;1) การตั้งเป้าหมายในลักษณะดังกล่าวของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนี้ กล่าวได้ว่ามีความสอดคล้องกับความต้องการเป็นมหาวิทยาลัยที่มีความเป็นเลิศทางวิชาการ หรือมหาวิทยาลัยที่เป็นนานาชาติในปัจจุบันอย่างยิ่ง

อย่างไรก็ตามในช่วงปี พ.ศ.2525-2527 ก่อนจะมีการกำหนดแนวทางที่จะให้มหาวิทยาลัยก้าวสู่ความเป็น “มหาวิทยาลัยวิจัย” นั้น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเองก็ได้ส่งเสริมและดำเนินกิจกรรมหลายประการที่เป็นการพัฒนางานวิจัยและทรัพยากรทุกด้านมาโดยตลอด นอกเหนือไปจากการรับความช่วยเหลือ การแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือร่วมมือกับหน่วยงานจากต่างประเทศที่ได้กล่าวมาแล้ว กิจกรรมที่กล่าวถึงนี้เป็นต้นว่า

- 1) การสนับสนุนให้อาจารย์ประจำของมหาวิทยาลัยได้ศึกษาปริญญาชั้นสูง ณ ต่างประเทศ
- 2) การมีโครงการทุนระยะสั้นเพื่อเพิ่มความรู้ในต่างประเทศ (พ.ศ.2521-2523 และ พ.ศ.2526-2529)
- 3) การให้ทุนอุดหนุนคณาจารย์ไปเจรจาและประชุมทางวิชาการในต่างประเทศ
- 4) การให้เงินอุดหนุนการเชิญผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศมาร่วมปฏิบัติงานหรือช่วยแก้ไขปัญหาโครงการทางวิชาการต่าง ๆ
- 5) การให้เงินอุดหนุนโครงการแลกเปลี่ยนอาจารย์ นิสิต นักศึกษาระหว่างประเทศ
- 6) การประสานงานหาแหล่งทุนภายนอกต่าง ๆ มาสนับสนุนคณาจารย์ให้ได้เพิ่มพูนความรู้ ณ ต่างประเทศ
- 7) การให้การต้อนรับแขกต่างประเทศที่มาเยี่ยมกิจการของมหาวิทยาลัย

เมื่อถึงช่วงปี พ.ศ.2527 อันอยู่ในช่วงเดียวกับระยะปลายของแผนพัฒนา มหาวิทยาลัย ฉบับที่ 5 กระแสเกี่ยวกับการส่งเสริมเรื่องการวิจัย การพัฒนาความเป็นเลิศทางวิชาการ เริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้นอย่างเด่นชัด ในช่วงดังกล่าวจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ให้การสนับสนุนทุนการศึกษาในระดับปริญญาชั้นสูง แก่คณาจารย์ของมหาวิทยาลัยเพิ่มมากขึ้นอีก นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2527 เป็นต้นมา มีการอนุมัติอุดหนุนดังกล่าวไปเป็นจำนวนมาก ทุนบางประเภทเป็นทุนซึ่งต่อเนื่องมาตั้งแต่ช่วงต้นแผนพัฒนาฉบับที่ 5 นี้ และอีกหลายประเภทเป็นทุนใหม่ที่จัดสรรขึ้นเป็นการเฉพาะ

ตัวเลขการอนุมัติทุนแต่ละประเภทในช่วงปี 2527 (ปลายแผนพัฒนาฉบับที่ 5) นั้น มีดังต่อไปนี้

1. ทุนปริญญาชั้นสูงไปศึกษาต่อ ณ ต่างประเทศ จำนวน 35 ทุน
2. ทุนการศึกษาต่อต่างประเทศด้วยทุนอื่น จำนวน 25 ทุน
3. ทุนเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการ จำนวน 33 ทุน
4. ทุนระยะสั้นเพื่อเพิ่มพูนความรู้ในต่างประเทศ จำนวน 27 ทุน

(จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ฝ่ายวางแผนและพัฒนา, 2527)

จะเห็นได้ว่าในระยะที่ผ่านมา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้มีแนวทางที่ชัดเจนมากขึ้นที่จะพัฒนาประสิทธิภาพของมหาวิทยาลัยให้ก้าวหน้า มีความเป็นมหาวิทยาลัยอย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้จากการดำเนินกิจกรรมหลายอย่างดังกล่าว ซึ่งก็มีความสอดคล้องกันตั้งแต่แผนดำเนินงานของมหาวิทยาลัยตลอดมาจนถึงการปฏิบัติด้วย

การมุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาศักยภาพและประสิทธิภาพในการมีส่วนร่วมกับนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในช่วงนี้ (ตั้งแต่ปี พ.ศ.2525 เป็นต้นมา) ได้ส่งผลให้ลักษณะของความเป็นนานาชาติของมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้นจากเดิมมาก นอกเหนือไปจากเดิมที่เป็นเพียงการร่วมทำงานวิจัย การรับความช่วยเหลือในด้านวิชาการและวิจัยจากต่างประเทศเพียงด้านเดียวเป็นการแลกเปลี่ยนความร่วมมือระหว่างกันมากขึ้นขณะเดียวกันก็มีกิจกรรมวิชาการอื่น ๆ ที่เพิ่มขึ้นอีกเป็นจำนวนมากเป็นต้นว่า การมีความเคลื่อนไหวในการเสนอผลงานทางวิชาการ การประชุมสัมมนา รวมทั้งการฝึกอบรมฯ ในต่างประเทศของคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยที่ครอบคลุมไปในหลายคณะและสถาบันรวมถึง 181 รายการ และทุนการเสนอผลงานการประชุมฯดังกล่าวนั้นได้รับมาจากหลายหน่วยงาน ทั้งในระดับประเทศและระดับองค์การระหว่างประเทศ ซึ่งถือได้ว่าความเคลื่อนไหวในข้อนี้มีความสอดคล้องกันกับประเด็นของความเป็นนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้ดี โดยเฉพาะในประเด็นของการรับและแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือสนับสนุนทางการวิจัย วิชาการ หรือทางเทคนิคร่วมกัน และในประเด็นของการวางนโยบายหรือมาตรการต่าง ๆ ร่วมกันเพื่อให้เกิดผลของการพัฒนา โดยกิจกรรมการเสนอผลงานทางวิชาการ การประชุมสัมมนาฯในต่างประเทศในปี 2527 ที่กล่าวถึงนั้น พบว่ามีอยู่ในหลายคณะ และได้รับทุนสนับสนุนจากหลายประเทศ มีคณาจารย์ที่ได้รับทุนสนับสนุนมากกว่า 70 รายการ (ดูรายละเอียดในตารางที่ 10:ภาคผนวก ง)

ในปี พ.ศ.2528 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ยังคงดำเนินการส่งเสริมเรื่องการวิจัย และการพัฒนาวิชาการเรื่อยมา ในขณะที่ยังคงได้รับความสนับสนุนจากภาคเอกชนและองค์กร ต่างประเทศ เช่น องค์การอนามัยโลก (WHO) คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี (STDB) และมูลนิธิอื่น ๆ เรื่อยมา ทำให้ทั้งคณาจารย์และนักวิจัยมีโอกาสในการ พัฒนาขีดความสามารถมากขึ้น เป็นที่รู้จักในวงวิชาการระดับชาติและนานาชาติกว้างขวางขึ้น

หลังปี พ.ศ.2528 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอนุมัติให้ฝ่ายวิจัยจัดทำโครงการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการในวารสารต่างประเทศขึ้นเป็นครั้งแรก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้มีการเผยแพร่ผลงานวิจัยในวารสารวิชาการต่างประเทศ ซึ่งในการเผยแพร่ผลงานของคณาจารย์ และนักวิจัยของมหาวิทยาลัยจะต้องปฏิบัติตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้เพื่อให้ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับ โดยทั่วไปด้วย และจากการดำเนินโครงการนี้ในช่วงปี พ.ศ.2528-2529 นั้น จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัยก็ได้ให้การสนับสนุนด้านการเงินและความพร้อมต่าง ๆ ทำให้มีผลงานวิจัยที่ได้ตีพิมพ์ในวารสารต่างประเทศหลายเรื่อง เช่น

-1. *WISritrakool, V.Sa-Yakanit and H.R Glyde 1985 Absorption near band edges in heavily doped GaAs. Physical Review B Vol.32, No.2 Page 1090-1100.....*
-2. *S.Chompootaweep and D.Reinprayoon 1986. A Comparative Clinical Trial of Copper T220C and Aiza. IIRCS 52 Intranterine Devices in Thai Woman. Contraception, Vol.33 No.5 page 437-442.....*
-3. *Chariya Lekprayoon and Robert L.Smiley 1986. Chelacaropsis moorei Bakes (Acari:Cheyletidae) Redescription of the Male and Female. International Journal of Acarology. Vol.12, No.2 page 69-72.....*
-4. *N.Chaiyabutr et al. 1987. Effects of acute heat stress on changes in the rate of liquid flow from the rumen and turnover of body water of swamp buffalo. Journal of Agriculture Science (Cambridge) Vol. 108 page 549-553.....*
-5. *Sodsri Thaithong et al. 1987. Polymorphism of protrine treatment. Molecular and Biochemical Parasitology. Vol.23 page 159-164.....*

.....6. Bhalap Singhasene, 1987. *Histopathological Effects of Paraquat and gill Function of Puntius gonionotus, Bleeker. Journal Bulletin of Environmental Contamination and Toxicology, Vol.38 No.2 1987.....* (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ฝ่ายวิจัย, 2530:35)

การเผยแพร่ผลงานวิจัยไปยังต่างประเทศของคณาจารย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในช่วงเวลานั้น มีผลถึงการกระตุ้นให้เกิดการสร้างผลงานวิจัยเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก นอกเหนือไปจากปัจจัยเรื่อง การได้รับการสนับสนุนในระดับนโยบายแล้ว ยังเกี่ยวข้องกับการมีโอกาสในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความร่วมมือ ความช่วยเหลือในทางวิชาการร่วมกับมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ทั้งในภูมิภาคและนอกภูมิภาคอีกด้วย ดังจะพบว่า ในช่วงปี พ.ศ.2528-2529 อันเป็นช่วงปลายแผนพัฒนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระยะที่ 5 นั้น มีปริมาณของงานวิจัยและโครงการวิจัยเพิ่มขึ้นจากเดิมค่อนข้างสูง ขณะเดียวกันจำนวนทุนสนับสนุนการวิจัยภายในมหาวิทยาลัยที่มีการจัดสรรไว้เดิมก็มีตัวเลขที่เพิ่มสูงขึ้นด้วยเช่นกัน ซึ่งความเคลื่อนไหวดังกล่าวนี้นับว่ามีผลสำคัญต่อการกำหนดนโยบายในการพัฒนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยให้หันมามุ่งเน้นเรื่อง การสร้างความเป็นเลิศในทางวิชาการ การเตรียมพร้อมเพื่อให้สามารถแข่งขันกับต่างประเทศ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายเรื่องความเป็นนานาชาติ ในช่วงต่อมา

เมื่อถึงช่วงปี พ.ศ.2530 นั้น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีการตั้งเป้าหมายที่จะ “ก้าวสู่ความเป็นเลิศ” ไว้ในแผนพัฒนาระยะที่ 6 ของมหาวิทยาลัยด้วย ซึ่งการตั้งเป้าหมายดังกล่าวก็ส่งผลให้มีการพัฒนาประสิทธิภาพของงานวิจัยร่วมกับนานาชาติประเทศอยู่ต่อไป โดยระดับของความร่วมมือตลอดจนการมีกิจกรรมความร่วมมือทางวิชาการกับนานาชาติที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีต่อนานาชาติก็มีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ดังเมื่อพิจารณาจากความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการได้รับการสนับสนุนทุนวิจัย และความร่วมมือกับต่างประเทศแล้วพบว่า นอกจากหน่วยงานที่เคยให้การสนับสนุนต่อจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจะยังให้การสนับสนุนต่อมาแล้ว ยังมีหน่วยงานหรือองค์กรอื่นที่เข้ามาให้การสนับสนุนหรือร่วมมือด้านวิชาการเพิ่มเติมขึ้นอีกเป็นจำนวนมาก โดยมีทั้งในระดับหน่วยงาน ระดับองค์กรระหว่างประเทศ ระดับประเทศ และระดับสถาบันร่วมกัน ลักษณะของการสนับสนุนก็มีความหลากหลายครอบคลุมมากขึ้น ตั้งแต่การสนับสนุนทุนวิจัย การเข้าร่วมดำเนินโครงการวิจัยร่วมกัน การสนับสนุนและการแลกเปลี่ยนผู้เชี่ยวชาญ นักวิจัยและบุคลากร การสนับสนุนทางวิชาการและกิจกรรมวิชาการ ตลอดจนการเริ่มมีการวางนโยบายต่าง ๆ ร่วมกัน (ดูรายละเอียดในตารางที่ 12:ภาคผนวก ง)

นอกจากการได้รับการสนับสนุนด้านทุนวิจัยและความร่วมมือต่าง ๆ เท่าที่กล่าวมาแล้ว ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ยังมีความเคลื่อนไหวที่ถือได้ว่าเกี่ยวข้องและมีส่วนสนับสนุนให้เกิดความเป็นนานาชาติด้วยหลายประการ เช่น การจัดประชุมวิชาการนานาชาติ การบรรยายพิเศษร่วมกับสถาบันหรือองค์กรต่างประเทศ การสนับสนุนให้มีการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัยรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนการส่งคณาจารย์ หรือนุคลากรไปรับการอบรมในรายการต่าง ๆ ในต่างประเทศ ซึ่งปรากฏเป็นตัวอย่างดังต่อไปนี้ คือ

1. การจัดประชุมวิชาการนานาชาติร่วมกับสถาบันหรือองค์กรต่างประเทศ

ในช่วงปี พ.ศ.2530-2532 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ส่งเสริมให้คณะและสถาบันต่าง ๆ ได้จัดการประชุมวิชาการนานาชาติ การบรรยายร่วมกับสถาบันหรือองค์กรต่างประเทศหลายครั้ง (ดูตารางที่ 13 ในภาคผนวก ง)

2. การจัดให้มีการบรรยายพิเศษโดยผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศ

การจัดให้มีการบรรยายพิเศษโดยผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศนับเป็นความเคลื่อนไหวประการหนึ่ง que แสดงให้เห็นถึงการมีความเป็นนานาชาติได้เช่นกัน ซึ่งในช่วงปี พ.ศ.2530 เป็นต้นมาจนถึงปลายแผนพัฒนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยระยะที่ 6 (พ.ศ.2534) นั้น พบว่ามีกิจกรรมดังกล่าวดำเนินควบคู่กับกิจกรรมการวิจัยอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับเป้าหมายที่มุ่งพัฒนามหาวิทยาลัยให้มี "มาตรฐานสูงสู่อันดับสากล" ของผู้บริหารฯ ในขณะนั้นเป็นอย่างดี (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ฝ่ายวางแผนและพัฒนา, 2532:1) (รายละเอียดการจัดกิจกรรมในภาคผนวก ง)

3. การสนับสนุนให้มีการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการในวารสารต่างประเทศ

จากการศึกษาข้อมูลด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเคลื่อนไหวด้านวิชาการและการวิจัยของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในช่วงปี พ.ศ.2530-2531 จนถึงในช่วงปี พ.ศ.2532-2534 นั้น กล่าวได้ว่าความเคลื่อนไหวในด้านวิชาการและการวิจัยที่ดำเนินต่อเนื่องกันมาเริ่มมีความเข้มข้นมากขึ้นและมหาวิทยาลัยได้ให้ความสำคัญในเรื่องดังกล่าวนี้มากขึ้น ซึ่งพบว่าหลังจากที่ศาสตราจารย์ นายแพทย์ จรัส สุวรรณเวลา ได้เข้ามาดำรงตำแหน่งอธิการบดีตั้งแต่ปี พ.ศ.2531 นั้น มหาวิทยาลัยได้ให้การสนับสนุนในภารกิจด้านการวิจัยอย่างเต็มที่ การสนับสนุนให้คณาจารย์และบุคลากรของมหาวิทยาลัยได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการในวารสารต่างประเทศได้ก็เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่มีความเคลื่อนไหวมากขึ้น ซึ่งเชื่อมโยงไปถึงแนวนโยบายการ

พัฒนามหาวิทยาลัย “ให้มีมาตรฐานสูงสู่วระดับสากล” ที่เกิดขึ้นในช่วงปี 2532 อันอยู่ในช่วงเข้าสู่ปลายแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 6 ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้นด้วย

ความเคลื่อนไหวของการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการในต่างประเทศที่กล่าวถึงนั้น มีดังนี้ (ดู:ตารางที่ 16 ในภาคผนวก ง)

เมื่อกิจการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก้าวมาถึงในช่วงปี พ.ศ.2532-2534 อันเป็นช่วงปลายแผนพัฒนาฯระยะที่ 6 นั้น พบว่ามหาวิทยาลัยได้มีการเปลี่ยนแปลงแนวทางและนโยบายของมหาวิทยาลัยบางประการ เนื่องจากเป็นระยะที่สภาพความต้องการโดยรวมของประเทศในขณะนั้นมุ่งไปที่เรื่องของการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมเป็นหลัก ขณะที่ภาคเอกชนก็มีความต้องการเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาผลผลิตให้สามารถแข่งขันในตลาดโลกได้เช่นกัน ในระยะนี้มหาวิทยาลัยจึงได้มีการกล่าวถึงแนวคิดเรื่อง “การเป็นมหาวิทยาลัยวิจัย” และการมุ่งที่จะ “ก้าวไปสู่ความเป็นนานาชาติ” อย่างชัดเจนเป็นครั้งแรก (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ฝ่ายวิจัย, 2534:23) ทำให้มหาวิทยาลัยต้องปรับแนวทางในการดำเนินงานและการส่งเสริมการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ให้มากขึ้น ซึ่งหากจะพิจารณาจากการกำหนดนโยบายของรัฐบาลในขณะนั้น ในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และนโยบายด้านการศึกษาแล้ว จะพบว่ามีความโน้มที่จะให้ความสำคัญในเรื่องการวิจัย การพัฒนาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และการแข่งขันกับต่างประเทศมากพอสมควร ดังข้อความบางตอนจากการแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี โดยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เมื่อวันที่ 9 มกราคม พ.ศ.2534 ความว่า

“รัฐบาลจะส่งเสริมอุตสาหกรรมไทยให้สามารถแข่งขันในตลาดต่างประเทศทั้งคุณภาพและต้นทุนการผลิต.....รวมทั้งส่งเสริมให้ภาคเอกชนมีบทบาทในการให้บริการทดสอบและรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของไทยได้ด้วย”

“รัฐบาลจะส่งเสริมนักวิทยาศาสตร์ วิศวกร ตลอดจนช่างเทคนิคให้เพียงพอและมีความสามารถเป็นที่ยอมรับรวมทั้งผลิตอาจารย์มหาวิทยาลัยและนักวิจัย เพื่อสนองความต้องการของภาคอุตสาหกรรม เกษตรกรรมบริการ และการพัฒนาชนบท และสามารถรองรับการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากต่างประเทศได้โดยพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อให้เอกชนสามารถนำเข้าเทคโนโลยีจากต่างประเทศในราคาและเงื่อนไขที่เหมาะสม อีกทั้งให้การจัดหาและผลิตพลังงานให้เพียงพอกับความต้องการของประเทศ

.....เร่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบจัดการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยปรับโครงสร้างสถาบันวิจัยของรัฐให้สามารถวิจัยและดึงดูดผู้ทรงคุณวุฒิไว้ในกาวิจัยตลอดทั้งปรับปรุงเครือข่ายการวิจัยของรัฐบาล สถาบันการศึกษาและภาคเอกชนให้สามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ในเชิงพาณิชย์ได้” (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2536:81,84)

ด้วยนโยบายดังกล่าว จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในฐานะที่เป็นสถาบันการศึกษาที่ทำหน้าที่ผลิตทรัพยากรบุคคลระดับสูงของประเทศแห่งหนึ่งจึงมีการปรับเปลี่ยนแนวทางในการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยให้มีความชัดเจนในเรื่องการวิจัย และการพัฒนาคุณภาพบุคลากรทางวิชาการด้วย แต่อย่างไรก็ตามการปรับเปลี่ยดังกล่าวนี้ ถือได้ว่ามีความสอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานที่ผ่านมาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยค่อนข้างมาก เนื่องจากเท่าที่ผ่านมา นั้นมหาวิทยาลัยได้ “วางรากฐานของการวิจัยและการพัฒนามาเป็นเวลานาน” แล้ว (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ฝ่ายวิจัย, 2534)

ดังนั้นในช่วงปี พ.ศ.2533-2534 จึงเป็นช่วงปีที่สำคัญช่วงหนึ่งของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการส่งเสริมกิจการด้านการวิจัยให้มีความก้าวหน้าซึ่งไม่เพียงแต่เป็นการปฏิบัติภารกิจให้สอดคล้องกับ “ความเป็นมหาวิทยาลัย” ในรูปแบบที่ต่างประเทศมีอยู่เท่านั้น หากยังเป็นการเชื่อมโยงให้มหาวิทยาลัยสามารถพัฒนาตนเองจนมีความเป็นนานาชาติมากขึ้นได้อีกด้วย

การส่งเสริมกิจการด้านการวิจัยของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น โดยทั่วไปแล้วยังมีความคล้ายคลึงกับกลไกที่ใช้อยู่เดิม เช่น การจัดสรรทุนวิจัยให้ตามความสนใจและความถนัดของแต่ละบุคคลโดยยึดในเรื่องคุณค่าของวิชาการเป็นหลัก การสนับสนุนให้เกิดการรวมตัวของคณาจารย์ที่มีความสนใจทางเทคนิคในศาสตร์ที่ใกล้เคียงกัน หรือเหมือนกันให้ทำการค้นคว้าวิจัยลงลึกมากขึ้น (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ฝ่ายวิจัย, 2534) ขณะที่ได้มีการส่งเสริมให้เกิดการสร้างกลไกใหม่ขึ้น คือ การให้มีเวทีวิชาการสำหรับคณาจารย์ที่มีแนวคิด มีผลงานวิจัยได้สามารถมาแลกเปลี่ยนกันในรูปแบบของอาศรมความคิด หรือ Work shop และ Forum ตลอดจนกลไกการสนับสนุนให้มีการสร้างความพร้อมด้านกำลังคน เอกสาร ข้อมูลวิชาการที่มีความสัมพันธ์กันในหลายสาขาวิชา และมีความสำคัญในระดับชาติและระดับโลกก็เริ่มเกิดขึ้นในช่วงเดียวกันนี้ด้วย ทำให้หน่วยงาน องค์กร สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในต่างประเทศได้เข้ามามีมือสนับสนุน แลกเปลี่ยนการพัฒนางานด้านวิชาการ การวิจัย ตลอดจนการจัดการศึกษา และ

บุคลากรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้นในระยะต่อมาด้วย ทั้งนี้จะขอกล่าวถึงข้อกำหนดในเรื่องทิศทางและกลไกสนับสนุนการวิจัยของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ได้ปรับปรุงขึ้นใหม่ในช่วงปี 2533-2534 เพื่อให้สามารถเห็นภาพได้ชัดเจนขึ้น ดังนี้คือ

1. ส่งเสริมการวิจัยทั้งพื้นฐานและประยุกต์ โดยจัดสรรเงินทุนต่าง ๆ งบประมาณประโยชน์ งบประมาณแผ่นดินให้แก่อาจารย์ ข้าราชการ นักวิจัย และนิสิต รวมทั้งการให้ทุนการศึกษาแก่ผู้ช่วยวิจัยของโครงการวิจัยด้วย
2. การควบคุมรักษามาตรฐานการวิจัยและสร้างแรงจูงใจ ด้วยการติดตามผลการวิจัย ปรับปรุงและเพิ่มเงินค่าตอบแทนแก่คณะกรรมการติดตามผลและผู้ทรงคุณวุฒิ การให้เงินสมนาคุณแก่ผู้วิจัยในโครงการวิจัยทุกแหล่งทุนที่ฝ่ายวิจัยบริหารอยู่ ตลอดจนการเพิ่มเงินวิจัยแก่หัวหน้าโครงการที่มีผู้ช่วยวิจัยรับทุนการศึกษา และการเพิ่มเงินงบประมาณสนับสนุนการส่งผลงานวิจัยไปตีพิมพ์ต่างประเทศ
3. การเพิ่มศักยภาพด้านการวิจัยและการจัดการงานวิจัยทั้งระบบ ซึ่งมีทั้งส่วนการจัดการโดยฝ่ายวิจัย คือ ระบบข้อมูล ระบบ Software Library การจัดการทรัพย์สินทางปัญญา การสนับสนุนการพัฒนากิจการด้านการวิจัยด้วยงบประมาณที่ตั้งขึ้นเฉพาะปีละ 1 ล้านบาท และส่วนที่มีการจัดการในระดับคณะ/สถาบัน คือ การสนับสนุนบุคลากรเพื่อช่วยบริหารงานวิจัยระดับคณะ
4. การเผยแพร่ผลงานวิจัย โดยเริ่มโครงการแปลผลงานวิจัยและตีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษ การตั้งเงินงบประมาณ เพื่อสนับสนุนการจัดทำเอกสาร ไปสเตอร์เพื่อเสนอผลงานในระดับนานาชาติ ตลอดจนการจัดปาฐกถาและนิทรรศการเนื่องในวโรกาสเฉลิมฉลองต่าง ๆ เป็นต้น (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ฝ่ายวิจัย, 2534:6)

นอกจากข้อกำหนดของมหาวิทยาลัยที่ได้จัดทำขึ้นนี้แล้ว ในขณะเดียวกันทั้งคณะและสถาบันวิจัยในสังกัดของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ ยังได้มีการนำเสนอข้อคิดเห็นหลาย ๆ ประการที่เกี่ยวกับการปรับปรุงกลไกข้างต้นขึ้นไปอีก เพื่อให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น โดยในกรณีนี้หน่วยงานระดับคณะ/สถาบัน ตลอดจนวิทยาลัยได้เสนอข้อคิดเห็นในกรอบการปฏิบัติสองประการใหญ่ ๆ ซึ่งเมื่อพิจารณาจากทั้งกรอบของการเสนอแนะและรายละเอียดที่ปรากฏแล้วสามารถกล่าวได้ว่าในขณะนั้น ทั้งผู้บริหารของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณาจารย์ในระดับ

คณะ/สถาบันวิทยาลัยต่าง ๆ ล้วนมีแนวความคิดที่จะพัฒนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยให้มี "ความเป็นนานาชาติ" ขึ้นแล้วโดยทั่วไป

การเสนอข้อคิดเห็นดังกล่าวมีดังนี้

1. ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับกลไกการวิจัยระดับมหาวิทยาลัย

"..คณะ/สถาบันวิทยาลัยได้ให้ข้อคิดเห็นหลายประการเกี่ยวกับกลไกระดับมหาวิทยาลัย ทั้งปรับปรุงกลไกที่มีอยู่แล้วและเสนอกฎใหม่...การปรับปรุงกลไกที่มีอยู่แล้ว เช่น

- 1.1 การสนับสนุนครุภัณฑ์ในโครงการวิจัย
- 1.2 การเพิ่มทุนผู้ร่วมวิจัย
- 1.3 ส่งเสริมให้มีการหาแนวทางวิจัยร่วมมากขึ้น
- 1.4 สนับสนุนความจำเป็นพื้นฐานระดับคณะ
- 1.5 เพิ่มงบประมาณการผลิตวารสารวิจัยของคณะ....."

การเสนอให้มีกลไกใหม่ เช่น

- 1.1 ให้มีการช่วยเหลือด้านการติดต่อกับต่างประเทศ และการแปลผลงานวิจัย
- 1.2 ให้การสนับสนุนครุภัณฑ์ในระบบติดต่อกับมหาวิทยาลัย (CU INTERNET) ด้วย
- 1.3 มหาวิทยาลัยควรเป็นฐานข้อมูลระดับประเทศ
- 1.4 สนับสนุนให้มีศูนย์วิจัยระดับอุตสาหกรรม

2. ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการก้าวเข้าสู่สากลสภาพของมหาวิทยาลัย

มีการสรุปข้อคิดเห็นดังกล่าวไว้ดังนี้

"เนื่องจากมหาวิทยาลัยมีนโยบายในการก้าวเข้าสู่สากลสภาพทางวิชาการซึ่งการวิจัยมีส่วนเสริมสร้างที่สำคัญอย่างยิ่ง ฝ่ายวิจัยจึงขอให้ผู้บริหารคณะ สถาบันวิทยาลัยให้ข้อเสนอแนะถึงความเป็นไปได้และกลไกที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยที่จะช่วยให้มหาวิทยาลัยบรรลุผล มีข้อสรุปได้ดังนี้.....

สำหรับผู้บริหารในกลุ่มคณะทางวิทยาศาสตร์ และคณะเน้น



ความเป็นไปได้ โดยเน้นการสนับสนุนให้มีการตีพิมพ์ผลงานวิจัย การพัฒนาหน่วยปฏิบัติการวิจัยของคุณะ ให้มีศูนย์วิจัยร่วมกับต่างประเทศ

สำหรับกลุ่มผู้บริหารในกลุ่มคณะทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์...บางคณะเสนอว่าควรเน้นเรื่องการวิจัยสำหรับผู้บริหารกลุ่มสถาบันวิทยาลัย ควรให้ได้รับงบประมาณสนับสนุนเป็นยอดรวมซึ่งสูงกว่าในปัจจุบันเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการติดต่อ บางสถาบันเห็นว่าน่าจะเป็นไปได้เร็วโดยเน้นการเป็นผู้นำด้านการวิจัยและศูนย์ข้อมูลของอินโดจีน” (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ฝ่ายวิจัย, 2534:7)

หลังจากการปรับปรุงแนวทางต่าง ๆ แล้ว จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยโดยคณะผู้บริหารของมหาวิทยาลัยได้ให้การสนับสนุนในเรื่องที่จำเป็นต่อการทำงานวิจัยของคณาจารย์/นักวิจัยมากขึ้น เงินทุนวิจัยหลายประเภทที่มีการจัดสรรทุนอยู่เดิมยังคงให้มีการดำเนินการต่อไป เงินทุนสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร์ อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก คณะผู้บริหารมหาวิทยาลัยได้อนุมัติให้ดำเนินการเพิ่มทุนจากเดิม 200,000 บาท เป็น 20,000,000 (ยี่สิบล้านบาทถ้วน) คือให้เพิ่มขึ้นอีกเป็นร้อยเท่าเพื่อนำดอกผลของเงินทุนมาใช้ในการศึกษาและวิจัยให้มากขึ้น (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ฝ่ายวิจัย, 2534:11) ขณะที่ในส่วนของเงินทุนอุดหนุนเพื่อเพิ่มพูนและพัฒนาประสิทธิภาพทางวิชาการขั้นนั้น มหาวิทยาลัยได้เพิ่มการจัดสรรทุนนี้ขึ้นจากเดิม 6 ล้านบาท เป็น 8 ล้านบาทด้วย เป็นต้น

นอกจากในด้านการส่งเสริมการวิจัย เพื่อ “การเตรียมการก้าวสู่สากลสภาพ” ของมหาวิทยาลัยดังที่กล่าวมาแล้ว ในด้านของวิชาการนั้นมหาวิทยาลัยได้เริ่มมีความเคลื่อนไหวบางประการที่สำคัญ เช่นกัน เป็นต้นว่า ได้มีการจัดให้มีการสัมมนาเพื่อพัฒนาหลักสูตรเพื่อระดมความคิดและหาแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัยขึ้นในระหว่างวันที่ 23-25 กุมภาพันธ์ 2533 ซึ่งทำให้มีการให้ความเป็นชอบร่วมกันในนโยบายการผลิตบัณฑิตที่มีการกล่าวถึงเรื่องความเป็นนานาชาติไว้อย่างชัดเจนดังต่อไปนี้

นโยบายด้านกระบวนการผลิตบัณฑิตที่เห็นชอบจากการสัมมนา

1. การเรียนรู้แบบ Inquiry
2. การศึกษาทั่วไปซึ่งมีวัตถุประสงค์สร้างบัณฑิตให้เป็นผู้ที่มีความรอบรู้มีโลกทัศน์กว้างไกล มีความเข้าใจตนเอง ผู้อื่นและสังคมใฝ่รู้

สามารถคิดอย่างมีเหตุผล เป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ
มีคุณธรรม

3. การสอนคอมพิวเตอร์ให้มีความสามารถในระดับที่ใช้เป็นเครื่องมือ
แสวงหาความรู้ต่อไปได้
 4. ความเป็น Internationalization
 5. คุณธรรมในหลักสูตรการเรียนการสอน
- (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ฝ่ายวิชาการ, 2534:57)

สำหรับในด้านการปฏิบัตินั้นพบว่าในช่วง (พ.ศ.2532-2534) นี้ ลักษณะของความ
เป็นนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยยังคงปรากฏในเรื่องของการวิจัยและการพัฒนากิจ
การด้านการวิจัยมากที่สุด ในขณะที่ความเคลื่อนไหวด้านอื่น ๆ เช่น เรื่องการแลกเปลี่ยนความ
ช่วยเหลือร่วมมือกันทางวิชาการกับนานาชาติประเทศ การวางนโยบายต่าง ๆ ร่วมกันเพื่อให้เกิดการ
พัฒนา การรับและแลกเปลี่ยนคณาจารย์ นิสิตและบุคลากรระหว่างกัน จนถึงการจัดหลักสูตร
การเรียนการสอนให้มีความสอดคล้องกับนานาชาติประเทศนั้นก็ยังคงได้รับการสนับสนุนตามมาโดย
ลำดับ

ในแผนพัฒนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) ได้กำหนด
วัตถุประสงค์ไว้ดังต่อไปนี้ คือ

“แผนพัฒนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) ได้
กำหนดให้เป็นการดำเนินการต่อเนื่องจากแนวทางที่กำหนดในแผน
พัฒนาฉบับที่ 6 ซึ่งมุ่งสร้างให้เป็นมหาวิทยาลัยวิจัย โดยแผนนี้
กำหนดให้มีลักษณะเฉพาะที่เน้นการผลิตองค์ความรู้ใหม่และผลิต
ทรัพยากรมนุษย์ที่จำเป็นสำหรับอนาคต และได้กำหนดวัตถุประสงค์ที่
จะพัฒนามหาวิทยาลัยให้มีคุณลักษณะ ดังนี้

1. เป็นมหาวิทยาลัยแกนนำในการบุกเบิกวิชาการชั้นสูง เน้น
ตามความจำเป็นของประเทศ ทั้งในส่วนปัจจุบัน และเพื่อการเตรียมการ
สำหรับอนาคต
2. เป็นมหาวิทยาลัยที่มีการผสมผสานระหว่างการศึกษา การ
วิจัย กิจการนิสิต และกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมให้เป็นกระบวนการ
เดียวกันของการดำเนินชีวิตในมหาวิทยาลัย

3. เป็นมหาวิทยาลัยที่เน้นผลผลิตด้านคุณภาพ โดยเฉพาะการเสริมสร้างคุณธรรม

4. เป็นมหาวิทยาลัยที่สามารถระดมความหลากหลายที่มีอย่างครบถ้วนในสาขาวิชาต่าง ๆ ภายในมหาวิทยาลัย ผนวกเข้ากับที่มีอยู่ภายนอกมหาวิทยาลัย เพื่อให้มาร่วมกันดำเนินงานแก้ปัญหาตามความต้องการขององค์ความรู้ของประเทศชาติ ทั้งในส่วนของสังคมเมืองและชนบท

5. เป็นมหาวิทยาลัยที่มีผลงานทางวิชาการ ในมาตรฐานสากลเป็นที่ยอมรับและรู้จักอย่างแพร่หลายในชุมชนทางวิชาการของโลก เน้นการดำเนินงานที่มุ่งสร้างแกนนำทางวิชาการระดับนานาชาติ” (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สำนักงานอธิการบดี, ม.ป.ป.:53)

ขณะที่ในส่วนของกลวิธีของแผนปรับปรุงคุณภาพการศึกษาได้กล่าวถึงประเด็นความเป็นนานาชาติ ไว้ว่า

“(ให้มี) เรง่รจัดวางระบบและเชื่อมโยงเครือข่ายการบริการข้อมูลและสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการศึกษา การทดลอง การวิจัยของนิสิตและอาจารย์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ” (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สำนักงานอธิการบดี, ม.ป.ป.:62)

และวัตถุประสงค์ของแผนงานวิจัยระดับอุดมศึกษานั้น ก็ได้กล่าวถึงประเด็นของความเป็นนานาชาติไว้เช่นกันว่า

“(จะ) ปรับปรุงคุณภาพผลงานวิจัยให้เป็นที่เชื่อถือและยอมรับในระดับชาติ และระดับนานาชาติ” (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สำนักงานอธิการบดี, ม.ป.ป.:64)

นอกจากแนวทางในส่วนที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ ในแผนพัฒนาฯฉบับนี้ยังได้ระบุถึงแผนงานสำคัญแผนงานหนึ่งคือ แผนงานกิจการวิชาการระดับนานาชาติ ซึ่งเป็นแผนงานที่เฉพาะเจาะจง และแสดงถึงการให้ความสำคัญกับประเด็นความเป็นนานาชาติที่ชัดเจนที่สุด อันมีวัตถุประสงค์และกลวิธีในการดำเนินกิจกรรมดังต่อไปนี้ คือ

วัตถุประสงค์ของแผนงานกิจการวิชาการระดับนานาชาติ

1. เร่งการเสริมสร้างชื่อเสียงและเกียรติคุณทางวิชาการของมหาวิทยาลัยให้เป็นที่รู้จัก สนใจ และยอมรับในต่างประเทศมากขึ้น โดยเฉพาะสามารถเป็นแกนนำในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์
2. เร่งการสร้างสมองค์ความรู้และการพัฒนาอาจารย์ โดยมุ่งที่จะนำไปสู่การยกระดับมาตรฐานทางวิชาการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยให้ถึงระดับสากล จนถึงขั้นสามารถดึงดูดความสนใจจากต่างประเทศได้ รวมถึงการติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการเพื่อให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสามารถก้าวทันโลกที่กำลังพัฒนารุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว
3. เพิ่มศักยภาพและความสามารถของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในการแก้ปัญหาในด้านต่าง ๆ โดยสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยร่วมกับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ
4. ส่งเสริมการให้บริการการศึกษาและการทำวิจัยในลักษณะการแลกเปลี่ยนทางวิชาการกับประเทศเพื่อนบ้าน และประเทศในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์
5. สร้างบทบาทในการให้บริการทางวิชาการแก่ชาวต่างประเทศ

กลวิธีของแผนงานกิจกรรมวิชาการระดับนานาชาติ

1. จัดให้มีการประชุมวิชาการ การสัมมนาซิมโปเซียม (Symposium : ผู้วิจัย) และอื่น ๆ ในระดับนานาชาติมากยิ่งขึ้น
2. จัดให้มีโครงการวิจัยร่วมกับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศให้มากขึ้น
3. จัดให้มีกิจกรรมที่เหมาะสมในการแลกเปลี่ยนอาจารย์และนิสิต ตลอดจนข้อมูลและข่าวสาร
4. พัฒนากิจกรรมและหลักสูตรระดับนานาชาติที่เหมาะสมโดยอาศัยความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยชั้นนำในต่างประเทศเป็นกลไกสำคัญ
5. จัดหลักสูตรการเรียนการสอน รวมทั้งบริการการสอนรายวิชา สำหรับจัดสอนนักศึกษาต่างชาติ
6. จัดกิจกรรมวิชาการระดับนานาชาติที่เกิดผลกระทบกับกิจกรรมหลักของมหาวิทยาลัยน้อยที่สุด และเกิดประโยชน์ที่มหาวิทยาลัยพึงจะได้ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สำนักงานอธิการบดี, ม.ป.ป. :86-87)

จะเห็นได้ว่าในช่วงปี พ.ศ.2535-2539 ซึ่งอยู่ในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 นี้ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเองได้ให้ความสำคัญกับเรื่องของความเป็นนานาชาติค่อนข้างสูง และมีการกล่าวถึงนโยบายในด้านนี้ในหลาย ๆ ส่วนด้วยกัน ซึ่งการกำหนดนโยบายความเป็นนานาชาติเท่าที่กล่าวถึงนี้ นับได้ว่าเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกับนโยบายของรัฐบาลอยู่มากพอสมควร

จากเอกสารรายงานการประเมินผลแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 7 ระดับอุดมศึกษา ที่คณะกรรมการดำเนินการประเมินผลแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 7 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติจัดทำขึ้นนั้น ได้กล่าวถึง บริบททางเศรษฐกิจ สังคม และการอุดมศึกษาในระยะที่ผ่านมาจนถึงช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 ไว้หลายประการ ซึ่งในรายละเอียดของเอกสารได้อธิบายถึงปัจจัยหลายอย่างที่มีอิทธิพลต่อการมีพัฒนาการของระบบอุดมศึกษาไทยด้วย สามารถสรุปได้ว่าระบบอุดมศึกษาไทยมีการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาโดยอาศัยบริบทต่าง ๆ ต่อไปนี้ เป็นตัวผลักดัน คือ

1. เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจระดับโลกและภูมิภาค
2. เนื่องมาจากการเกิดการจัดระเบียบการค้าของโลกขึ้น
3. เนื่องมาจากการเติบโตด้านการค้าและมูลค่าการค้าของประเทศไทย
4. เนื่องมาจากประเทศไทยมีความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น โดยระบุว่าประเทศไทยได้รับการจัดอันดับให้สูงขึ้นเป็นอันดับที่ 26 จาก 49 ประเทศ (สำนักนายกรัฐมนตรื, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2539:24)

นอกจากบริบททั้ง 4 ประการดังกล่าวนี้แล้ว ยังมีการระบุเพิ่มเติมไว้อีกหลายประเด็นซึ่งเป็นการกล่าวสนับสนุนถึงความจำเป็นที่ประเทศไทยจะต้องก้าวไปสู่การแข่งขันกับนานาชาติให้มากขึ้นโดยเฉพาะการแข่งขันในด้านการพัฒนาวิชาการ กล่าวคือ

1. การที่ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงจากประเทศเกษตรกรรมไปสู่ความเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ การมีอัตราการเจริญเติบโตทางอุตสาหกรรมมากขึ้น
2. ความเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างและคุณภาพของประชากร
3. ภาวะที่การศึกษาของประชาชนของไทยที่ต่ำกว่าประเทศอื่น ๆ ที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกัน รวมทั้งการพัฒนาการด้านการศึกษาของประชาชนของไทยก็มีความล่าช้ากว่าประเทศใกล้เคียง
4. สภาวะที่สังคมไทยเท่าที่ผ่านมา มีการมุ่งเน้นเพียงการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ จนละเลยในเรื่องการพัฒนาสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

จนทำให้ “วิถีชีวิตและค่านิยมดั้งเดิมที่ดั้งเดิมของสังคมไทยหายไป
พร้อมๆ กับการล่มสลายของสถาบันครอบครัว ชุมชนและวัฒนธรรม
ท้องถิ่น” (สำนักนายกรัฐมนตรี้, [สกศ], 2539:39)

5. การที่ระบบการเมืองการปกครอง ระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วม
ร่วมของประชาชนยังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ และการที่ระบบ
ราชการด้อยประสิทธิภาพลง ไม่ส่งเสริมให้คนเก่งและคนดีอยู่ในระบบ
ได้มากพอ

6. การที่การพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศยังไม่ได้
คุณภาพและยังอยู่ในวงจำกัด ทั้งยังมีจำนวนที่ต่ำกว่าประเทศในกลุ่ม
อุตสาหกรรมในเอเชียมาก

7. สภาพการพัฒนาของโลกทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม
การเมืองการปกครอง ประชากร และวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีล้วนมีผล
ทั้งโดยทางตรงและโดยทางอ้อมต่อการพัฒนาของประเทศไทย ซึ่ง “ส่ง
ผลให้สังคมไทยจำเป็นต้องปรับตัวให้รองรับกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิด
ขึ้นอย่างรวดเร็ว” (สำนักนายกรัฐมนตรี้, [สกศ], 2539:44)

จากความจำเป็นดังกล่าวนี้ จึงทำให้มีการกำหนดนโยบายและแนวทางต่าง ๆ ใน
การพัฒนาประเทศ และแนวทางในการพัฒนาการศึกษาในระดับอุดมศึกษาขึ้นใหม่จากเดิมที่มีการ
มุ่งเน้นในเรื่องของการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน การสร้างเสริมปัจจัยพื้นฐานภายในต่าง ๆ ให้มี
ความพร้อมต่อการรองรับนิสิตในแต่ละปี การสร้างเสริมความพร้อมในการผลิตบุคลากรและ
คณาจารย์ของมหาวิทยาลัย ฯลฯ ไปสู่แนวทางใหม่ที่มุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาศักยภาพให้สามารถ
แข่งขันกับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศได้มากขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้นั้น กล่าวได้
อย่างชัดเจนว่าเกิดจากอิทธิพลของความเปลี่ยนแปลงของโลกและการกำหนดนโยบายของรัฐ
เป็นสำคัญ ไม่น้อยไปกว่าปัจจัยหรือบริบทในด้านอื่น ๆ ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

ในการประชุมระดมความคิดเพื่อพัฒนากิจการงานบัณฑิตศึกษา เรื่อง “บัณฑิต
ศึกษาในทศวรรษที่ 7” ที่บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดขึ้นเมื่อวันที่ 31
กรกฎาคม 2535 นั้น ได้มีการกล่าวถึงประเด็นต่าง ๆ หลายประการที่ชี้ให้เห็นว่าจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย เริ่มเห็นความสำคัญในการพัฒนามหาวิทยาลัยให้มีความก้าวหน้ามากขึ้น เพื่อให้
ทันกับความเปลี่ยนแปลงของโลก ตอนหนึ่งในการเปิดการประชุมดังกล่าว ทรรศนีย์ บุญยัษฐิติ
(2532:1) ได้กล่าวว่า

“จากตัวเลขที่ปรากฏในปีการศึกษาแรก ๆ ที่จัดตั้งบัณฑิตวิทยาลัยมี
 นิสิตเพียง 191 คน เปิดสอนในระดับปริญญาโทเพียง 17 หลักสูตร
 แต่ในปีการศึกษา 2535 นี้ บัณฑิตวิทยาลัยมีนิสิตในหลักสูตรต่าง ๆ
 ทั้งในระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต ปริญญาโทและปริญญาเอกถึง
 5,363 คน มีหลักสูตรที่เปิดสอนถึง 157 หลักสูตร ได้ผลิตนักวิชาการ
 ระดับสูงออกไปรับใช้สังคมและประเทศชาติมาแล้วประมาณ 20,000
 คน ในช่วงระยะเวลา 60 ปีที่ผ่านมา มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว
 ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม อันเป็นผลกระทบจากความก้าวหน้าทาง
 เทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ดังนั้นการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาจึงจำ
 เป็นต้องเตรียมการพัฒนาการสอนให้สอดคล้องกับสภาวะของโลกใน
 อนาคตได้ทันทั่วทั้ง ทั้งทางด้านปรัชญา ทิศทางการดำเนินการ รวม
 ทั้งทรัพยากร และการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ.....”

จากคำกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า สภาวะการณ์ของโลกและสังคมล้วนมีอิทธิพล
 ส่งผลต่อการพัฒนาการศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอยู่มากโดยเฉพาะในระดับบัณฑิต
 ศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับการสร้างองค์ความรู้ขั้นสูงในมหาวิทยาลัยและด้วยสภาพการณ์ดัง
 กล่าวนี้ นโยบายความเป็นนานาชาติจึงกลายเป็นนโยบายที่สถาบันอุดมศึกษาและโดยเฉพาะ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยให้ความสำคัญมากตั้งแต่เริ่มจัดทำแผนพัฒนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) เป็นต้นมา

ในปี พ.ศ.2535 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยยังคงมีการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน
 ของมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้นในหลายส่วน อาคารที่ใช้ปฏิบัติการและอาคารเรียนมีมากขึ้น ขณะที่การ
 ส่งเสริมในเรื่องวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การสื่อสาร การจัดตั้งหน่วยงานระดับคณะ ระดับโครง
 การ หรือระดับภาควิชาที่มีจำนวนมากขึ้นเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อให้ “เกิดผลในการเพิ่มประสิทธิภาพใน
 การบริหารมหาวิทยาลัย” อีกทั้งเป็นการเตรียมการด้านต่าง ๆ ให้เป็นไปตามแผนพัฒนา นี้ให้
 มากที่สุดด้วย

การประกาศใช้นโยบายความเป็นนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้น ได้ว่า
 เกิดจากการที่รัฐบาลเริ่มมีแนวนโยบาย “การพัฒนาระบบอุดมศึกษาให้มีความเป็นอิสระคล่องตัว
 เพื่อให้มหาวิทยาลัยมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการดำเนินการมากขึ้น” (จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย, กองแผนงาน, 2535;45) ในเบื้องต้น จากนั้นรัฐบาลในขณะนั้นจึงได้มอบให้ทบวง

มหาวิทยาลัยแก้ไขพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยให้เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล ซึ่งใน ส่วนของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเองก็ต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐฯด้วยเช่นกัน ดังได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น

เมื่อจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเริ่มต้นที่จะใช้นโยบายความเป็นนานาชาติแล้ว ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวก็มีแนวโน้มที่จะเป็นไปเพื่อรองรับนโยบายนี้มากขึ้น ซึ่งตั้งแต่ปี พ.ศ.2535 นั้น ได้มีกิจกรรมต่าง ๆ เกิดขึ้นหลายกิจกรรม เช่น การพัฒนาหลักสูตรระดับนานาชาติ การสร้างองค์ความรู้นานาชาติ การแลกเปลี่ยนนิสิตระหว่างมหาวิทยาลัย เป็นต้น นอกจากนี้กิจกรรมที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยยังคงส่งเสริมอยู่ กิจกรรมการแลกเปลี่ยนทางวิชาการ ก็ยังคงดำเนินต่อมาด้วย กิจกรรมดังกล่าวมีความเคลื่อนไหวดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรระดับนานาชาติ

กิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรนานาชาติ นับเป็นกิจกรรมที่สำคัญอันดับแรกตามนโยบายการพัฒนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยให้มีสถานะที่ “เป็นที่เชื่อถือยอมรับในวงการสถาบัน การศึกษาชั้นสูงของโลก” (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สำนักงานอธิการบดี, ม.ป.ป.:99) อยู่ใน กลุ่มของนโยบายการส่งเสริมความเป็นสากลสภาพปี พ.ศ.2535 โดยมีกรกล่าวถึงความเคลื่อนไหวที่สำคัญไว้หลายประการ เช่น ในปี พ.ศ.2535 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้พัฒนาความร่วมมือด้านหลักสูตรของวิทยาลัยปิโตรเลียมและปิโตรเคมีกับมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกา 3 แห่ง คือ University of Michigan, Case Western Reserve University และ University of Oklahoma มีการเปิดหลักสูตรปริญญาโท ภาควิชาภาษาอังกฤษสาขาเทคโนโลยีปิโตรเคมี และวิทยาศาสตร์โพลีเมอร์ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากองค์การ USAID เป็นเวลา 5 ปี รวมงบประมาณทั้งสิ้น 2.5 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ขณะที่วิทยาลัยการสาธารณสุข และ Harvard School of Public Health ได้ร่วมกันวางโครงการที่จะเปิดหลักสูตรภาษาอังกฤษขึ้น โดยในระยะแรกให้มุ่งเน้นด้านกิจกรรมวิจัยเพื่อสร้างความรู้ความสามารถของบุคลากรก่อน กิจกรรมนี้ได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจาก China Medical Board ในวงเงินประมาณ 15 ล้านบาท ในระยะเวลา 5 ปีแรก (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สำนักงานอธิการบดี, ม.ป.ป.:100)

ในปี พ.ศ.2536 จนถึงปี พ.ศ.2537 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ยังคงดำเนินการพัฒนาหลักสูตรนานาชาติมาอย่างต่อเนื่อง โดยให้คณะสถาบันวิจัยต่าง ๆ ในสังกัดจัดหลักสูตรภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้น ซึ่งจนถึงปีดังกล่าวจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีหลักสูตรภาษาอังกฤษรวมแล้ว 5 หลักสูตร คือ

1. หลักสูตรด้านการบริหารธุรกิจของสถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์
2. หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิตการพัฒนาสุขภาพของคณะแพทยศาสตร์
3. หลักสูตรปริญญาโท เศรษฐศาสตร์สาธารณสุขของคณะเศรษฐศาสตร์
4. หลักสูตรเทคโนโลยีปิโตรเคมีและวิทยาศาสตร์โพลิเมอร์ของวิทยาลัยปิโตรเลียมและปิโตรเคมี
5. หลักสูตรปริญญาโทไทยศึกษา คณะอักษรศาสตร์
(จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กองแผนงาน, 2536:139)

ขณะเดียวกันยังมีโครงการเตรียมที่จะเปิดหลักสูตรในลักษณะนี้ขึ้นอีกหลายหลักสูตร เช่น หลักสูตรการสาธารณสุข และหลักสูตรวิศวกรรมปิโตรเลียม เป็นต้น

ความเคลื่อนไหวในการพัฒนาหลักสูตรระดับนานาชาติที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ดำเนินการมานี้ เริ่มมีความต่อเนื่องมากขึ้น หลังจากปี 2537 เป็นต้นมาพบว่าในเอกสารรายงานต่าง ๆ ที่มีการบันทึกไว้ กล่าวถึงความเคลื่อนไหวในข้อนี้ไว้ด้วยเช่นกันดังนี้

“ในการดำเนินงานหลักสูตรนานาชาตินั้น นอกจากหลักสูตรต่าง ๆ ที่เปิดสอนอยู่แล้วคือ หลักสูตรด้านการบริหารธุรกิจของสถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์ หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิตด้านการพัฒนาสุขภาพของคณะแพทยศาสตร์ หลักสูตรระดับปริญญาโทด้านเศรษฐศาสตร์สาธารณสุข หลักสูตรระดับปริญญาโทด้านเทคโนโลยีปิโตรเคมีและวิทยาศาสตร์โพลิเมอร์ และหลักสูตรระดับปริญญาโทด้านไทยศึกษา ในรอบปี 2537 คณะเศรษฐศาสตร์ได้เปิดหลักสูตรนานาชาติ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์และการเงินระหว่างประเทศพร้อมพัฒนาแบบจำลองเศรษฐกิจมหภาพพยากรณ์ภาวะเศรษฐกิจไทยภายใต้ชื่อโครงการ “แคมแจม” โดยความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำจากประเทศอิตาลี สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่นภายใต้การสนับสนุนทางวิชาการบางส่วนจากประชาคมยุโรป หลักสูตรนี้เป็นการสร้างฐานความรู้ ความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจและการเงินระหว่างประเทศ การเปลี่ยนแปลงในบริบทรวมของเศรษฐกิจโลก” (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กองแผนงาน, 2537 : 102)

นอกจากนี้ยังมีความเคลื่อนไหวที่แสดงให้เห็นว่ามีการแลกเปลี่ยนหลักสูตรกับสถาบันอุดมศึกษาในต่างประเทศอีก เช่น การเปิดหลักสูตรนานาชาติของคณะวิศวกรรมศาสตร์ ซึ่งร่วมมือกับมหาวิทยาลัย Warwick แห่งสหราชอาณาจักรเป็นหลักสูตรมหาบัณฑิตด้านวิศวกรรมระบบการผลิตและด้านการจัดการทางวิศวกรรมเพื่อผลิตบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ มีความชำนาญในระบบการผลิตสมัยใหม่ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กองแผนงาน, 2538:118) การแลกเปลี่ยนดังกล่าวยังเชื่อมโยงไปถึงเป้าหมายการจัดตั้ง Regional Center for Manufacturing Systems Engineering เพื่อรองรับการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านด้วย ซึ่งพบว่านอกเหนือจากที่กิจกรรมเหล่านี้จะเป็นความเคลื่อนไหวในการแลกเปลี่ยนหลักสูตรระหว่างกันแล้ว ยังพบว่าเป็นการแลกเปลี่ยนความร่วมมือด้านวิชาการ การรับความช่วยเหลือในการส่งคณาจารย์มาช่วยสอน และร่วมเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์กับมหาวิทยาลัย Warwick นี้ด้วย

เมื่อเข้าสู่ปี พ.ศ.2539 ซึ่งยังอยู่ในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 7 ขณะที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เปิดหลักสูตรระดับต่าง ๆ ทั้งในระดับปริญญาบัณฑิตจนถึงระดับดุษฎีบัณฑิตเพิ่มขึ้นถึง 78 หลักสูตรแล้วนั้น (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กองแผนงาน, 2539 ; 11) ยังได้มีการพิจารณาเห็นชอบจากสภามหาวิทยาลัยให้เปิดหลักสูตรใหม่ที่เป็นหลักสูตรนานาชาติขึ้นอีกรวมทั้งสิ้น 6 หลักสูตร คือ

1. หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาการจัดการธุรกิจระหว่างประเทศ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
2. หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ คณะเศรษฐศาสตร์
3. หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจและการจัดการ คณะเศรษฐศาสตร์
4. หลักสูตรเศรษฐศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์
5. หลักสูตรวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีปิโตรเคมี วิทยาลัยปิโตรเลียมและปิโตรเคมี
6. หลักสูตรวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์พอลิเมอร์ วิทยาลัยปิโตรเลียมและปิโตรเคมี

ในการพัฒนาหลักสูตรระดับนานาชาติขึ้นนี้ โดยส่วนใหญ่แล้วพบว่า จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์หลักไว้คล้ายคลึงกันในทุกหลักสูตร และมุ่งที่จะรับนิสิตทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเข้าเรียน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ฝ่ายวิชาการ, 2540:17) นอกจากนี้การมุ่งที่จะผลิตบัณฑิตที่มีทักษะและคุณลักษณะด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เช่น ทักษะภาษาต่างประเทศ ทักษะในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับชุมชนสากล เพื่อเป็นการสร้างบัณฑิตที่สามารถแข่งขันกับบุคลากรในตลาดแรงงานได้ ฯลฯ นอกจากนี้ ยังมีการระบุไว้ด้วยว่า การพัฒนาหลักสูตรนานาชาติในระดับบัณฑิตศึกษาจะมีความแตกต่างจากการพัฒนาหลักสูตรนานาชาติในระดับปริญญาบัณฑิตอยู่หลายประการด้วยกัน คือ

- ก. หลักสูตรนานาชาติของบัณฑิตศึกษาบางหลักสูตรมุ่งที่จะเผยแพร่องค์ความรู้ระดับลึกที่เป็นเรื่องของไทยให้แก่ชาวไทยและชาวต่างประเทศที่ไม่รู้ภาษาไทย เช่น หลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยศึกษา และหลักสูตรวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสุขภาพ ซึ่งมุ่งเผยแพร่องค์ความรู้ทั้งที่เป็นหลักการโดยทั่วไปและที่เป็นกรณีเฉพาะของประเทศไทย
- ข. หลักสูตรนานาชาติหลายหลักสูตรเผยแพร่องค์ความรู้ที่เป็นหลักการสากลให้แก่บัณฑิตทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ
- ค. หลักสูตรนานาชาติของบัณฑิตศึกษาหลายหลักสูตรมุ่งยกระดับคุณภาพทางวิชาการของคณาจารย์และนิสิตที่มีศักยภาพสูงให้ก้าวถึงระดับสากล เช่นในหลักสูตรวิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิศวกรรมระบบการผลิต หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเงินระหว่างประเทศ
- ง. หลักสูตรนานาชาติในระดับบัณฑิตศึกษาทุกหลักสูตรมุ่งที่จะผลิตบัณฑิตชาวไทยที่มีโลกทัศน์แบบนานาชาติและมุ่งเพิ่มทักษะด้านภาษาต่างประเทศแก่บัณฑิตไทย
- จ. หลักสูตรนานาชาติทุกหลักสูตรมุ่งที่จะเผยแพร่เกียรติภูมิของนักวิชาการไทยในมหาวิทยาลัย ในชุมชนวิชาการนานาชาติ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ฝ่ายวิชาการ, 2540:18)

อย่างไรก็ตามในการดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตรนานาชาติดังที่กล่าวนี้ ยังพบอีกว่าส่วนใหญ่จะเป็นการ “สร้าง” หลักสูตรขึ้นใหม่มากกว่าจะเป็นการ “แลกเปลี่ยน” หลักสูตรระหว่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ ซึ่งในช่วงแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 7

(พ.ศ.2535-2539) นี้ ไม่เพียงแต่มีการสร้างและจัดหลักสูตรนานาชาติที่เป็นหลักสูตรระยะยาวเท่านั้น แต่ยังมี การจัดหลักสูตรระยะสั้นขึ้นเพื่อรองรับชาวต่างประเทศด้วย โดยให้อยู่ในรูปของหลักสูตรประกาศนียบัตรนานาชาติที่สอนเป็นภาษาอังกฤษมี 3 หลักสูตร ได้แก่ 1) หลักสูตร Health Economics 2) หลักสูตร Intensive Thai และ 3) หลักสูตร Perspective on Thailand ทั้งสามหลักสูตรนี้เปิดขึ้นสำหรับบุคลากรทั้งในประเทศไทยรวมถึงประเทศกำลังพัฒนาต่างๆ ทั่วโลก โดยมีการกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการจัดหลักสูตรไว้ดังนี้

“หลักสูตรระยะสั้นจาก Health Economics เปิดขึ้นเพื่อให้ความรู้ด้าน เศรษฐศาสตร์สาธารณสุขโดยการประยุกต์หลักสูตร หลักทฤษฎีที่เหมาะสมกับระบบสาธารณสุข โครงสร้างสุขภาพอนามัย ภาวะเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมและพฤติกรรมของประชาชนในประเทศ กำลังพัฒนาในแถบภูมิภาคเอเชีย.....ส่วนหลักสูตร Intensive Thai และหลักสูตร Perspective on Thailand นั้นเปิดขึ้นสำหรับชาวต่างประเทศในประเทศไทย หลักสูตร Intensive Thai มุ่งให้ความรู้ทางด้านภาษาไทยแบบเข้มข้นแก่ชาวต่างประเทศ ส่วนหลักสูตร Perspective on Thailand นั้นมุ่งให้ความรู้เกี่ยวกับประเทศไทยในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจและเห็นภาพรวมของสังคมไทยอย่างถูกต้อง” (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ฝ่ายวิชาการ, 2540:19)

2. การสร้างองค์ความรู้นานาชาติ

เมื่อจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเข้าสู่ปีแห่งการสถาปนามหาวิทยาลัย 75 ปี ในปี พ.ศ.2535 แล้วนั้น เป็นช่วงเวลาที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เพิ่มความสำคัญในเรื่องของนโยบายความเป็นนานาชาติขึ้นมา กิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นนั้นแสดงให้เห็นว่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีความพยายามที่จะนโยบายนี้อย่างชัดเจน ขณะเดียวกันการกล่าวถึงเรื่องการวางและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับมหาวิทยาลัยก็ยังคงดำเนินการอยู่ ขณะที่เรื่องการพัฒนาให้มหาวิทยาลัยสามารถแข่งขันกับประเทศต่าง ๆ และการมุ่งพัฒนามหาวิทยาลัยให้มีความก้าวหน้าทัดเทียมนานาชาติอารยประเทศก็มีแนวโน้มที่สูงขึ้น ดังจะเห็นได้จากรายละเอียดของวัตถุประสงค์ในแผนพัฒนาตลอดจนแผนงานต่าง ๆ ที่ได้อ้างถึงในตอนต้น

ในเรื่องของการสร้างองค์ความรู้นานาชาตินั้น ถือว่าเป็นหนึ่งในแนวทางและเป้าหมายที่คณะผู้บริหารจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยให้ความสำคัญด้วยอย่างหนึ่ง ซึ่งความเคลื่อนไหวประการหนึ่งที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีเกี่ยวกับการสร้างองค์ความรู้นานาชาตินั้น ได้แก่

การจัดตั้งศูนย์ยุโรปศึกษาขึ้นในปี พ.ศ.2540 โดยก่อนหน้าของการจัดตั้งโครงการนี้ขึ้น ได้มีการวางรูปแบบในลักษณะของ “โครงการ” มาแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ.2530 และได้ดำเนินการต่อเนื่องมาตามลำดับ

การตั้งโครงการยุโรปศึกษานี้ถือได้ว่าเป็นความเคลื่อนไหวที่สำคัญของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ส่งเสริมนโยบายความเป็นนานาชาติในช่วงหลังปี พ.ศ.2535 ที่ชัดเจนที่สุดอย่างหนึ่ง ดังจะเห็นได้จากแนวคิดและวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งโครงการดังนี้

แนวคิดของการจัดตั้งโครงการ

“โครงการจัดตั้งศูนย์ยุโรปศึกษาเป็นโครงการที่จัดตั้งขึ้นโดยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยตามมติของสภามหาวิทยาลัย....โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์วิชาการที่เน้นความเป็นเลิศทางด้านยุโรปศึกษาในประเทศไทย ร่วมมือกับบัณฑิตวิทยาลัยในการเปิดสอนหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาด้านยุโรปศึกษา สนับสนุนการสร้างองค์ความรู้และความเข้าใจที่เกี่ยวกับยุโรป และสามารถโยงใยมาถึงหน่วยงานสถาบันในประเทศที่เกี่ยวข้องกับเอเชียและอาเซียน ตลอดจนส่งเสริมความร่วมมือระหว่างไทย/อาเซียนกับสหภาพยุโรปอื่น ๆ” (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ศูนย์ยุโรปศึกษา, 2541 [เอกสารอัดสำเนา]: 1)

วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งโครงการ

1. เพื่อเป็นศูนย์วิชาการที่เน้นความเป็นเลิศทางด้านยุโรปศึกษาในประเทศไทย
2. ร่วมมือกับบัณฑิตวิทยาลัยในการเปิดสอนหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา
3. ประสานความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยและสถาบันหรือหน่วยงานอื่น ๆ ในประเทศไทย
4. สนับสนุนการสร้างองค์ความรู้และความเข้าใจที่เกี่ยวกับยุโรปและสามารถโยงใยมาถึงเอเชียและอาเซียนด้วย
5. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างไทย/อาเซียนกับสหภาพยุโรปและยุโรปอื่น ๆ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ศูนย์ยุโรปศึกษา, 2541 [เอกสารอัดสำเนา]:3)

หลังจากมีการจัดตั้งโครงการนี้ขึ้นแล้วในระหว่างปี พ.ศ.2535 จนถึงก่อนเดือน ตุลาคม 2540 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ส่งเสริมให้โครงการดำเนินการต่าง ๆ หลายประการ เช่น มีกิจกรรมการพัฒนานุเคราะห์ด้านยุโรปศึกษา การวิจัย การจัดตั้งศูนย์เอกสารยุโรป (European Documentary Center : EDC) การเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสหภาพยุโรปและยุโรปศึกษา โดยเป็นความร่วมมือระหว่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกับสถาบันการศึกษาชั้นนำในยุโรป ได้แก่ มหาวิทยาลัยทูบิงเกน ประเทศเยอรมนี มหาวิทยาลัยสตราซบูร์ก ประเทศฝรั่งเศส มหาวิทยาลัยลูบลิชโคโคเน่ ประเทศอิตาลี และสถาบันประชาชาติยุโรป ในการจัดส่งผู้เชี่ยวชาญ การแลกเปลี่ยนนักวิชาการ ส่งเสริมงานวิจัย และการเรียนการสอนใน 4 สาขาวิชา คือ อักษรศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และนิติศาสตร์ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ฝ่ายวิชาการ, 2535:102) ซึ่งนอกจากโครงการยุโรปศึกษาแล้ว พบว่า หน่วยงานที่ทำหน้าที่ในลักษณะเดียวกันนี้ เช่น สถาบันเอเชียศึกษา สถาบันไทยศึกษา ศูนย์ญี่ปุ่นศึกษา ศูนย์จีนศึกษา ตลอดจนสถาบันศึกษา ความมั่นคงนั้น ก็ได้รับการสนับสนุนจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมากขึ้นด้วยเช่นกัน

3. การแลกเปลี่ยนนิสิตระหว่างมหาวิทยาลัยนานาชาติ

กิจกรรมการแลกเปลี่ยนนิสิตระหว่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศนั้น เริ่มมีความเคลื่อนไหวที่ชัดเจนขึ้น ตั้งแต่ในปี พ.ศ.2532 เป็นต้นมา และเมื่อมาถึงในปี พ.ศ.2535 กิจกรรมนี้ก็มียุทธศาสตร์เพิ่มขึ้นอีก โดยแต่เดิมนั้นเริ่มต้นจากที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้รับนักศึกษาที่ได้รับทุนจากรัฐบาลไทย หรือรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ให้มาศึกษาเต็มหลักสูตร ปีละประมาณ 7-9 คน รวมเป็น 30 คน ในระหว่างปี พ.ศ.2532-2535 (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ฝ่ายวิชาการ, 2535:103) ภายหลังจากจึงมีการเพิ่มจำนวนขึ้นจากโครงการและหลักสูตรระยะสั้นต่าง ๆ อีก เช่น ในโครงการแลกเปลี่ยนภายใต้ข้อตกลงร่วมกับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศมีนักศึกษาที่เข้ามาศึกษา 45 คน จากหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิตสาขาไทยศึกษา จากหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสุขภาพของคณะแพทยศาสตร์ หรือจากหลักสูตรระยะสั้นที่จัดขึ้นสำหรับชาวต่างประเทศ เช่น หลักสูตร "Perspectives on Thailand" ที่จัดต่อเนื่องกันมาตั้งแต่รุ่นแรกในปี พ.ศ.2532 จนถึงในรุ่นที่ 7 เมื่อวันที่ 6-31 กรกฎาคม 2535 นั้น มีนักศึกษาแลกเปลี่ยนที่ได้เข้าอบรมในหลักสูตรนี้แล้วประมาณ 150 คน จาก 8 ประเทศ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535:103)

สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาจากต่างประเทศที่ได้มีการแลกเปลี่ยนนิสิต-นักศึกษา กับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมาจนถึงในปี พ.ศ.2535 และ 2536 นั้น โดยทั่วไปแล้วส่วนใหญ่จะเป็นสถาบันที่ได้ร่วมแลกเปลี่ยนนิสิต-นักศึกษากันมาเป็นประจำ เช่น มหาวิทยาลัยนาโงยา โซดะ จาก ประเทศญี่ปุ่น School of Oriental and African Studies (SOAS), University of London. Oregon State System of Higher Education, UCLA และโครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษาของคณะนิติศาสตร์กับมหาวิทยาลัย Victoria, Melbourne และ Golden Gate โครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษาของคณะเภสัชศาสตร์ที่ได้ขยายความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยชิบะ ประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น ซึ่งในกิจกรรมการแลกเปลี่ยนนี้ทางคณะเภสัชศาสตร์ และมหาวิทยาลัยชิบะก็ได้มีการตกลงกันให้มีการคัดเลือกนิสิตจำนวน 2 คน ให้ไปศึกษาที่มหาวิทยาลัยชิบะเป็นเวลา 9 เดือน และรับนักศึกษาของทางมหาวิทยาลัยชิบะมาศึกษาที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นเวลา 1 เดือน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กองแผนงาน, 2536:138) เป็นต้น

ในส่วนของสถาบันสมทบอื่น ๆ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ดำเนินการแลกเปลี่ยนนิสิต-นักศึกษาร่วมกับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศที่สำคัญ เช่น สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์ ซึ่งในปี พ.ศ.2536 สถาบันฯ ได้จัดโครงการแลกเปลี่ยนนิสิต-นักศึกษาระดับปริญญาโท ร่วมกับมหาวิทยาลัยในประเทศสหรัฐอเมริกา แคนาดา ฝรั่งเศส โดยคัดเลือกนิสิตของสถาบันฯ จำนวน 21 คน ให้ไปแลกเปลี่ยนตามโครงการฯ และรับนักศึกษาจากประเทศที่เข้ามาร่วมโครงการจำนวน 12 คน เข้ามาศึกษาแลกเปลี่ยนทางวิชาการและทางวัฒนธรรมภายในระยะเวลา 4 เดือน การดำเนินการโครงการดังกล่าวมีเป้าหมายที่จะให้นักศึกษาต่างชาติเข้ามาศึกษาในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้นประมาณปีละ 50 คน และมีการคาดหมายว่ากิจกรรมนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ในหลายประการ เช่น การสามารถเปรียบเทียบระบบการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษาที่ได้เข้าไปร่วมแลกเปลี่ยน การทำให้นิสิตมีความสามารถทัดเทียมกับนักศึกษาในหลักสูตรเดียวกันของมหาวิทยาลัยต่างประเทศ เป็นต้น (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กองแผนงาน, 2536)

นอกจากนี้ยังได้มีการดำเนินกิจกรรมในลักษณะเดียวกันนี้ในอีกหลายคณะโดยเฉพาะหลังจากที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ผลักดันนโยบายมุ่งสู่ความเป็นสากลสภาพและการจัดหลักสูตรนานาชาติในช่วงปี 2537 แล้ว จำนวนโครงการที่จะรับนักศึกษาต่างชาติเข้าศึกษาในคณะต่าง ๆ ก็เพิ่มจำนวนมากขึ้น เช่น การรับนักศึกษาจากประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่ได้รับทุนจากรัฐบาลไทยเข้าศึกษาระดับปริญญาตรีในคณะเศรษฐศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ รับเข้าศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาที่คณะวิศวกรรมศาสตร์ การรับนักศึกษาจากสหรัฐอเมริกาในโครงการแลกเปลี่ยนระหว่างสถาบันจากมหาวิทยาลัยวอชิงตันให้เข้าศึกษาในระดับ

ปริญญาตรีที่คณะรัฐศาสตร์ การรับนักศึกษาที่ได้รับทุนจากประเทศญี่ปุ่นให้เข้าศึกษาในคณะสัตวแพทยศาสตร์ ตลอดจนการรับนักศึกษาในโครงการของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ และนักศึกษาญี่ปุ่นเข้าเป็น “นิสิตวิจัย” ของคณะเศรษฐศาสตร์ เป็นต้น โดยสรุปแล้วในช่วงระยะตั้งแต่ปี 2535-2537 นั้น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ดำเนินการและให้การสนับสนุนกิจกรรมการแลกเปลี่ยนนิสิตศึกษากับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศโดยต่อเนื่องหลายโครงการ นอกจากนี้แล้วในปี 2537 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยยังได้ส่งเสริมให้ชาวต่างประเทศทั้งจากโปแลนด์ โรมาเนีย อเมริกา และญี่ปุ่นได้เข้ามาศึกษาเกี่ยวกับภาษาไทยระดับพื้นฐาน ระดับกลาง ระดับสูง และระดับพิเศษ ที่คณะอักษรศาสตร์จัดขึ้นด้วย มีจำนวนทั้งสิ้น 74 คน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กองแผนงาน, 2537:102)

ในช่วงปลายแผนพัฒนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระยะที่ 7 (พ.ศ.2538-2539) นั้น กิจกรรมด้านการแลกเปลี่ยนนิสิตศึกษาร่วมกับมหาวิทยาลัย หรือสถาบันการศึกษาในต่างประเทศก็ยังคงได้รับการสนับสนุนต่อไปอีก ทั้งนี้ ส่วนหนึ่งมาจากความต่อเนื่องของการดำเนินนโยบายความเป็นนานาชาติที่ได้วางไว้แต่เดิม และอีกส่วนหนึ่งนั้นมาจากการที่ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เริ่มวางแผนพัฒนาในระยะที่ 8 ขึ้นบางส่วนเช่นกัน ซึ่งเมื่อพิจารณา “แนวทางการพัฒนาวิจัยในแผนพัฒนาฉบับที่ 8” แล้ว ก็พบว่ามีการระบุถึงประเด็นการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนนิสิต-นักศึกษากับต่างประเทศในระดับบัณฑิตศึกษาด้วย ซึ่งประเด็นดังกล่าวนี้ได้มีการระบุไว้ในกลยุทธ์ข้อที่ 4 ของแนวทางการพัฒนาวิจัยฯ ดังมีข้อความต่อไปนี้คือ

“กลยุทธ์ 4 : ปรับโครงสร้างองค์การในมหาวิทยาลัยให้มีการผสมผสานงานวิจัยและบัณฑิตศึกษาให้กลมกลืนกัน โดยให้สถาบันวิจัยมีบทบาทในการผลิตบัณฑิตระดับสูง โดยเฉพาะหลักสูตรสหสาขาวิชา สร้างกลไกที่ผนวกบัณฑิตศึกษากับงานวิจัย เช่น โครงการศิษย์กึ่งนักวิจัย ให้มากขึ้น ส่งเสริมความร่วมมือวิจัยและพัฒนาบัณฑิตศึกษากับสถาบันต่างประเทศ และองค์การต่างประเทศ” (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กองแผนงาน, 2538 : 60)

จากแนวทางข้างต้นจะเห็นว่านโยบายในด้านความเป็นนานาชาติในส่วนของ การแลกเปลี่ยนนิสิต-ศึกษานั้นยังเป็นนโยบายสำคัญที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยยังคงนำมาใช้กำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนาความเป็นนานาชาติอยู่ต่อไป มีผลทำให้ความเคลื่อนไหวในการแลกเปลี่ยนนิสิต-ศึกษาระหว่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศที่ได้ดำเนินการมานั้น ยังคงดำเนินต่อไปเช่นกัน ดังปรากฏว่าในรอบปี 2538 นั้นมีมากขึ้นด้วย จุฬ

ลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้มีโครงการแลกเปลี่ยนนิสิตนักศึกษา กับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศเพิ่มขึ้นหลายโครงการเช่น โครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษาแพทย์ระยะสั้น เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ความก้าวหน้าที่เป็นประโยชน์ จัด ณ กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น โครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษาภาคฤดูร้อนระหว่างคณะนิติศาสตร์ กับมหาวิทยาลัยโกลเด้นเกต สหรัฐอเมริกา มหาวิทยาลัยแคนาดา และมหาวิทยาลัยออสเตรเลีย มีนิสิต-นักศึกษาเข้าร่วมโครงการนี้จำนวนประมาณ 60 คน โครงการแลกเปลี่ยนนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยให้ได้ไปทำงานวิจัย ณ Worcester Polytechnic Insitutie (WPI) ของสหรัฐอเมริกา โครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษาภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรมของ University of Canberra และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยให้มีการแลกเปลี่ยนนิสิต-ศึกษาระหว่างกันปีละ 2 คน ครั้งละ 1 ภาคการศึกษาและให้โอนหน่วยกิตกลับมาได้ตามระเบียบการโอนหน่วยกิตของแต่ละมหาวิทยาลัย (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กองแผนงาน, 2538:118) ซึ่งโครงการต่าง ๆ ดังกล่าวยังคงมีการดำเนินการต่อมาจนถึงในปีปัจจุบัน (2543) ด้วย

4. กิจกรรมการแลกเปลี่ยนทางวิชาการและวิจัย

กิจกรรมการแลกเปลี่ยนทางวิชาการและวิจัย เป็นกิจกรรมต่อเนื่องที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ส่งเสริมให้มีการดำเนินการมาตั้งแต่ช่วงปี 2514 และในช่วงที่มีการจัดทำแผนพัฒนาฉบับที่ 3 (พ.ศ.2515-2519) แล้ว ซึ่งในปี 2535 ความเคลื่อนไหวในด้านการแลกเปลี่ยนทางวิชาการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยถือว่ามีความเข้มข้นขึ้นจากเดิมพอสมควร โดยเริ่มต้นจากการที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้มีการตกลงความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันการศึกษาต่างประเทศรวมทั้งสิ้น 101 ฉบับ จากสถาบันการศึกษาใน 21 ประเทศ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535:101) ในจำนวนนี้มีโครงการความร่วมมือที่ได้ประสิทธิภาพอย่างยิ่ง เช่น โครงการความร่วมมือด้านเคมีคอมพิวเตอร์ กับ University of Innsbruch โครงการความร่วมมือการศึกษาทางเคมีคอมพิวเตอร์ ศูนย์ออสเตรเลีย-ไทย เป็นต้น

แต่เดิมนั้นกิจกรรมการแลกเปลี่ยนทางวิชาการและการวิจัย โดยเฉพาะตั้งแต่ในช่วงแผนพัฒนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยฉบับที่ 6 (ปี พ.ศ.2530-2534) นั้น ได้ถูกจัดให้เป็นกิจกรรมที่แยกออกมาจากกิจกรรมด้านอื่น ๆ อย่างเด่นชัด ต่างจากในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 ที่รวมเอาเรื่องของการแลกเปลี่ยนทางวิชาการไว้ในกลุ่มของกิจกรรมที่ส่งเสริมความเป็นนานาชาติด้วย ทั้งนี้ส่วนหนึ่งอาจมาจากการเปลี่ยนแนวทางการกำหนดนโยบายด้านวิชาการและการวิจัยขึ้นใหม่จากเดิมที่มีการเน้นให้การพัฒนาวิชาการและการวิจัยเป็นเป้าหมายหลักในช่วงปี 2530 เรื่อยมา โดยตั้งเป้าหมายในการส่งเสริมให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก้าวไปสู่การเป็น

“มหาวิทยาลัยวิจัย” (Research University) หรือมหาวิทยาลัยกึ่งวิจัย (Semi-Research University) ในระยะนั้น จนภายหลังเมื่อมีการปรับเปลี่ยนให้มหาวิทยาลัยมุ่งเน้นในเรื่องความเป็นนานาชาติมากขึ้นแล้ว จึงได้มีการนำเอาเรื่องของการแลกเปลี่ยนทางวิชาการ และการวิจัยเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายความเป็นนานาชาติด้วย เพราะ “การวิจัยนั้นเชื่อมโยงกับเรื่องของความเป็นนานาชาติ” และ “การจะทำให้ต่างประเทศยอมรับได้มาแลกเปลี่ยนกับเราได้ก็ต้องเน้นเรื่องการวิจัย” ...ทุกประเทศนั้นก็ยอมรับว่าการวิจัยและงานวิชาการเชื่อมโยงกับความเป็นนานาชาติ....” (จรัส สุวรรณเวลา, สัมภาษณ์, 31 ตุลาคม 2543)

ดังนั้น นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2535 เป็นต้นมา เมื่อมีการนำแผนพัฒนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฉบับที่ 7 มาใช้นั้น เรื่องของการแลกเปลี่ยนด้านวิชาการ การวิจัยนั้นจึงมีลักษณะที่ผนวกเข้ากับนโยบายความเป็นนานาชาติอย่างชัดเจน กิจกรรมหลายอย่างเช่น การส่งเสริมให้คณาจารย์และนักวิจัยได้ส่งผลงานวิจัยไปตีพิมพ์เผยแพร่ยังต่างประเทศ การจัดประชุมวิชาการนานาชาติ การแลกเปลี่ยนโครงการวิจัย การแลกเปลี่ยนนักวิจัยระหว่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ การประสานความร่วมมือต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับด้านนี้ถูกนำมาเชื่อมโยงให้เข้ากับจุดมุ่งหมายของความเป็นนานาชาติมากขึ้น แทนเป้าหมายเดิมที่เน้นเรื่องการมุ่งเป็นมหาวิทยาลัยวิจัยเพียงอย่างเดียว

ในปี พ.ศ.2536 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีนโยบายส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทางวิชาการและการวิจัยที่ปรากฏชัดมากขึ้นโดยเน้นให้เห็นความสำคัญว่า การมีการแลกเปลี่ยนทางวิชาการกับต่างประเทศนั้นมีผลถึงการก้าวสู่ความเป็นนานาชาติด้วย ดังข้อความที่ปรากฏอยู่ในแนวนโยบายสู่ความเป็นนานาชาติตอนหนึ่งว่า

“จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันซึ่งเป็นที่เชื่อถือยอมรับในวงการสถาบันการศึกษาชั้นสูงของโลก เพื่อการส่งเสริมความเป็นสากลสภาพ มหาวิทยาลัยจึงมีนโยบายสนับสนุนกิจกรรมลักษณะต่าง ๆ ที่มุ่งสู่ความเป็นนานาชาติมีการแลกเปลี่ยนทางวิชาการกับมหาวิทยาลัยชั้นนำในต่างประเทศเพิ่มมากขึ้นอันจะนำไปสู่การยกระดับมาตรฐานทางวิชาการ....” (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536:137)

กิจกรรมการแลกเปลี่ยนทางวิชาการที่มีการดำเนินการในปี 2536 มีอยู่หลายกิจกรรมด้วยกัน ซึ่งจากการศึกษาพบว่าในช่วงนั้นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดให้มีกิจกรรมหลายอย่างเช่น การแลกเปลี่ยนนิสิตระหว่างมหาวิทยาลัย การแลกเปลี่ยนหลักสูตร การแลกเปลี่ยน

คณาจารย์ การจัดประชุมนานาชาติเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาต่าง ๆ การมีกิจกรรมเผยแพร่ผลงานสู่นานาชาติ ตลอดจนการมีความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน เข้าอยู่ในกลุ่มของกิจกรรมการแลกเปลี่ยนทางวิชาการด้วย ซึ่งเป้าหมายของการดำเนินกิจกรรมโดยส่วนใหญ่แล้วก็ล้วนแต่ตอบสนองนโยบายการพัฒนามหาวิทยาลัยไปสู่ระดับนานาชาติทั้งสิ้น

นอกเหนือจากกิจกรรมการแลกเปลี่ยนนิสิตกับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ การแลกเปลี่ยนหลักสูตรที่ได้กล่าวมาในตอนต้นแล้วนั้น เรื่องของการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและงานวิจัยร่วมกัน การจัดประชุมระดับนานาชาติร่วมกัน ตลอดจนการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อนบ้านนั้น ถือว่ามีระดับความเคลื่อนไหวที่ดีพอสมควร “ยกเว้นในเรื่องการแลกเปลี่ยนคณาจารย์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยให้ได้ไปร่วมสอนในมหาวิทยาลัยต่างประเทศเพียงประการเดียวที่ยังไม่ปรากฏว่ามีความเคลื่อนไหวในระดับที่มากพอ” (เกษม สุวรรณกุล, สัมภาษณ์ 18 ตุลาคม 2543)

ในส่วนของการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการของคณาจารย์และนักวิจัยของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไปสู่นานาชาตินั้น ตั้งแต่ปี พ.ศ.2535 เป็นต้นมา มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยโครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย เป็นหน่วยงานที่รับหน้าที่ดังกล่าวได้จัดโครงการฯในรูปแบบต่าง ๆ เช่น โครงการจัดแปลและพิมพ์หนังสือผลงานวิจัยเป็นภาษาอังกฤษในรูปแบบ Monograph ซึ่งได้รับการเผยแพร่แล้ว 2 เรื่อง คือ 1) งานวิจัยเรื่อง Buddhism and Political Legitimacy (พุทธศาสนากับความชอบธรรมทางการเมือง) และ 2) งานวิจัยเรื่อง Malaria Parasite (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กองแผนงาน, 2536:141) ขณะที่มีการเผยแพร่ผลงานวิจัยในวารสารต่างประเทศตั้งแต่ปี พ.ศ.2535 จนถึงปี พ.ศ.2537 แยกเป็นรายปีคือปี 2535 มีโครงการวิจัยที่ได้รับการตีพิมพ์จำนวน 18 โครงการ ปี 2536 มี 17 โครงการ และปี 2537 มี 14 โครงการ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ฝ่ายวิจัย, 2538) ดังตัวอย่างในตารางที่ 20 (ดูในภาคผนวก)

ขณะเดียวกันในเรื่องของการมีกิจกรรมที่เกี่ยวกับการสร้างความร่วมมือทางวิชาการอื่น ๆ กับต่างประเทศในช่วงเวลานี้ (พ.ศ.2535-2539) เช่น การขยายความร่วมมือทางวิชาการร่วมกับมหาวิทยาลัยหลุยส์ปาสเตอร์ ประเทศฝรั่งเศส ของภาควิชาเคมี คณะวิทยาศาสตร์ ในปี พ.ศ.2537 ซึ่งเริ่มต้นจากการจัดตั้งทุนการศึกษา “ศาสตราจารย์ เลห์น-รงปู-แลง” ขึ้นเพื่อสนับสนุนการศึกษาของนิสิตบัณฑิตศึกษาของภาควิชาเคมีก่อนและจึงได้มีการขยายความร่วมมือด้าน ๆ อื่น ต่อมา ซึ่งทั้งการมีโครงการวิจัยร่วมกัน การแลกเปลี่ยนอาจารย์และนักวิจัยร่วมกันก็มีปรากฏอยู่ในความร่วมมือข้อนี้เช่นเดียวกัน และในอนาคตทั้งสองมหาวิทยาลัยยังได้มีข้อตกลง

ร่วมกันในการที่จะขยายความร่วมมือในด้านอื่น ๆ ต่อไปด้วย เป็นต้นว่าความร่วมมือในด้านที่จะทำให้เกิดประโยชน์ต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและอุตสาหกรรม การส่งออกและนำเข้าสินค้าต่าง ๆ ระหว่างประเทศทั้งสอง การร่วมตกลงเพื่อจัดตั้ง “ศูนย์แห่งความเป็นเลิศ” (Center of Excellence) ในทางเคมีวิเคราะห์ เพื่อใช้เป็นสถานที่ฝึกอบรมนักเคมีในภูมิภาคนี้ ฯลฯ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กองแผนงาน, 2537:101)

ในปี 2538 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ร่วมลงนามความร่วมมือทางวิชาการกับมหาวิทยาลัยปักกิ่ง ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยเก่าแก่ที่มีชื่อเสียงของสาธารณรัฐประชาชนจีน ในการเปิดสอนภาษาและวรรณคดีจีนในระดับมหาบัณฑิต ขณะที่คณะอักษรศาสตร์และสถาบันไทยศึกษาได้มีการลงนามความร่วมมือทางวิชาการ “The French National Center of Scientific Research, Paris” ร่วมกับประเทศฝรั่งเศส (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, งานวิจัยสถาบัน, 2538:117) โดยกำหนดให้มีโครงการวิจัยร่วมกันทั้งสิ้น 4 โครงการ คณะทันตแพทยศาสตร์ได้ลงนามความร่วมมือทางวิชาการร่วมกับคณะทันตแพทยศาสตร์จากมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ 6 แห่ง คือ 1) มหาวิทยาลัย Lund ประเทศเดนมาร์ก 2) มหาวิทยาลัย Copenhagen ประเทศสวีเดน 3) มหาวิทยาลัย New York at Buffalo สหรัฐอเมริกา 4) มหาวิทยาลัย Maryland ประเทศสหรัฐอเมริกา 5) มหาวิทยาลัย Minnesota สหรัฐอเมริกา และ 6) มหาวิทยาลัย Carolina สหรัฐอเมริกา ซึ่งความร่วมมือนี้อยู่ในโครงการความร่วมมือในการพัฒนาอาจารย์สาขาวิชาทันตแพทยศาสตร์ของทบวงมหาวิทยาลัยที่มีการดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2536 คณะครุศาสตร์มีโครงการแลกเปลี่ยนทางวิชาการกับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศเช่นกัน โดยได้มีการลงนามในความตกลงกับหลายมหาวิทยาลัย เช่น The Hanoi Pedagogic University, Vietnam มหาวิทยาลัยครุศาสตร์ยูนนาน เมืองคุนหมิง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยความร่วมมือดังกล่าวมีขอบเขตที่กว้างขวางและเกี่ยวข้องกับหลายกิจกรรม เช่น การร่วมมือกันในการวิจัย การค้นคว้าแลกเปลี่ยนประสบการณ์ แลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการ เอกสารทางวิชาการ ตลอดจนแลกเปลี่ยนคณาจารย์นิสิตบัณฑิตศึกษาร่วมกันด้วย (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, งานวิจัยสถาบัน, 2538:117) (ดูรายละเอียดในตารางที่ 21 : ภาคผนวกง)

จะเห็นได้ว่าจนถึงปี พ.ศ.2539 ความเคลื่อนไหวในด้านการแลกเปลี่ยนด้านวิชาการและวิจัยที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ดำเนินการร่วมกับมหาวิทยาลัยในต่างประเทสนั้น มีจำนวนมากขึ้น โดยเฉพาะในช่วงปี 2539 นี้ เป็นช่วงที่มีการร่างและเตรียมการที่จะใช้แผนพัฒนามหาวิทยาลัยฉบับที่ 8 ขึ้น ซึ่งในแผนพัฒนาฉบับนี้ก็กล่าวถึงการมุ่งเน้นเรื่องของความเป็นนานาชาติไว้อย่างชัดเจน

ช่วงปี พ.ศ.2539 นั้น กล่าวได้ว่าเป็นปีสุดท้ายของการดำเนินกิจการตามแผนพัฒนาฉบับที่ 7 ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและขณะเดียวกันก็เป็นช่วงที่มีการร่างแผนพัฒนาฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ขึ้นเพื่อเป็นนโยบายต่อไป ซึ่งก็จะต้องมีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาอุดมศึกษาที่รัฐประกาศใช้ด้วยเช่นกัน

ในปีเดียวกันนี้ นโยบายเรื่องความเป็นนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นนโยบายที่ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารของมหาวิทยาลัยมากขึ้นอย่างชัดเจน โดยภายหลังจากที่ ศาสตราจารย์ เทียนฉาย กิระนันท์ คอมบดีคณะเศรษฐศาสตร์ ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่อธิการบดีแล้ว ได้ปราศรัยในพิธีรับมอบตำแหน่งเมื่อวันพุธที่ 27 มีนาคม 2539 ดังความตอนหนึ่งว่า

“.....การปรับตัวทางวิชาการ รวมถึงการพัฒนาหลักสูตรใหม่ ๆ ที่นำสังคมและเป็นที่ยิ่งของประเทศชาติได้ การพัฒนาระบบการศึกษาและรักษาวิทยฐานะ การสร้างระบบประกันและกำกับคุณภาพการศึกษา และการวิจัย การยกระดับความเป็นนานาชาติให้ศักยภาพทางวิชาการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเสมอได้กับของมหาวิทยาลัยชั้นนำของภูมิภาคและของโลก และการพัฒนาให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการที่สำคัญที่สุดของประเทศและภูมิภาค....”
(เทียนฉาย กิระนันท์, 2541: 2)

หรือที่ได้กล่าวไว้ในเอกสารรายงานประจำปีของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หลังจากที่ได้บริหารกิจการของมหาวิทยาลัยมาแล้วประมาณ 1 ปี ความตอนหนึ่งว่า

“....ในรอบปี 2539 ที่ผ่านมา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้มุ่งมั่นพัฒนา มหาวิทยาลัยโดยการทบทวนและปรับเปลี่ยนทิศทางการศึกษาให้มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ เพื่อให้มหาวิทยาลัยยังคงรักษาความเป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาชั้นนำและพัฒนาไปสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการในระดับนานาชาติต่อไป....” (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กองแผนงาน, 2539 : ก)

และเมื่อพิจารณาไปถึงแนวนโยบายที่จะมุ่งพัฒนาให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสามารถก้าวไปสู่ความเป็นนานาชาติแล้ว พบว่าในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้มีการกำหนดแนวนโยบายไว้หลายประการเช่นกัน ตัวอย่างเช่นในนโยบายการพัฒนาวิชาการข้อที่ 1.2 เรื่อง นานาชาติที่ได้ระบุไว้ว่า

....1.2.1 ดำเนินการด้านวิเทศสัมพันธ์ โดยเน้นกิจกรรมความร่วมมือ แลกเปลี่ยนทางวิชาการกับสถาบันนานาชาติ และการให้บริการวิชาการแก่ชุมชนนานาชาติ เพื่อสร้างบทบาทให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นประตูสู่ภูมิภาคและนานาชาติ

1.2.2 ส่งเสริมกิจกรรมการแสวงหาความรู้การศึกษาและวิจัยในอันที่จะนำไปสู่ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในความรู้เชิงเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรมของกลุ่มประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วโลก เพื่อสร้างความเป็นศูนย์กลางอ้างอิงทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและอิทธิพลของต่างประเทศที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม...

1.2.3 ปรับปรุงความสามารถการใช้ภาษาของบุคลากรและนิสิตทุกระดับให้สามารถใช้ เพื่อการแสวงหาและรับรู้พัฒนาการทางวิชาการ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ของสังคมโลกผ่านเครือข่ายการสื่อสารในระบบสากล และใช้ติดต่อสื่อสารกับชาวต่างประเทศได้เป็นอย่างดี

1.2.4 จัดโครงสร้างองค์การรับผิดชอบงานด้านวิเทศสัมพันธ์ให้เป็นรูปธรรมเน้นศักยภาพของบุคคลและระบบงานที่เอื้อต่อการจัดการกิจกรรมเกี่ยวเนื่องกับคณาจารย์และนักศึกษานานาชาติที่เข้ามาศึกษาในหลักสูตรของมหาวิทยาลัย

1.2.5 สร้างงานวิเทศสัมพันธ์ให้เป็นกลยุทธ์หลักด้านหนึ่งที่จะระดมทรัพยากรและความร่วมมือ เพื่อการพัฒนาวิชาการของมหาวิทยาลัย และรับรู้ความเคลื่อนไหวทางวิชาการและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ของสังคมโลก ผ่านเครือข่ายการสื่อสารในระบบสากล..... (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กองแผนงาน, 2539:11)

จากแนวนโยบายดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นชัดว่า ตั้งแต่เริ่มต้นปี พ.ศ.2539 ตลอดมา นั้นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ให้ความสำคัญถึง การพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติมาก ซึ่งในด้านการปฏิบัติเอง ก็พบว่า มีความเคลื่อนไหวที่สอดคล้องกันด้วย

หลังจากการกำหนดนโยบายขึ้นแล้ว จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ดำเนินการหลายอย่างที่แสดงให้เห็นว่ามีความพยายามในการผลักดันนโยบายให้เกิดผลเป็นรูปธรรม มีการปรับแนวทางต่าง ๆ หลายประการเพื่อให้เอื้อต่อเป้าหมาย ในส่วนของกิจการของมหาวิทยาลัยมีการปฏิรูประบบบริหารวิชาการใหม่ โดยหลังจากการประชุมสภามหาวิทยาลัยครั้งที่ 562 วันที่ 30

พฤษภาคม 2539 แล้ว มีการลงมติเห็นชอบตามหลักการปฏิบัติการปฏิรูประบบงานบริหารวิชาการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในครั้งนี้ การดำเนินการปฏิรูปได้แบ่งออกเป็น 6 ด้าน คือ ด้านระบบงานวิชาการ ด้านกิจการบัณฑิตศึกษา ด้านระบบบริหารงานบุคคลและทรัพยากรมนุษย์ ด้านโครงสร้างและระบบบริหารจัดการ ด้านระบบการจัดการทรัพยากรสิ้น การเงินและการงบประมาณ ด้านระบบการวางแผนและการใช้ทรัพยากรกายภาพ ทั้งนี้การปฏิรูปดังกล่าวมีความสอดคล้องและเป็นไปตามความเชื่อที่ว่า “ความมุ่งมั่นพัฒนาคุณภาพของมหาวิทยาลัยให้ได้มาตรฐานและมุ่งสู่การเป็นสถาบันวิชาการที่มีความเป็นเลิศ” นั้น “ย่อมจะต้องมีการปรับเปลี่ยนการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งมีความสอดคล้องกับสภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงของสังคมทั้งในระดับโลก ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ” (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะกรรมการประสานงานจัดทำรายงานกิจการมหาวิทยาลัย และกองแผนงาน, 2540:1)

นอกเหนือจากการปฏิรูปโครงสร้างระบบงานบริหารวิชาการในลักษณะดังกล่าวข้างต้นนี้แล้ว จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็ได้ดำเนินการกำหนดนโยบายและการจัดการด้านความเป็นนานาชาติขึ้นให้เป็นระบบโดยแบ่งเป็น 4 แนวทาง คือ

- 1) แนวทางที่เกี่ยวกับแผนงานและโครงการทางวิชาการ
- 2) แนวทางความร่วมมือด้านการวิจัยและวิชาการ
- 3) แนวทางด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร
- 4) แนวทางด้านความสัมพันธ์และการให้บริการภายนอก (ทั้งในประเทศและต่างประเทศ) (เทียนฉาย กิระนันท์, 2542:7)

การกำหนดแนวทางในลักษณะนี้กล่าวได้ว่าช่วยให้เกิดความชัดเจนในการพิจารณาถึงความเคลื่อนไหว หรือการดำเนินการเกี่ยวกับความเป็นนานาชาติมากขึ้น จากเดิมที่เคยดำเนินการมาซึ่งอาจกล่าวได้ ดังนี้

1.1 แนวทางที่เกี่ยวกับแผนงานและโครงการวิชาการ (academic programs)

เป็นแนวทางที่มุ่งเน้นเรื่องการส่งเสริมให้เกิดความเคลื่อนไหวทางวิชาการโดยตรงซึ่งแยกออกจากเรื่องการวิจัย กิจกรรมหลักในแนวทางนี้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้วางไว้ถึง 9 กิจกรรม รวมกับอีกกิจกรรมหนึ่งที่ไม่สามารถจัดอยู่ใน 9 กิจกรรมหลัก อันมีดังนี้

- 1.1.1 โครงการแลกเปลี่ยนนิสิตนักศึกษา (student exchange programs)
- 1.1.2 (กิจกรรม) หลักสูตรการสอนภาษาต่างประเทศ (foreign language study)
- 1.1.3 (กิจกรรม) หลักสูตรที่มีความเป็นนานาชาติ (internationalised curricula)

- 1.1.4 (กิจกรรม) หลักสูตรภูมิภาคศึกษาและการศึกษาประเด็นเฉพาะ (area and the matic studies)
- 1.1.5 (กิจกรรม) การปฏิบัติงานทางวิชาการและการศึกษาในต่างประเทศ (work/study abroad)
- 1.1.6 การสนับสนุนให้มีนิสิตต่างชาติ (international students)
- 1.1.7 (กิจกรรม) การปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน (learning/teaching process)
- 1.1.8 การจัดหลักสูตรร่วมและหลักสูตรสองสถาบัน (Joint and double degree programs)
- 1.1.9 การเพิ่มความร่วมมือจากอาจารย์และนักวิจัยอาคันตุกะ (visiting lecturers and scholars) และกิจกรรมอื่น ๆ เช่น กิจกรรมการฝึกอบรมหรือการศึกษาข้ามวัฒนธรรม การแลกเปลี่ยนอาจารย์ และบุคลากรทางวิชาการ ตลอดจนการเชื่อมโยงโครงการทางวิชาการกับการวิจัยกับสถาบันอุดมศึกษาในต่างประเทศ เป็นต้น

การอธิบายถึงแนวทางทั้ง 9 ประการนี้ เป็นการชี้ให้เห็นว่าเท่าที่ผ่านมาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ดำเนินการในส่วนของกิจกรรมแต่ละกิจกรรมนั้นอย่างไร เช่น ในโครงการแลกเปลี่ยนนิสิตนักศึกษา นั้นได้กล่าวถึงไว้ดังนี้

.....(โครงการแลกเปลี่ยนนิสิตนักศึกษา) โดยเฉพาะที่เป็นไปตาม "ข้อตกลงแลกเปลี่ยนนิสิตนักศึกษา" กับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ มาศึกษาที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในต่างประเทศ ส่วนใหญ่เป็นการแลกเปลี่ยนระยะสั้น เช่น 1-2 ภาคการศึกษาและมีการเทียบโอนหน่วยกิต และมีทั้งระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษา..... (เทียนฉาย กิระนันท์, 2542;7)

เนื่องจากประเด็นของการแลกเปลี่ยนกับต่างประเทศตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 นี้ เป็นประเด็นซึ่งผู้บริหารของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในระบอบนั้นให้ความสำคัญมาก ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากแนวทาง ตลอดจนกิจกรรมความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นนานาชาติแล้ว จะพบว่าในหลาย ๆ กรณีจะมีการดำเนินการเพื่อให้การส่งเสริมผลักดันกิจกรรมการแลกเปลี่ยนหลายรูปแบบ เช่น การแลกเปลี่ยนนิสิตนักศึกษา การแลกเปลี่ยนหลักสูตร การแลกเปลี่ยนคณาจารย์ การแลกเปลี่ยนประเด็นการศึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างกัน ฯลฯ ดัง

เช่นในกรณีที่พบว่า กิจกรรมการแลกเปลี่ยนนิสิตนักศึกษาที่มีข้อจำกัดบางประการ ที่ถือเป็นอุปสรรค จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยโดยอธิการบดีในขณะนั้นก็ได้พยายามแก้ไขข้อจำกัดดังกล่าวโดยมีการกล่าวถึงประเด็นข้างต้นนี้ว่า

.....กิจกรรมนี้น่าจะพัฒนาได้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เมื่อพิจารณาจากเจตนารมณ์ของข้อตกลงต่างๆ แต่มีข้อจำกัดสำคัญ ๓ ประการ กล่าวคือ (1) ความเหลื่อมล้ำระหว่างกำหนดเปิด-ปิดภาคการศึกษา ซึ่งมักทำให้นิสิตค่อนข้างเสียเปรียบในการแลกเปลี่ยน (2) อุปสรรคด้านภาษา โดยเฉพาะกับนิสิตที่จะไปศึกษาในมหาวิทยาลัยที่ไม่ใช้ภาษาอังกฤษในการเรียนการสอน และ (3) ค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูงโดยเปรียบเทียบ และนิสิตต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายนี้ส่วนหนึ่งด้วย แม้ว่าจะได้มีความพยายามที่จะลดข้อจำกัดนี้ไปได้มากแล้วจนถึงปัจจุบัน แต่ก็ยังมีแนวโน้มว่า น่าจะแก้ไขได้มากกว่านี้ในอนาคต และการแลกเปลี่ยนนิสิตนักศึกษาจะเป็นประโยชน์อย่างมาก โดยเฉพาะในแง่ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเอง..... (เทียนฉาย กิระนันท์, 2542:8)

ในส่วนของกิจกรรมที่ส่งเสริมด้านหลักสูตรก็นับเป็นอีกส่วนหนึ่งที่มีการเน้นหนักมากเช่นกัน สิ่งที่กล่าวได้อีกอย่างหนึ่งคือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเองก็ได้พยายามอาศัยช่วงที่นิสิตมีความสนใจทางภาษากันเพิ่มขึ้นมาช่วยผลักดันให้การจัดหลักสูตรด้านภาษาต่างประเทศมีความก้าวหน้ามากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ พร้อมกับส่งเสริมให้คณะฯที่เกี่ยวข้องสามารถจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศให้ครอบคลุมไปถึงเรื่องสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจการเมืองของประเทศอื่น ๆ ด้วย โดยเฉพาะในประเทศที่เป็นเจ้าของภาษา แสดงให้เห็นว่าขอบเขตของการพัฒนาความเป็นนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในช่วงนี้เริ่มมีความกว้างขวางมากขึ้นนอกเหนือไปจากการมีเพียงกิจกรรมการรับและแลกเปลี่ยนทางวิชาการ หรือกิจกรรมหลักดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ดังที่ได้มีการกล่าวถึงประเด็นนี้ไว้ตอนหนึ่งว่า

“หลักสูตรภาษาต่างประเทศที่ให้ปริญญาในหลักสูตรนั้น ๆ โดยเฉพาะที่ดำเนินการโดยคณะอักษรศาสตร์ ซึ่งสามารถจำแนกย่อยได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ ภาษาอังกฤษ ภาษาตะวันตกและภาษาตะวันออก ภาษาตะวันตกรวมถึงภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมัน ภาษาสเปน ภาษาอิตาลี ภาษาโปรตุเกส ส่วนภาษาตะวันออก รวมถึงภาษาบาลี ภาษาญี่ปุ่น ภาษาจีน ภาษาเกาหลี นอกจากนั้นยังได้มีการ

จัดหลักสูตรภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต และภาษาไทยแยกออกต่างหากด้วย นิสิตที่สนใจเรียนวิชาเอกด้านภาษานี้มีอยู่มาก และความสนใจในบางภาษามีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด เช่น ความสนใจในการเรียนวิชาเอกด้านภาษาญี่ปุ่น ซึ่งมีสูงมากขึ้นในระยะหลังนี้เป็นต้น...

...ในปัจจุบัน คณะอักษรศาสตร์แสดงความสนใจที่จะพัฒนาการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศเหล่านี้ให้ครอบคลุมประเด็นสำคัญ ๆ อื่น ๆ เช่น สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจของประเทศที่ใช้ภาษานั้น ๆ มากกว่าที่จะเรียนและสอนเฉพาะด้านภาษาเพียงด้านเดียว....

(เขียนฉาย กิระนันท์, 2542:8)

ซึ่งในกรณีของหลักสูตรการสอนภาษาต่างประเทศ (foreign language study) ที่มีการเปิดสอนในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในช่วงดังกล่าว (พ.ศ.2539-2542) นั้น (ดูรายละเอียดในตารางที่ 24:ภาคผนวก) มีถึง 16 หลักสูตร และมีนิสิตให้ความสนใจเข้าเรียนมากถึงกว่า 8,000 คน

กล่าวในเรื่องของการจัดหลักสูตรที่มีความเป็นนานาชาติ (international curricula) หลักสูตรภูมิภาคศึกษาและการศึกษาประเด็นเฉพาะ (area and the thematic studies) นั้น ก็ถือได้ว่าเป็นส่วนที่สำคัญภายใต้แนวทางเกี่ยวกับแผนงานโครงการทางวิชาการด้วยเช่นกัน ซึ่งการให้ความสำคัญในสองเรื่องนี้มีความเกี่ยวข้องกับนโยบายความเป็นนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยโดยตรง ทั้งนี้พิจารณาได้จากคำกล่าวของ เขียนฉาย กิระนันท์, (2540) ในประเด็นของการรักษามาตรฐานของหลักสูตรนานาชาติความตอนหนึ่งว่า

.....มหาวิทยาลัยกำหนดนโยบายการเปิดหลักสูตรนานาชาติเป็นภาษาอังกฤษโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดมาตรฐานของหลักสูตรที่เป็นนานาชาติอย่างแท้จริง มิใช่เพียงหลักสูตรที่สอนเป็นภาษาอังกฤษเท่านั้น (ยัง) ได้นำเสนอต่อสภามหาวิทยาลัยเพื่อทราบในการประชุมครั้งที่ 582 วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2541 โดยกำหนดนโยบายในการเปิดหลักสูตรนานาชาติไว้ดังนี้

1) หลักสูตรนานาชาติควรมีเนื้อหาและจุดมุ่งหมายที่จะสร้างองค์ความรู้ที่ต้องการความคิดเห็นระดับนานาชาติ ให้นิสิตได้สัมผัสกับความคิดอ่านที่แตกต่างไปของชนชาติต่าง ๆ ทำให้โลกทัศน์กว้างขึ้น ได้เรียนรู้วิธีที่จะสื่อสารความคิดของตน สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

ถกปัญหาร่วมกันกับชาวต่างประเทศได้อย่างดี ดังนั้นหลักสูตรจะต้องมีการวางแผนให้มีนิสิตต่างชาติเข้าร่วมศึกษาในหลักสูตรทั้งแบบเต็มเวลา หรือมีการแลกเปลี่ยนช่วงระยะเวลาหนึ่ง

2) หลักสูตรนั้นมีการใช้ภาษาต่างประเทศเป็นสิ่งที่เอื้อให้มีชาวต่างประเทศทั้งระดับอาจารย์/นิสิตที่เข้าร่วมได้ และภาษาต่างประเทศเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการปฏิบัติงาน

3) มีการนำเชื่องค์ความรู้นานาชาติผ่านการแลกเปลี่ยนอาจารย์ นักวิชาการชาวต่างประเทศ

4) พร้อมจะใช้หลักสูตรดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการขยายไปสู่การศึกษาระดับภูมิภาค

5) สามารถอาศัยศักยภาพของความร่วมมือกับสถาบันต่างประเทศ ที่มีชื่อเสียงและมีคุณภาพผลักดันให้ยกระดับความสามารถเชิงวิชาการ และพัฒนาคุณภาพการศึกษาของคณะ/สถาบัน... (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะกรรมการประสานงานจัดทำรายงานกิจการมหาวิทยาลัยและกองแผนงาน, 2540:113)

การจัดหลักสูตรที่มีความเป็นนานาชาติตามกระบวนการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยดังที่กล่าวนี้ นั้น เป็นไปตามแนวทางสำคัญ 2 แนวทาง คือ

ก. ปรับปรุงหลักสูตรต่างๆ ให้มีเนื้อหาและวิชาการสอนที่ทันสมัย โดยเฉพาะให้ทันกับความก้าวหน้าทางวิชาการที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็วมาก ในระยะปัจจุบัน การดำเนินตามแนวทางนี้อยู่ภายใต้กรอบนโยบายและกระบวนการในการปฏิรูปทางวิชาการควบคู่ไปกับการประกันคุณภาพทางวิชาการ ซึ่งสามารถสะท้อนได้หลายวิธีเป็นต้นว่าการปรับปรุงจำนวนหน่วยกิจของหลักสูตรให้สอดคล้องกับมาตรฐานนานาชาติและการปรับปรุงในรายวิชาให้ทันสมัย

ข. การจัดให้มีหลักสูตรนานาชาติ ประกอบด้วยหลักสูตรที่เปิดสอนเป็นภาษาไทย แต่มีเป้าหมายเนื้อหาและผู้เรียนเป็นนานาชาติกับหลักสูตรที่สอนเป็นภาษาต่างประเทศและมีปรัชญา เนื้อหาและผู้เรียนเป็นนานาชาติ..... (เทียนฉาย กิระนันท์, 2542:11)

ด้วยแนวทางนี้ นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2539 เป็นต้นมา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ให้การสนับสนุนในการเปิดหลักสูตรนานาชาติไปแล้วหลายลักษณะ เช่น การสนับสนุนให้มีการเปิดหลักสูตรนานาชาติที่เป็นภาษาอังกฤษ 21 หลักสูตร แบ่งเป็นระดับปริญญาบัณฑิต 1 หลักสูตร ระดับบัณฑิตศึกษา 20 หลักสูตร ซึ่งเป็นปริญญาเอก 4 หลักสูตร ปริญญาโท 15 หลักสูตร ประกาศนียบัตร 1 หลักสูตร (ตั้งข้อมูลในตารางที่ 26 ในภาคผนวก)

หลังจากที่มีการสนับสนุนให้มีการเปิดหลักสูตรเป็นภาษาอังกฤษแล้ว จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ยังได้ผลักดันให้คณะวิชาต่าง ๆ เปิดหลักสูตรนานาชาติในรูปแบบอื่นเพิ่มขึ้นอีก เช่น หลักสูตรที่เป็นลักษณะ Joint degree program ที่เป็นการร่วมมือระหว่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกับสถาบันการศึกษาในต่างประเทศอื่น ๆ เช่น J.L.Kellogg Graduate School of Management of Northwestern University, The Wharton School of the University of Pennsylvania ซึ่งได้รับความสนใจจากนักศึกษาจากต่างประเทศมาก โดยในปีการศึกษา 2540 นั้น เมื่อจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เริ่มเปิดหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการบริหารธุรกิจ และสาขาการจัดการของสถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์ขึ้นภายใต้ความร่วมมือของ J.L.Kellogg Graduate School และ The Wharton School แล้วมีนักศึกษาจากต่างประเทศเข้าศึกษาถึง 18 คน และเมื่อมีการเปิดหลักสูตรวิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการทางวิศวกรรม และสาขาวิศวกรรมระบบการผลิตที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยร่วมมือในลักษณะเดียวกันนี้กับ University of Warwick แล้วมีนักศึกษาจากหลายประเทศให้ความสนใจเข้าศึกษาเป็นจำนวน 13 คน ด้วยกัน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กองแผนงาน, 2540:116) นอกจากนี้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยยังได้เปิดหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนาระบบสาธารณสุข ของวิทยาลัยสาธารณสุข หลักสูตรวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์สาธารณสุข ซึ่งเท่าที่ผ่านมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2538 จนถึงปีการศึกษา 2540 มีนักศึกษาในประเทศต่าง ๆ เข้ามาศึกษา เช่น จากเวียดนาม 1 คน จากกัมพูชา 2 คน จากบังคลาเทศ 1 คน จากเบเนน 1 คน และอินเดีย 1 คน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540:116)

ในส่วนของหลักสูตรนานาชาติที่เน้นการศึกษาด้านภูมิภาคศึกษานั้น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ให้การสนับสนุนการจัดหลักสูตรออกเป็น 3 แนวทางคือ

- (1) จัดหลักสูตรที่มุ่งศึกษาสภาวะทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองและสภาพแวดล้อมในรายประเทศหรือรายภูมิภาค

- (2) จัดหลักสูตรที่มุ่งศึกษาความเป็นมา และสถานภาพของการรวมกลุ่มประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ โดยเฉพาะการศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวกับองค์กรและโครงสร้างของการรวมกลุ่มประเทศเพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ
- (3) จัดหลักสูตรที่มุ่งศึกษาประเด็นทางวิชาการในลักษณะสหสาขาวิชาที่มีเนื้อหาครอบคลุมหลายประเทศ หรือมีความเป็นนานาชาติในสหสาขาวิชานั้น ๆ

ซึ่งในปัจจุบันจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ดำเนินการไปแล้วบางส่วน สามารถแสดงความเคลื่อนไหวได้ดังนี้ (ดังข้อมูลในตารางที่ 27 ในภาคผนวก ง)

และนอกเหนือไปจากกิจกรรมการแลกเปลี่ยนและการจัดการหลักสูตรที่เป็นนานาชาติดังนี้แล้ว ในแนวทางที่เกี่ยวกับแผนงานและโครงการของมหาวิทยาลัยก็ยังได้กล่าวถึงกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติงานทางวิชาการ/การศึกษาต่อต่างประเทศ (workshop/study abroad) กิจกรรมการแลกเปลี่ยนนิสิตนักศึกษาต่างชาติ ซึ่งในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้มีอัตราการเข้ามาศึกษาเพิ่มขึ้นจากเดิมพอสมควร กิจกรรมทั้งสองประการนี้นับเป็นกิจกรรมที่เคยมีการดำเนินการมาแล้วโดยต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการชัดเจนว่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนำเอาการดำเนินการในกิจกรรมเหล่านี้เข้ามาใช้เป็นทางหนึ่งในการพัฒนามหาวิทยาลัยให้สามารถก้าวสู่ความเป็นมหาวิทยาลัยในระดับนานาชาติได้ด้วย ส่วนในการดำเนินการจัดการหลักสูตรร่วมและหลักสูตรสองสถาบัน (joint and double degree program) ตลอดจนการสนับสนุนให้มีอาจารย์และนักวิจัยอาคันตุกะ (Visiting lecturers and scholars) ซึ่งอยู่ภายใต้แผนงานและโครงการวิชาการที่มหาวิทยาลัยตั้งเป้าหมายไว้ด้วยนั้น พบว่าในช่วงนี้มีการดำเนินการที่เป็นรูปธรรมเช่นกัน เช่น ได้มีการจัดหลักสูตรร่วม 2 หลักสูตรขึ้น ได้แก่ หลักสูตรปริญญามหาบัณฑิตทางวิทยาศาสตร์ของวิทยาลัยปิโตรเลียมและปิโตรเคมี จัดร่วมกับมหาวิทยาลัยโศคลาโฮมา มหาวิทยาลัยมิชิแกนสเตท มหาวิทยาลัยเคสเวสเทิร์นรีเสิร์ฟ ฯลฯ และการอาศัยการสนับสนุนทางการเงินจากแหล่งทุนภายนอกต่าง ๆ เพื่อให้มีการจัดจ้างอาจารย์และนักวิจัยอาคันตุกะได้ตามแผนที่วางไว้แล้ว เป็นต้น

ในกรณีของการมีกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติงานวิชาการ/การศึกษาต่อต่างประเทศ นั้น มีตัวเลขดังต่อไปนี้ (ดูรายละเอียดในตารางที่ 31 : ภาคผนวก ง)

1.2 แนวทางเกี่ยวกับความร่วมมือทางวิชาการและการวิจัย (research and Scholarly Collaboration)

แนวทางด้านนี้เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ผู้บริหารจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในช่วงดังกล่าวให้ความสำคัญซึ่งได้วางกิจกรรมหลัก ๆ ไว้เพื่อส่งเสริมการดำเนินการ มีทั้งสิ้น 6 กิจกรรมหลัก กล่าวคือ

- 1.2.1 การศึกษาวิจัยภูมิภาคและประเด็นเฉพาะ (area and thematic studies)
- 1.2.2 โครงการวิจัยร่วม (joint research projects)
- 1.2.3 การประชุมสัมมนาทางวิชาการนานาชาติ (International conferences and Seminars)
- 1.2.4 การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานทางวิชาการ (published articles and papers)
- 1.2.5 (การดำเนินการเกี่ยวกับ) ข้อตกลงโครงการวิจัยและหุ้นส่วนการวิจัยระดับนานาชาติ (international research agreements and international research partners)
- 1.2.6 โครงการแลกเปลี่ยนนิสิตนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาและนักวิจัย (เทียนฉาย กิระนันท์, 2542)

กิจกรรมทั้ง 6 ประการตามแนวทางความร่วมมือทางวิชาการและการวิจัยข้างต้นนี้ ในหลาย ๆ กิจกรรมเป็นภารกิจเดิมที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ให้การสนับสนุนหรือผลักดันให้มีการดำเนินการอยู่แล้ว เช่น กิจกรรมการศึกษาวิจัยภูมิภาคศึกษาและประเด็นเฉพาะการประชุมสัมมนาทางวิชาการนานาชาติ การส่งเสริมให้มีการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานทางวิชาการ โครงการวิจัยร่วม เป็นต้น นอกเหนือจากนี้จึงเป็นโครงการใหม่ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจัดให้มีขึ้นในภายหลัง เพียงในช่วงระยะ 3-4 ปีมานี้ เช่น เรื่องการดำเนินการเกี่ยวกับข้อตกลงโครงการวิจัยและหุ้นส่วนการวิจัยระดับนานาชาติ ซึ่ง “เป็นผลสืบเนื่องมาจากกระบวนการความเป็นนานาชาติ” โดยการมีข้อตกลงดังกล่าวนี้เกิดขึ้นจะ “กลับไปส่งผลสร้างความแข็งแกร่งในความเป็นนานาชาติอีกต่อหนึ่ง” (เทียนฉาย กิระนันท์, 2542:20)

สำหรับความเคลื่อนไหวของกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้แนวทางเกี่ยวกับความร่วมมือทางวิชาการและการวิจัย (research and scholarly collaboration) นั้นพบว่าในระยะนี้สามารถสรุปประเด็นเพื่อให้ผู้บริหาร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้มีการสนับสนุนให้มีกิจกรรมขึ้นหลายประเภททั้งที่เป็นการศึกษาวิจัยภูมิภาค โครงการวิจัยร่วม การแลกเปลี่ยนนิสิต ตลอดจนกิจกรรมอื่น ๆ อีกหลายประการ (ดังข้อมูลในตารางที่ 32 และ 33: ภาคผนวก ง)

นอกจากนี้ในระยะนี้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยยังได้เพิ่มกิจกรรมอื่นที่ส่งเสริมความเป็นนานาชาติขึ้นอีกสองแนวทาง คือ แนวทางด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตรและแนวทางด้านความสัมพันธ์และการให้บริการภายนอก ซึ่งเป็นส่วนที่มหาวิทยาลัยให้การสนับสนุนเพิ่มขึ้น ตั้งแต่ต้นปี พ.ศ.2539 ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้คือ

ในแนวทางด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น การสนับสนุนให้นิสิตทำกิจกรรมเกี่ยวกับนานาชาติหรือการสนับสนุนให้มีกลุ่มหรือชมรมที่นิสิตได้ทำกิจกรรมด้านนี้อย่างต่อเนื่อง ชมรมหรือกลุ่มในลักษณะนี้ที่ได้รับการสนับสนุนอยู่เช่น ชมรมภาษาอังกฤษ (English Club) ชมรมวิเทศสัมพันธ์ (International Relations Club) ชมรมไอเซค (AEISEC) กลุ่มไต่วาที่ภาษาอังกฤษ เป็นต้น ซึ่งการมีกลุ่มกิจกรรมของนิสิตโดยเฉพาะที่สามารถเชื่อมโยงกับนานาชาติดังกล่าวเป็นสิ่งที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยผู้บริหารของมหาวิทยาลัยขณะนั้นมีทรรศนะว่าเป็นสิ่งที่ “มีคุณค่าในการสนับสนุนให้มหาวิทยาลัยมีความเป็นนานาชาติ” ด้วย (เทียนฉาย กิระนันท์, 2542:27)

นอกจากการมีกลุ่มหรือชมรมที่ทำกิจกรรมที่สอดคล้องกับความเป็นนานาชาติดังกล่าวมาแล้ว จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยยังเน้นถึงการให้นิสิตของมหาวิทยาลัยได้ทำกิจกรรมนานาชาติ หรือกิจกรรมนานาชาติวัฒนธรรม (international of intercultural cevnets) ด้วยอีกทางหนึ่ง ตัวอย่างของกิจกรรมที่มีการกล่าวถึงนี้เป็นต้นว่า

- กิจกรรมการแลกเปลี่ยนนิสิตภายใต้การสนับสนุนของสมาคมกิจกรรมเสริมหลักสูตร (off-Campus Activities Association หรือ OCA) ประเทศญี่ปุ่น
- การส่งนิสิตเข้าร่วมกิจกรรมนานาชาติ เช่น การเข้าร่วมโครงการ T-PAIR ของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด สำหรับนิสิตนักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมจำลองการประชุมคณะมนตรีความมั่นคงของสหประชาชาติซึ่งจัดขึ้นปีละครั้ง
- การส่งนิสิตของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเข้าร่วมกิจกรรมไต่วาที่นานาชาติ การส่งนิสิตไปร่วมการไต่วาที่ภาษาอังกฤษทั้งในระดับทวีปเอเชียและระดับโลก การเสนอตัวเข้าเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันไต่วาที่ชิงแชมป์เอเชีย หรือ All-Asian Intersersity Debating ครั้งที่ 6 ในระหว่างวันที่ 10-17 พฤษภาคม พ.ศ.2542 เป็นต้น (เทียนฉาย กิระนันท์, 2542:26)

การที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นนานาชาติด้วย ดังได้กล่าวแล้วว่า เป็นเพราะจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีนโยบายที่จะ “ดำเนินการด้านวิเทศสัมพันธ์” โดยเน้นกิจกรรมที่สามารถ “ปรับความสามารถใน

การใช้ภาษาของบุคลากรและนิสิตทุกระดับให้สามารถใช้ติดต่อสื่อสารกับชาวต่างประเทศได้เป็นอย่างดี” นอกเหนือไปจากที่กิจกรรมข้างต้นนี้เป็นสิ่งที่ “มีคุณค่าในการสนับสนุนให้มหาวิทยาลัยมีความเป็นนานาชาติ” ซึ่งแม้ว่าจะไม่ได้เป็นกิจกรรมด้านวิชาการโดยตรงแต่ก็เป็นเครื่องหมายอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า ช่วงเวลาดังกล่าวนี้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้พยายามส่งเสริมความเป็นนานาชาติให้เกิดขึ้นในหลายรูปแบบ เช่น กิจกรรมนานาชาติเฉพาะกลุ่มอาชีพในการเดินทางไปดูงาน แลกเปลี่ยนความรู้ แลกเปลี่ยนข้อมูลกับสถาบันต่าง ๆ ในญี่ปุ่น และยุโรปของกลุ่มสาขาวิชาทางสถาปัตยกรรมศาสตร์ บริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ นิติศาสตร์ และนิเทศศาสตร์ โดยที่ในทุกกิจกรรมที่ดำเนินการนั้น “จุฬาก็จะต้องไม่ลดมาตรฐานการศึกษาและมาตรฐานการคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาเพื่อสนองวัตถุประสงค์ด้านอื่น ๆ เป็นอันดับ” (เทียนฉาย กิระนันท์, 2542:27)

นอกจากนี้ยังมีการกล่าวถึงแนวทางด้านความสัมพันธ์และการให้บริการภายนอก ที่ได้จัดไว้เป็นหนึ่งในนโยบายและการจัดการด้านความเป็นนานาชาติด้วย โดยมีการอธิบายถึงความจำเป็นที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยต้องมีความสัมพันธ์กับภายนอกไว้ว่า

“โดยนัยหนึ่งนั้นมหาวิทยาลัยต้องเร่งพัฒนาศักยภาพ และมาตรฐานการศึกษาวิจัยในสาขาวิชาต่าง ๆ ให้ทันกับที่เป็นไปในมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ในสากล แต่อีกนัยหนึ่งก็ได้พบว่ามหาวิทยาลัยชั้นนำมากแห่งในโลกไม่สามารถพัฒนาศักยภาพของตนด้วยตัวเองได้เนื่องจากมีราคาแพง และอาจไม่คุ้มค่าหากต้องลงทุนเอง ข้อสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือแรงจูงใจที่จะทำให้บุคลากรของมหาวิทยาลัยเอาใจใส่ทุ่มเทกับการศึกษาวิจัยบางเรื่องที่ยังถึงนี้จะต้องใช้ทรัพยากรจำนวนมาก และต่อเมื่อเงินกำลังที่มหาวิทยาลัยจะจัดการเองได้.....”

โดยมีการกล่าวถึงความสำคัญของการที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจะต้องมีความสัมพันธ์กับภายนอกที่สัมพันธ์กับความเป็นนานาชาติไว้ด้วยดังความว่า

“กระบวนการต่าง ๆ เหล่านี้นอกจากจะผลักดันและสนับสนุนให้มหาวิทยาลัยสามารถผลักดันการศึกษาค้นคว้าให้ก้าวหน้าไปได้แล้วยังมีผลสำคัญอย่างยิ่งต่อการที่มหาวิทยาลัยสามารถพัฒนาศักยภาพให้มีมาตรฐานในระดับนานาชาติได้เป็นอย่างดี ความเป็นนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอกเหล่านั้นด้วย.....” (เทียนฉาย กิระนันท์, 2542:28)

สิ่งที่เป็นข้อยืนยันในแนวนโยบายนี้ก็คือ การที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เพิ่มความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอกหลายประการ โดยดำเนินโครงการร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ในลักษณะที่เป็น partnerships ซึ่งกันและกัน โครงการที่กล่าวถึงนี้มีหลายรูปแบบซึ่งช่วย “เพิ่มศักยภาพของมหาวิทยาลัยให้เข้าสู่ระดับนานาชาติได้” เช่น

- โครงการร่วมผลิตดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาบริหารธุรกิจ หลักสูตรนานาชาติ หรือ JDBA program ซึ่งร่วมกันผลิตดุษฎีบัณฑิตระหว่าง 3 สถาบันในประเทศ คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยได้รับการสนับสนุนทุนในบางส่วนจากองค์กรธุรกิจแห่งแคนาดา
- การจัดการประชุมทางวิชาการร่วมกับองค์กรในต่างประเทศ เช่น การร่วมเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมวิชาการกลางภาคของ International Association of Universities (IAU) หรือการร่วมกับ Association for Promotion of International Cooperation (APIC) จัดประชุมวิชาการเรื่อง “Perspects of Socio-Economic Restructures of Asia Towards the 21st Century
- การมีโครงการสนับสนุนการพัฒนาระหว่างประเทศ (international development assistance) ซึ่งเป็นโครงการที่จุฬาลงกรณ์เน้นให้ความช่วยเหลือแก่นานาชาติในประการต่าง ๆ เช่น การทำข้อตกลงรับนักศึกษาทุนธนาคารกรุงไทยจากประเทศพม่าให้เข้าศึกษาระดับมหาบัณฑิต ตั้งแต่ปี 2539 การจัดโครงการฝึกอบรมและให้ความช่วยเหลือด้านความรู้ และวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการพยาบาลของคณะพยาบาลศาสตร์แก่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว การฝึกอบรมความรู้ทางเศรษฐกิจและการสอนวิชาเศรษฐศาสตร์แก่คณะเศรษฐศาสตร์ของประเทศเวียดนาม เป็นต้น
- การจัดโครงการศึกษา หรือการฝึกอบรมระยะสั้น การศึกษาต่อเนื่องในต่างประเทศ ซึ่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสนับสนุนให้คณะต่าง ๆ ดำเนินการ เช่น มีการจัดอบรม ณ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวโดยคณะพยาบาลศาสตร์เป็นผู้ดำเนินการจำนวน 5 รุ่น 295 คน และจัดอบรมในประเทศไทย 1 หลักสูตร 2 รุ่น รวม 24 คน (เทียนฉาย กิระนันท์, 2542:29)

เช่นเดียวกับโครงการอื่น ๆ เช่น โครงการการศึกษาทางไกล โครงการความร่วมมือทางวิชาการ (agreement of academic collaboration) การเข้าไปมีส่วนร่วมในเครือข่ายนานาชาติต่าง ๆ ซึ่งกิจกรรมในส่วนนี้ทั้งหมดล้วนเป็นส่วนหนึ่งของแนวทางด้านความสัมพันธ์และการให้บริการภายนอกที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้วางไว้ในช่วงปี 2539 จนถึงปี 2543 ทั้งสิ้น โดยกิจกรรมบางส่วน เช่น การศึกษาทางไกล การทำข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการนี้ ก็พบว่าได้มี

การดำเนินไปแล้วพอสมควร ซึ่งจากแผนของกิจกรรมนี้ ทำให้ทราบว่ากิจกรรมนี้มีส่วนอย่างยิ่งที่จะส่งเสริมให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย “มีความเป็นนานาชาติ” ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ได้ดังข้อความที่ว่า

.....(การศึกษาทางไกล) จัดเป็นแนวคิดและโครงการล่าสุดของมหาวิทยาลัยด้วยแนวคิดพื้นฐานว่ามหาวิทยาลัยสามารถให้บริการความรู้บางหัวข้อหรือบางวิชา หรือแม้แต่บางหลักสูตรได้จากความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนระหว่างสถาบันอุดมศึกษาในต่างพื้นที่ โดยเฉพาะระหว่างสถาบันที่มีข้อตกลงแลกเปลี่ยนทางวิชาการซึ่งกันและกัน ทั้งนี้โดยที่มหาวิทยาลัยจัดเป็นทั้งผู้ให้บริการและเป็นผู้ให้บริการไปพร้อม ๆ กัน การศึกษาทางไกลนี้จัดเป็นการเสริมเพิ่มเติมจากการศึกษาในชั้นเรียนปกติ หรือทดแทนบางส่วนที่มหาวิทยาลัยไม่สามารถจัดหาทรัพยากรและบุคคลที่ชำนาญการในขณะนั้น ๆ ได้ดี.....

ในการดำเนินการเกี่ยวกับโครงการนี้นั้น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้มีการเตรียมการไว้หลายประการ และได้ทดลองใช้ประโยชน์จากโครงการแล้วเช่นกัน เช่นที่ได้ทดลองจัดประชุมวิชาการระหว่างประเทศโดยอุปกรณ์ทางไกล (tele-conference) ร่วมกับมหาวิทยาลัยนาโงยาชิกะ และสถาบันอื่น ๆ ในประเทศญี่ปุ่น (เทียนฉาย กิระนันท์, 2542:30)

กล่าวในกรณีของโครงการทำความร่วมมือทางวิชาการก็เช่นเดียวกันถือเป็นโครงการที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยให้ความสนใจและผลักดันให้มีกิจกรรมต่าง ๆ อยู่เสมอ ดังที่กล่าวไว้แล้วว่าในเรื่องของการวิจัยและการพัฒนาด้านวิชาการนั้นเป็นสิ่งที่มหาวิทยาลัยได้ให้การส่งเสริมเรื่อยมา นับตั้งแต่ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยตั้งเป้าที่จะก้าวไปสู่ความเป็นมหาวิทยาลัยวิจัยหรือกึ่งวิจัย (Semi-Research University) เมื่อปี พ.ศ.2530 แล้วเป็นต้นมา

โครงการดังกล่าวนี้มีการดำเนินการอย่างจริงจังมากขึ้นโดยเฉพาะเมื่อจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ส่งเสริมนโยบายความเป็นนานาชาติในช่วงที่ผ่านมา ทำให้การทำข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการ (agreement of academic collaboration) ระหว่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกับมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ในระดับนานาชาติมีความกว้างขวางมากขึ้น “ได้ใช้ประโยชน์จากข้อตกลงในหลายด้าน” (เทียนฉาย กิระนันท์, 2542:31) เช่น การแลกเปลี่ยนนักวิชาการ การวิจัย และนิสิตนักศึกษา การจัดหลักสูตรร่วม การร่วมวิจัย และความช่วยเหลือทางวิชาการอื่น ๆ ซึ่งข้อตกลงดังกล่าวนี้จำแนกออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) ข้อตกลงในระดับมหาวิทยาลัย

หรือที่คาดว่าจะอำนวยความสะดวกแก่หลาย ๆ หน่วยงานในมหาวิทยาลัย และ 2) เป็นข้อตกลงในระดับหน่วยงานแล้วพัฒนาขึ้นเป็นในระดับมหาวิทยาลัยเมื่อมีความพร้อม และในปัจจุบันจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีข้อตกลงร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาและหน่วยงานอื่นในต่างประเทศรวมแล้ว 233 สัญญา เป็นข้อตกลงระดับหน่วยงาน 124 ฉบับ เป็นข้อตกลงระดับมหาวิทยาลัย 109 ฉบับ (เทียนฉาย กิระนันท์, 2542:31)

จะเห็นได้ว่าในปี พ.ศ.2539 จนถึง ปี พ.ศ.2543 นั้น เป็นช่วงที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีความเป็นนานาชาติหลายด้านที่สุดช่วงหนึ่ง ซึ่งเห็นได้จากความพร้อมและความสอดคล้องกันในด้านนโยบายของความเป็นนานาชาติที่ชัดเจน มีกิจกรรมที่แสดงถึงการแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือระหว่างกันกับมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในระดับนานาชาติ การจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับนานาชาติ ความพยายามในการแลกเปลี่ยนคณาจารย์ และนิสิต การแลกเปลี่ยนหลักสูตรการสอนระหว่างกัน ตลอดจนการร่วมวางแผนนโยบายการพัฒนาต่าง ๆ ร่วมกับต่างประเทศด้วยดังที่มีการกล่าวถึงการเริ่มพัฒนาเครือข่ายทางวิชาการระดับนานาชาติขึ้นเป็นจำนวนมาก อาทิ

- เครือข่ายของสมาคมมหาวิทยาลัยแปซิฟิก (Association of Pacific Rim Universities หรือ APRU)
- เครือข่ายของมหาวิทยาลัยอาเซียน (ASEAN University Network หรือ AUN)
- เครือข่าย ASEAN-Uninet (Austria-South East Asia Universities Network)
- เครือข่าย SEASREP เป็นต้น

ซึ่งการพัฒนาเครือข่ายเหล่านี้ขึ้นนั้น นับได้ว่าเป็นการส่งเสริมความเป็นนานาชาติให้เกิดขึ้นในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอย่างชัดเจน โดยเฉพาะเมื่อพิจารณารายละเอียดขององค์กรเครือข่ายเหล่านี้แล้วกล่าวคือ

1.สมาคมมหาวิทยาลัยแปซิฟิก (The Association of Pacific Rim Universities APRU) เป็นสมาคมที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2540 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยวิจัยชั้นนำของประเทศในภาคพื้นแปซิฟิก เพื่อจะช่วยให้สถาบันและมหาวิทยาลัยวิจัยเหล่านี้มีส่วนร่วมเกี่ยวพันรวมตัวกันของประเทศในภูมิภาคนี้มากยิ่งขึ้น การก่อตั้ง APRU นี้ยังได้รับการสนับสนุนจาก The Asia Pacific Economic Cooperation หรือ APEC ด้วย ซึ่งในขณะเดียวกัน APRU ก็ได้มีส่วนร่วมส่งเสริมแนวคิดของ APEC เช่นกัน ซึ่งการส่งเสริมนี้จะเป็นกระบวนการที่ดำเนินการผ่านทางด้านการเรียนการสอน การวิจัย

ในเรื่องที่เป็นประเด็นสำคัญของประชาคมแปซิฟิก เช่น ประเด็นในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ ความเป็นเมือง การถ่ายโอนเทคโนโลยี มลพิษ และความสูญเสียทรัพยากร เป็นต้น

การดำเนินงานของ APRU นั้น เป็นการดำเนินงานที่เกิดในระหว่างมหาวิทยาลัยที่เป็นสมาชิกเพียงอย่างเดียว โดยส่วนใหญ่เป็นการประชุมร่วมหรือการสัมมนาทางวิชาการร่วมกันของผู้บริหารสูงสุด (CEO) ของมหาวิทยาลัยซึ่งในที่สุดแล้วจะส่งผลให้เกิดกิจกรรมการสอนและการวิจัย รวมทั้งความร่วมมือในการเรียนการสอนในลักษณะต่าง ๆ เช่น Distance learning การเรียนการสอนผ่านทาง Internet ทั้งแบบ Bilateral Activities และ Multilateral Activities ระหว่างมหาวิทยาลัยด้วยกัน พร้อมกันนั้น APRU ยังมีส่วนช่วยให้ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยที่เป็นสมาชิกเหล่านี้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่อยู่ในความสนใจระหว่างกัน และการจัดประชุมวิชาการที่มีขึ้นก็จะเวียนจัดไปตามวาระของประเทศที่เป็นสมาชิก ซึ่งมีทั้งหมด 34 มหาวิทยาลัย ใน 16 ประเทศทั่วโลก

การเข้าเป็นสมาชิกของ APRU ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงเป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการเป็นนานาชาติอย่างหนึ่ง ทั้งนี้เพราะองค์กรของ APRU จะมีส่วนสนับสนุนกิจกรรมด้านการแลกเปลี่ยนทางวิชาการ การแลกเปลี่ยนโครงการวิจัย คณาจารย์ บุคลากร นิสิต ตลอดจนความร่วมมือต่าง ๆ ในอนาคตได้ต่อไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

กิจกรรมเป็นจำนวนมากที่เกิดขึ้นหลังจากที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เข้าเป็นสมาชิกของ APRU จนถึงปี 2542 นั้น ได้แก่ การจัดกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการพัฒนาความร่วมมือทางวิชาการระหว่างมหาวิทยาลัยในภาคพื้นแปซิฟิก และในปีเดียวกันนี้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เป็นเจ้าภาพร่วมในการจัดสัมมนาทางวิชาการ APRU Fellows Programs ซึ่งเป็นกิจกรรมการสัมมนาทางวิชาการที่จัดขึ้นเป็นครั้งแรก โดยร่วมกับ University of California, Berkeley สหรัฐอเมริกา และ Kyoto University ประเทศญี่ปุ่นภายใต้หัวข้อเรื่อง "Interdisciplinary Perspectives on Asian Economic Downtum" ซึ่งเป็นการบรรยายของผู้ทรงคุณวุฒิ การอภิปรายร่วมกันของผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการโดยมีเป้าหมายในการสร้างวิสัยทัศน์ในเรื่องการฟื้นฟูทางเศรษฐกิจในเอเชียและแปซิฟิกซึ่งนอกจากนี้แล้ว จากการประชุม APRU Annual Meeting ครั้งที่ 3 ที่ University of Auckland ประเทศนิวซีแลนด์ ได้มีการสรุปสาระสำคัญในเรื่องความร่วมมือในอนาคตไว้ดังนี้

- การพัฒนาระบบเครือข่าย APRU Net ซึ่งจะเร่งขยายเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศด้วยความเร็วและมีขนาดใหญ่ขึ้น เพื่อประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนข้อมูล การจัดการเรียนการสอนและการวิจัยระหว่างมหาวิทยาลัยสมาชิก ในกรณีนี้ APRU ได้มีการลงนามข้อตกลงกับ University Consortium for Advanced Internet Development (USAID-Internet 2), Asia-Pacific Advanced Network (APAN), The Corporation for Educational Network Initiatives in California (CENIC) เพื่อร่วมกันพัฒนาเครือข่าย APRU Net
- Australian National University ได้เสนอข้อกำหนดในการทำวิจัยร่วมในประเด็นต่าง ๆ เช่น Environmental Science and Engineering; Environmental and Social Consequences of Development; Biological Science, Health, Medical Research และ Physical Sciences and Engineering เพื่อให้สมาชิก APRU นำไปเผยแพร่และหาผู้สนใจที่จะดำเนินการวิจัยร่วมต่อไป
- การริเริ่มโครงการ APRU Emerging Scholars Programs โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะสร้าง Electronic Community ให้นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาได้แลกเปลี่ยนความเห็นซึ่งกันและกันโดยลักษณะของการจัดการโครงการจะอยู่ในรูปแบบของการสัมมนาทางไกล
- การจัดโครงการ APRU Doctoral Students Conference on Civic Enterprise: Scholarship and Practice for the Next Century in the Pacific Rim โครงการนี้เป็นโครงการที่จัดขึ้นในปี พ.ศ.2543 ที่ผ่านมา ณ University of Southern California สหรัฐอเมริกา
- การสัมมนาทางวิชาการ The Second APRU Fellows Program ประจำปี 2543 ในหัวข้อเรื่อง Environment and Development: Scientific, Social and Technological Challenges for the Pacific Rim
- การประชุม Distance learning and the Internet Around the Pacific Rim ณ University of southern California สหรัฐอเมริกา ที่จัดขึ้นในเดือนมีนาคม 2543

2. ASEAN University Network (AUN)

เป็นเครือข่ายหนึ่งที่เอื้อต่อความเป็นนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมากเช่นกัน ซึ่งก่อตั้งโดยประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียน มีวัตถุประสงค์สำคัญอยู่ 4 ประการ

1. เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาในกลุ่มประเทศอาเซียน
2. เพื่อสนับสนุนความร่วมมือโดยมุ่งเน้นการศึกษาและการวิจัยผ่านโครงการแลกเปลี่ยนทางวิชาการ

3. เพื่อสนับสนุนความร่วมมือและความเป็นเอกภาพของนักวิชาการในกลุ่มประเทศอาเซียน
4. เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในภูมิภาค
5. เพื่อผลิตและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และข้อมูลทางการศึกษาในกลุ่มอาเซียนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของอาเซียน

การเข้าเป็นสมาชิกของ AUN ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้นถือได้ว่าเป็นประโยชน์อย่างมากในโอกาสต่อ ๆ มา ทั้งนี้เพราะทำให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้โอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมหลายลักษณะที่เป็นการพัฒนาวิชาการของมหาวิทยาลัยมากขึ้น ขณะเดียวกันก็ได้อยู่ในฐานะที่เป็นการพัฒนาวิชาการของมหาวิทยาลัยอื่นที่เป็นสมาชิกของ AUN ด้วย เช่น การแลกเปลี่ยนคณาจารย์และนิสิต การส่งคณาจารย์ไปฝึกอบรมในเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การจัดสัมมนาทางวิชาการโดยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นเจ้าภาพ รวมทั้งการจัดการดูงานของมหาวิทยาลัยให้แก่คณะต่าง ๆ ซึ่ง “จะนำการพัฒนาสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการของมหาวิทยาลัยสู่ภูมิภาค” การให้ความสำคัญในความร่วมมือทางวิชาการกับประเทศในกลุ่มอาเซียน เพื่อพัฒนาศักยภาพทางวิชาการในระดับภูมิภาคต่อไป เป็นต้น และในขณะเดียวกันยังมีการดำเนินกิจกรรมอื่นเพิ่มเติมอีก นอกเหนือไปจากที่กล่าวมาแล้ว คือ

1. โครงการอาเซียนศึกษา (ASEAN Studies Programme)
2. โครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษาและนักวิชาการ
3. การให้ทุนการศึกษาเพื่อไปศึกษา ณ มหาวิทยาลัยในประเทศอาเซียน
4. โครงการจัดระบบเครือข่ายข้อมูลระหว่างมหาวิทยาลัยสมาชิก
5. การทำวิจัยร่วม
6. โครงการบริหารธุรกิจและการบริหารทางเศรษฐศาสตร์ และ
7. โครงการร่วมระหว่างมหาวิทยาลัยในอาเซียนและองค์กรนอกอาเซียน อันได้แก่
 - ASEAN – European Engineering Exchange (ASE₃)
 - ASEAN – Korea Academic Exchange Programme
 - KKC – AUN Education Trip to Japan
 - ASEAN Sub-network of Higher Engineering Education (SHEED-NET)
 - ASEAN-EU University Network

3. ASEA-UNINET

องค์การ ASEA-UNINET หรือ Austrian South-East Asia University Network เป็นเครือข่ายความร่วมมือทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและศิลปะระหว่างมหาวิทยาลัยสมาชิกทั้งในเอเชียและยุโรปที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เข้าร่วมดำเนินกิจกรรมตั้งแต่ปี พ.ศ.2526 เป็นต้นมา โดยได้มีการแลกเปลี่ยนทางวิชาการร่วมกับมหาวิทยาลัยในออสเตรีย เช่น Leopold Franzens University of Innsbruck นั้นและมีการจัดตั้งคณะอนุกรรมการความร่วมมือทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีระหว่างไทยกับออสเตรียในเวลาต่อมา และในปัจจุบันความร่วมมือที่เกิดขึ้นระหว่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย Innsbruck ก็ได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยกิจกรรมที่สำคัญประกอบด้วย

- โครงการวิจัยร่วมระหว่างสถาบัน (ประมาณ 20 โครงการ)
- การแลกเปลี่ยนอาจารย์และนักวิชาการ
- การสนับสนุนกิจการของบัณฑิตศึกษาและหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
- การฝึกอบรมเฉพาะเรื่อง
- การแลกเปลี่ยนนิสิตนักศึกษาในสาขาวิชาทั่วไปและสาขาวิชาที่เป็นเป้าหมาย

เช่น สาขาการเกษตรและเทคโนโลยีชีวภาพ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐานและวิศวกรรมศาสตร์ สาขาเศรษฐศาสตร์การบริหาร สาขาสังคมศาสตร์และการท่องเที่ยว สาขาแพทยศาสตร์ ปรัชญา ศิลปะ และดนตรี

ในปัจจุบันองค์การ ASEA-UNINET ประกอบด้วยมหาวิทยาลัยที่เป็นสมาชิกในเอเชียและยุโรปจำนวน 42 แห่ง ใน 12 ประเทศ โดยมีผู้แทนของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่เป็นประธานกรรมการ และเป็นผู้ประสานงานของ ASEA-UNINET ในภูมิภาคเอเชียด้วย

4. SEASREP

โครงการ SEASREP หรือ Southeast Asian Studies Regional exchange Program เป็นโครงการใหม่ที่ริเริ่มจัดตั้งขึ้นเมื่อ ปี 2539 มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้มีการศึกษาด้านภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ Southeast Asian Studies in Southeast Asia by Southeast Asians) โดย TOYOTA Foundation เข้ามามีส่วนสนับสนุนให้ทุนสำหรับการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การฝึกอบรมนิสิต การแลกเปลี่ยนอาจารย์

การวิจัยและการเผยแพร่ผลงานวิจัย การฝึกอบรมภาษาประจำชาติ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งในกรณีนี้กิจกรรมที่สำคัญที่ SEASREP ดำเนินการอยู่นั้น ได้แก่

1. การให้ทุนการศึกษาประจำชาติ : เป็นทุนสนับสนุนที่เน้นเฉพาะการศึกษาภาษาประจำชาติ และภาษาพื้นเมืองท้องถิ่นของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีหลักเกณฑ์สำหรับผู้ที่จะรับทุนได้คือ ต้องเป็นนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หรืออาจารย์ในมหาวิทยาลัยที่เป็นสมาชิก SEASREP หรือ เป็นนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา/อาจารย์จากสถาบันอื่นที่ยื่นสมัครเข้าศึกษาทางภาษาดังกล่าว ในมหาวิทยาลัยที่เป็นสมาชิก SEASREP

2. Visiting Professorship Grants สำหรับให้ทุนสนับสนุนผู้เชี่ยวชาญด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ต้องการมาเยือนมหาวิทยาลัยที่เป็นสมาชิก SEASREP กิจกรรมนี้มีบทบาทในการสนับสนุนโดยตรงแก่คณะ ภาควิชา และสถาบันทางด้านสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์โดยเฉพาะ

3. M.A./Ph.D. Incentive Research Grants in Southeast Asian Studies สำหรับให้การสนับสนุนการศึกษาระดับปริญญาโทหรือปริญญาเอกแก่นักวิจัยชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ศึกษาอยู่ในระดับบัณฑิตศึกษาทางสังคมศาสตร์หรือมนุษยศาสตร์ ซึ่งกำลังค้นคว้าเอกสารหรือปฏิบัติงานวิจัยสนามในประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ไม่ใช่ประเทศของตนเอง

4. Regional Collaboration Project Grants สำหรับให้ทุนสนับสนุนงานวิจัยร่วมระหว่างชาติ หรือการวิจัยเปรียบเทียบระหว่างชาติ หรืองานร่วมมือวิจัยในลักษณะอื่น ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กล่าวคือ

(ก) โครงการซึ่งคาดหวังว่าสามารถแบ่งประโยชน์จากความรู้จากการวิจัยเกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

(ข) โครงการวิจัยร่วมโดยนักวิจัยชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมด

(ค) สนับสนุนการสัมมนาหรือการประชุมปฏิบัติการ เพื่อส่งเสริมโครงการประเภทในประเภทหนึ่งข้างต้น ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวนี้จะเป็นการสนับสนุนชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมดที่ทำงานวิจัยอยู่ โดยไม่จำกัดว่าจะต้องสังกัดอยู่ในมหาวิทยาลัยใดในภูมิภาค

จากความเคลื่อนไหวข้างต้นอันเกี่ยวกับการเข้าร่วมอยู่ในเครือข่ายต่าง ๆ ในระบอบนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเท่าที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าเป็นความเคลื่อนไหวที่สำคัญอย่างยิ่ง ที่แสดงให้เห็นว่า ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา (พ.ศ.2539-2543) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็ยังคงมีพัฒนาการที่ดีและแสดงแนวโน้มในทางบวกต่อความเป็นนานาชาติมาอย่างต่อเนื่อง โดยการที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เข้าร่วมอยู่ในเครือข่ายต่าง ๆ ดังกล่าวนั้น ย่อมจะก่อให้เกิด

ประโยชน์หลาย ๆ ด้านต่อการพัฒนาความก้าวหน้าของมหาวิทยาลัยต่อไปได้ เช่น การก่อให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ทั้งในภูมิภาคและนอกภูมิภาค การก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ทั้งที่เป็นความจำเป็นเร่งด่วนและความช่วยเหลือระยะยาว โดยเฉพาะในทางวิชาการ การก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนคณาจารย์ นิสิต บุคลากร ตลอดจนการแลกเปลี่ยนหลักสูตร การแลกเปลี่ยนแนวทางหรือนโยบายที่เหมาะสมเพื่อใช้แก้ปัญหาหรือพัฒนาร่วมกันได้ เป็นต้น ดังที่ได้กล่าวมาแล้วจึงกล่าวได้ว่าในระยะเวลาที่ผ่านมานี้ (พ.ศ.2539-2543) ก็เป็นช่วงซึ่งผู้บริหารของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ให้ความสำคัญในเรื่องความเป็นนานาชาติของมหาวิทยาลัยมากพอสมควร

อนึ่งควรกล่าวไว้ในที่นี้ด้วยว่า ในปี พ.ศ.2543 นั้น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้มีการเปลี่ยนแปลงคณะผู้บริหารของมหาวิทยาลัย โดยในช่วงต้นปี พ.ศ.2543 รองศาสตราจารย์ ดร.ธัชชัย สุมิตร คณบดีคณะวิศวกรรมศาสตร์ได้เข้าดำรงตำแหน่งอธิการบดีต่อจากศาสตราจารย์ ดร.เทียนฉาย กีระนันทน์ ที่หมดวาระไป อย่างไรก็ตามอธิการบดีคนใหม่ได้กล่าวถึงแนวทางในการบริหารจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไว้ในเอกสารรายงานการประชุมสภาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ครั้งที่ 607 วันพฤหัสบดีที่ 25 พฤษภาคม 2543 ณ ห้องประชุม 202 ชั้น 2 อาคารจามจุรี 4 ของสำนักงานมหาวิทยาลัยด้วย ซึ่งในแนวทางดังกล่าวนี้ได้มีการระบุถึงนโยบายที่สอดคล้องกับความเป็นนานาชาติเช่นกันดังความสำคัญตอนหนึ่งว่า

เรื่อง แนวทางการบริหารมหาวิทยาลัยโดยอธิการบดี

...อธิการบดีได้ชี้แจงถึงแนวทางการบริหารมหาวิทยาลัย ซึ่งได้นำวิสัยทัศน์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อครบ 100 ปี ซึ่งสภามหาวิทยาลัยได้ทำการระดมความคิดและกำหนดไว้เป็นวิสัยทัศน์ว่า “จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นแหล่งความรู้ และแหล่งอ้างอิงของแผ่นดิน เพื่อเสริมสร้างคนและสังคมไทยให้พึ่งพาตนเองได้ แข่งขันได้ และร่วมมือได้อย่างทัดเทียมและยั่งยืนในประชาคมโลก มีมาตรฐานระดับนานาชาติ มุ่งการผสมผสานการวิจัยเข้ากับการเรียนการสอน และมุ่งเน้นการสร้างองค์ความรู้ใหม่” มาเป็นแนวทางในการบริหารมหาวิทยาลัยให้มีประสิทธิภาพในช่วง 4 ปีนี้ โดยมีความคาดหวังว่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจะมีความเป็นเลิศด้านวิจัย การเรียนการสอน การบริการวิชาการ มีสถานภาพเป็นนานาชาติ มีระบบบริหารคุณภาพ สามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม เชื่อมโยงกับสังคม มีโครงสร้างพื้นฐานที่ดี มีบรรยากาศวิชาการที่ดี

และมีความมั่นคง และพึ่งพาตนเองทางการเงินได้ เป็นต้น...

ในการนี้มีการกำหนดพันธกิจและเป้าหมายกลยุทธ์ไว้ดังนี้

1. ผลิตรหัสพาสินทางปัญญา
2. สร้างกลไกในการถ่ายโอนและรับรองความรู้จากสังคม
3. ผลิตบุคลากรที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมไทย แต่สามารถทำงานในระดับนานาชาติได้

เป้าหมายกลยุทธ์

1. มีบุคลากรที่ดีที่สุดเลิศ
2. มีนิสิตที่ดีที่สุดเลิศ
3. มีงานวิจัยที่ดีที่สุด และมีศูนย์เชี่ยวชาญในจำนวนพอสมควร
4. มีการเรียนการสอนที่ดีที่สุดเลิศ
5. มีการบริหารที่มีคุณภาพ
6. มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ดี
7. มีงบประมาณสนับสนุนที่เพียงพอ และ
8. มีความเป็นนานาชาติ

ในการกำหนดพันธกิจและเป้าหมายกลยุทธ์นี้ อธิการบดี (รองศาสตราจารย์ ดร. ธัชชัย สุมิตร) ยังได้ระบุไว้อีกว่า การดำเนินการตามแนวทางดังกล่าวจะบรรลุเป้าหมาย ความสำเร็จได้ ต่อเมื่อ “หน่วยงานและบุคลากรทุกฝ่ายให้การยอมรับและถือปฏิบัติในการวางแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการทุกระดับ ทั้งระดับภาควิชา คณะ สถาบัน ศูนย์ สำนัก และหน่วยงานอื่น ๆ” และยังคงกล่าวถึงปัจจัยหลักสำคัญไว้ด้วยว่าจะต้องให้ทุกส่วนนั้นได้มีส่วนร่วมโดยพร้อมเพรียงกัน พร้อมกันนี้ได้กล่าวถึงแนวทางต่าง ๆ ที่สอดคล้องกันนโยบายความเป็นนานาชาติได้ตามลำดับด้วย คือ แนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศด้านการวิจัย แนวทางการผสมผสานงานวิจัยเข้ากับการเรียนการสอน เป้าหมายและกลยุทธ์ด้านการเรียนการสอน แนวทางการบริหารมหาวิทยาลัยโดยอิสระและแนวทางสู่ความเป็นนานาชาติ ซึ่งในหลาย ๆ แนวทางเช่น การผสมผสานงานวิจัยเข้ากับการเรียนการสอนและกลยุทธ์ด้านการเรียนการสอนนั้นพบว่า มีการมุ่งเน้นเรื่องของคุณภาพและมาตรฐานมากขึ้น โดยตั้งเป้าหมายให้การเรียนการสอนของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีมาตรฐานที่ดีเท่าเทียมกันในระดับสากลอย่างหนึ่ง ให้มีการประเมินผลหลาย ๆ ด้านตั้งแต่ การประเมินผลรายวิชา รายภาคการศึกษา การประเมินผลสมรรถนะการทำงานของ

คณาจารย์ และนิสิต บัณฑิตและตลาดแรงงาน ในขณะที่เรื่องของการผสมผสานงานวิจัยเข้ากับการเรียนการสอนนั้น มีการตั้งเป้าหมายว่า คณาจารย์จะต้องทำงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิชาที่บรรยาย มีการพัฒนาทักษะในการทำวิจัยมากขึ้น ปรับปรุงเทคโนโลยีสารสนเทศ และต้องเสริมสร้างปลูกฝังให้นิสิตมีความคุ้นเคยกับงานวิจัยและการทำงานวิจัยให้มากขึ้น เป็นต้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าแนวทางเหล่านี้เป็นแนวทางที่เอื้ออำนวยต่อการสร้างความเป็นนานาชาติให้เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัยได้อย่างดีไม่เฉพาะแต่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเท่านั้น

สำหรับแนวทางที่สำคัญอันเกี่ยวกับความเป็นนานาชาติอีกแนวทางหนึ่งซึ่งอธิการบดีได้กล่าวถึงไว้ในที่ประชุมสภาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยคือ แนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศด้านการวิจัยนั้นมีรายละเอียดดังนี้

แนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศด้านการวิจัย

เป้าหมาย

เพื่อผลักดันให้ชื่อเสียงและผลงานของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยวิจัย

ในระดับชาติและนานาชาติ

จากเป้าหมายนี้มีการกำหนดกลยุทธ์ไว้ 12 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. กำหนดให้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของภาระงานของอาจารย์
2. เน้นการรับอาจารย์ใหม่ที่มีวุฒิปริญญาเอกและมีทักษะการวิจัย
3. แสวงหา ส่งเสริมและสนับสนุนสาขาวิทยาการที่มีความแข็งแกร่งด้านวิจัยเพื่อส่งเสริมให้เป็น Center of Excellence
4. แสวงหา ส่งเสริมและสนับสนุนสาขาวิทยาการที่มีแนวโน้มที่จะแข็งแกร่งเพื่อส่งเสริมให้พัฒนาต่อไปจนเป็น Center of Excellence
5. จัดสรรทุนวิจัยให้กับอาจารย์เข้าใหม่ที่มีวุฒิปริญญาเอกเป็นเงินประเดิม
6. แสวงหา ส่งเสริม และสนับสนุนโครงการวิจัยโดยใช้แหล่งทุนภายนอก
7. แสวงหา ส่งเสริม และสนับสนุนโครงการวิจัยร่วมกับมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานชั้นนำในต่างประเทศ
8. แสวงหาโครงการที่สามารถมีการลงทุนร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยกับภาครัฐ
9. ติดตามและส่งเสริม Center of Excellence ที่มีอยู่แล้ว
10. ส่งเสริมและเผยแพร่ขีดความสามารถในการทำวิจัยของมหาวิทยาลัย
11. ส่งเสริมโครงสร้างและกลไกที่จะทำให้เกิดงานวิจัยของมหาวิทยาลัย
12. โครงการวิจัยต้องผ่านการพิจารณาในเชิงจริยธรรมและจรรยาบรรณ

ในขณะที่แนวทางด้านความเป็นนานาชาติเองนั้นก็อยู่ในความสนใจของคณะผู้บริหารชุดใหม่ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยพอสมควรเช่นเดียวกัน ซึ่งจากการศึกษาถึงเป้าหมายและกลยุทธ์ด้านนี้ คณะผู้บริหาร โดยอธิการบดีเป็นตัวแทนในการแถลงนโยบายต่อสภามหาวิทยาลัยในคราวเดียวกันนี้ก็ได้นำเสนอทั้งเป้าหมายและกลยุทธ์รวม 15 ข้อด้วยกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แนวทางสู่ความเป็นนานาชาติ มีเป้าหมายเพื่อให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ประโยชน์จากความร่วมมือกับต่างประเทศอย่างแท้จริงทั้งในด้านการวิจัย การเรียนการสอนและการบริหารวิชาการ โดยมีกลยุทธ์ คือ

1. จัดหาทรัพยากรให้เพียงพอเพื่อส่งเสริมความร่วมมือกับต่างประเทศ
2. จัดตั้งคณะทำงานประสานงานวิเทศสัมพันธ์
3. สร้างระบบบริหารบุคคลที่เอื้ออำนวยต่อการวิจัย
4. เข้าร่วมเครือข่ายความร่วมมือ
5. ส่งเสริมและแลกเปลี่ยนอาจารย์
6. ส่งเสริมความร่วมมือแบบทวิภาคี
7. ส่งเสริมโครงการวิจัยร่วม
8. พัฒนาโครงการแลกเปลี่ยนนิสิตในระดับปริญญาบัณฑิต
9. พัฒนากลไกในการโอนหน่วยกิตและผลการประเมิน
10. ส่งเสริมให้อาจารย์ทำวิจัยในต่างประเทศ
11. ส่งเสริมให้อาจารย์และนิสิตเข้าใจถึงประโยชน์ของการแลกเปลี่ยนกับต่างประเทศ
12. ส่งเสริมนิสิตระดับบัณฑิตศึกษาให้ได้ทำวิจัยในต่างประเทศ
13. แสวงหาแหล่งทุนสนับสนุนการวิจัยร่วมกับต่างประเทศ
14. ส่งเสริมให้มีการปรับปรุงหลักสูตรให้มีมีตินานาชาติในเนื้อหามากขึ้นและสอดคล้องกับแนวของ *best practice* ในสาขาวิชานั้น ๆ ให้มากขึ้น
15. เปิดสอนหลักสูตรนานาชาติร่วมกับต่างประเทศ (รายงานการประชุมสภามหาวิทยาลัย ครั้งที่ 607, วันที่ 25 พฤษภาคม 2543, หน้า 5-6)

การให้ความสนใจถึงนโยบายความเป็นนานาชาติของคณะผู้บริหารจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยชุดใหม่นี้ แม้ว่าจะยังไม่ได้ปรากฏผลเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนเนื่องจากเพิ่งเข้าบริหารมหาวิทยาลัย แต่มีการกล่าวถึงทั้งในระดับที่ประชุมและในที่อื่น ๆ อีกบ้างตามสมควร

ขณะเดียวกันแม้ในที่ประชุมสภามหาวิทยาลัยเองก็ยังมีกรกล่าวถึงเรื่อง การบริหารมหาวิทยาลัย โดยอิสระ ซึ่งเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กันกับการก้าวสู่ความเป็นนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยด้วย ดังข้อความที่ว่า

การบริหารมหาวิทยาลัยโดยอิสระ เท่าที่เป็นไปได้ขณะนี้ มหาวิทยาลัยมีทางเลือกในการบริหารมหาวิทยาลัย 3 วิธีการดังนี้

1. การออกนอกระบบราชการโดยใช้พระราชบัญญัติใหม่ ซึ่งจะให้ความอิสระในเรื่องการบริหารงานทั้งในด้านบุคคล ด้านการเงิน การงบประมาณ และด้านวิชาการ ซึ่งก่อนประกาศใช้พระราชบัญญัติคงต้องมีการปรึกษารื้อกับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อมิให้เกิดปัญหา
2. การเข้าร่วมโครงการนำร่องด้านงบประมาณ ของสำนักงบประมาณในลักษณะ Block grant เพื่อมีอิสระในการบริหารงบประมาณและการเงิน โดยที่ยังอยู่ในระบบราชการ ส่วนการบริหารวิชาการนั้นเป็นอิสระอยู่แล้ว
3. ปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารภายใต้ระบบราชการ

ซึ่งในที่สุดแล้วมีการสรุปผลให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยพิจารณาเลือกใช้วิธีการที่ 1 ด้วยเหตุผลและข้ออภิปรายดังต่อไปนี้

...จากวิธีการดังกล่าวจะเห็นว่าวิธีการบริหารมหาวิทยาลัยโดยอิสระ โดยการออกนอกระบบราชการโดยพระราชบัญญัติของตนเอง เป็นวิธีการที่มีโอกาสประสบความสำเร็จมากที่สุด ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้จะต้องมีการดำเนินการอย่างรอบคอบและจะต้องทำความเข้าใจกับประชาคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเพื่อให้การบริหารงานเป็นไปอย่างราบรื่นและประสบผลสำเร็จ ส่วนวิธีการที่ 2 ก็คงจะเป็นวิธีการที่ดีกว่าวิธีการที่ 3 ซึ่งอยู่ในระบบราชการคงไม่อาจเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันได้มากนัก...

และ

...ที่ประชุมได้อภิปรายอย่างกว้างขวางและเห็นชอบกับแนวทางการบริหารมหาวิทยาลัยตามแนวทางการบริหารการวิจัย แนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศด้านการวิจัย การผสมผสานงานวิจัยเข้ากับการเรียนการสอน แนวทางสู่ความเป็นนานาชาติและการบริหารมหาวิทยาลัยโดยอิสระออกจากระบบราชการโดยใช้พระราชบัญญัติใหม่ดังกล่าว ทั้งนี้โดยให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่าการบริหารมหาวิทยาลัยจะ

บรรลุความสำเร็จตามความคาดหวังไปสู่วิสัยทัศน์ของความเป็นเลิศทางด้านการวิจัย การเรียนการสอน การบริการวิชาการและความเป็นนานาชาติได้ บุคลากรทุกฝ่ายของมหาวิทยาลัยจะต้องให้ความร่วมมือร่วมกัน และมหาวิทยาลัยควรหาวิธีการดำเนินการเพื่อให้บุคลากรทุกฝ่ายของมหาวิทยาลัยมีความเข้าใจที่ถูกต้องตรงตามแนวทางเดียวกัน โดยอาจจัดให้มีการประชุมสัมมนาหรือทำงานร่วมกันเป็นทีม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายเดียวกัน การดำเนินการควรเน้นความเป็นเลิศเฉพาะสาขาที่มหาวิทยาลัยมีความชำนาญ การเรียนการสอนควรเน้นการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ควรหาแรงจูงใจเพื่อดึงดูดให้สนใจทำวิจัย เพื่อสร้างความเป็นเลิศด้านวิจัย และหากลยุทธ์การวิจัยเพื่อเชื่อมโยงกับบัณฑิตศึกษาได้ด้วย...(รายงานการประชุมสภามหาวิทยาลัย ครั้งที่ 607, วันที่ 25 พฤษภาคม 2543, หน้า 7)

สำหรับในด้านการปฏิบัตินั้น ปรากฏว่าในช่วงดังกล่าวนี้มีการส่งเสริมให้เกิดความเป็นนานาชาติหลายประการ เช่น การลงนามความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันการศึกษาจากนานาประเทศไปแล้ว 20 ครั้ง การร่วมแลกเปลี่ยนอาจารย์ นักวิจัย นิสิต การแลกเปลี่ยนทุน เพื่อการรับเชิญเป็นอาจารย์พิเศษ การร่วมหารือเพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาร่วมกับสถาบันการศึกษาหลายแห่ง เช่น Usa Marine Biological Institute, Kochi University ประเทศญี่ปุ่น, A James Clark School of Engineering, University of Maryland at College Park ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น นอกจากนี้ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยยังมีกิจกรรมความเคลื่อนไหวที่แสดงถึงการส่งเสริมให้เกิดความเป็นนานาชาติต่อมาอีกหลายประการ เช่น การเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมนานาชาติ APRU (Association of Pacific Rim University Fellows Program 2000) โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยนักวิชาการจากประเทศสมาชิก APRU 16 ประเทศ ได้แก่ ออสเตรเลีย จีน ฟิลิปปินส์ เกาหลี มาเลเซีย นิวซีแลนด์ ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ รัสเซีย สหรัฐอเมริกา ไต้หวัน ฮังการี แคนาดา อินโดนีเซีย และไทย การลงนามความร่วมมือจัดประชุมนานาชาติกับหลายองค์การในต่างประเทศ การลงนามในบันทึกความเข้าใจระหว่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกับ Curtin University of Technology โดยมีการต่ออายุบันทึกความเข้าใจร่วมกันอีก 5 ปี (พ.ศ.2543-2548) เป็นต้น ขณะเดียวกันยังได้มีการต้อนรับผู้บริหาร นักวิชาการจากหลายประเทศที่มาเยี่ยมชมกิจการของมหาวิทยาลัย อันก่อให้เกิดการประสานความร่วมมือร่วมกันในลักษณะอื่น ๆ ต่อมา เช่น จากมหาวิทยาลัย Mara University of Technology ประเทศมาเลเซีย จาก China Population Information and Research ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน จากกลุ่มผู้แทนมหาวิทยาลัย 3

แห่ง ที่ร่วมในโครงการบัณฑิตศึกษาระดับปริญญาโทของวิทยาลัยปีโตรเลียมและปีโตรเคมี คือ The University of Oklahoma, University of Michigan และ Case Western Reserve University เป็นต้น จะเห็นได้ว่า การส่งเสริมความเป็นนานาชาติในระยะที่ผ่านมาจะมุ่งไปใน เรื่องการแลกเปลี่ยนทางวิชาการและการตกลงเกี่ยวกับความร่วมมือด้านต่าง ๆ ที่จะมีขึ้นใน อนาคตเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งหลาย ๆ ครั้งก็มีความให้ครอบคลุมไปถึงเรื่องการแลกเปลี่ยนนิสิต คณาจารย์ บุคลากร และการวิจัยเพิ่มขึ้นด้วย

โดยสรุปแล้วในระยะตั้งแต่ปี พ.ศ.2525-2543 นั้น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีความเป็นนานาชาติดังต่อไปนี้

1. มีการรับคณาจารย์จากต่างประเทศให้เข้ามาช่วยสอนในหลายสาขาวิชาเพิ่มขึ้น ซึ่งจากที่เห็นได้ชัดเจน เช่น การรับคณาจารย์ให้มาช่วยสอนในสถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์ (GIBA) ตั้งแต่ปี พ.ศ.2525

2. มีการรับความช่วยเหลือทางวิชาการ และการวิจัยจากต่างประเทศหลายรูปแบบ เช่น การรับการสนับสนุนด้านการเงินเพื่อพัฒนาวิชาการ ฯลฯ

3. มีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนทางวิชาการและการวิจัยมากขึ้น เช่น ได้มีการตกลงร่วมมือทางวิชาการกับประเทศต่าง ๆ ที่ครอบคลุมหลายด้านทั้งด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิทยาศาสตร์การแพทย์ ด้านสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ รวมแล้วไม่น้อยกว่า 21 ประเทศในทุกภูมิภาค

4. มีกิจกรรมการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับนานาชาติ การพัฒนาหลักสูตรระดับนานาชาติ โดยร่วมกับสถาบันการศึกษาและหน่วยงานในต่างประเทศหลาย แห่ง ครอบคลุมในหลายหลักสูตร เช่น หลักสูตรของสถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์ หลักสูตร ของคณะแพทยศาสตร์ หลักสูตรของคณะเศรษฐศาสตร์ หลักสูตรของวิทยาลัยปีโตรเลียมและปีโตรเคมี และหลักสูตรของคณะอักษรศาสตร์ เป็นต้น

5. มีการแลกเปลี่ยนหลักสูตรกับสถาบันอุดมศึกษาในต่างประเทศหลายแห่ง เช่น การแลกเปลี่ยนระหว่างคณะวิศวกรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัย Warwick ของประเทศอังกฤษ เป็นต้น

6. มีการแลกเปลี่ยนนิสิต-นักศึกษาร่วมกับมหาวิทยาลัยนานาชาติ โดยตั้งแต่ในปี พ.ศ.2532 เป็นต้นมา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ดำเนินการภายใต้ข้อตกลงร่วมกับ มหาวิทยาลัยในต่างประเทศไปแล้วหลายลักษณะ หลายมหาวิทยาลัย ทั้งจากประเทศญี่ปุ่น อังกฤษ สหรัฐอเมริกา แคนาดา ฝรั่งเศส และประเทศอื่น ๆ โดยเป็นการแลกเปลี่ยนนิสิตทั้งในระดับปริญญาบัณฑิต และระดับบัณฑิตศึกษา ทั้งในระยะสั้น และระยะยาว (ตั้งแต่ 4 เดือนขึ้นไป

นอกจากนี้ยังพบว่าในกิจกรรมของการแลกเปลี่ยนทางวิชาการกับสถาบันในต่างประเทศนั้นมีลักษณะที่หลายหลายขึ้น โดยเฉพาะในช่วงหลังจากปี พ.ศ.2535 เป็นต้นมา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้มีกิจกรรมความร่วมมือทางวิชาการกับหลายประเทศที่ไม่จำกัดอยู่แต่เพียงการรับและแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือระหว่างกันเพื่อพัฒนาสถาบันเท่านั้น แต่เป็นการร่วมมือกันเพื่อขยายความร่วมมือเพื่อทำประโยชน์ในด้านอื่น ๆ เพิ่มเติมด้วย เช่น โครงการความร่วมมือเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและอุตสาหกรรม การส่งออกนำเข้าสินค้าระหว่างประเทศ การสร้างศูนย์แห่งความเป็นเลิศเพื่ออบรมพัฒนานักเคมีในภูมิภาค เป็นต้น ซึ่งจนถึงในปีปัจจุบัน (พ.ศ.2543) ก็ได้มีการปรับโครงสร้างการบริหารวิชาการให้เอื้อต่อการดำเนินการด้านความเป็นนานาชาติมากขึ้นด้วย

ตาราง ก : สรุปวิวัฒนาการของความเป็นนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ระยะการพัฒนาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	ความเป็นนานาชาติที่ปรากฏในแต่ละระยะ*				
	1	2	3	4	5
<p>ระยะที่หนึ่ง : (พ.ศ.2459-2478)</p> <p>(ระยะที่มีการพัฒนาการเรียนการสอนในระดับปริญญาบัตร)</p>	✓	✓	✓		
<p>ระยะที่สอง : (พ.ศ.2479-2504)</p> <p>(ระยะที่มีการขยายการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี)</p>	✓	✓	✓		
<p>ระยะที่สาม : (พ.ศ.2502-2508)</p> <p>(ระยะที่มีการพัฒนาการศึกษาค้นคว้าระดับบัณฑิตศึกษา)</p>	✓	✓	✓		
<p>ระยะที่สี่ : (พ.ศ.2510-2524)</p> <p>(ระยะของการพัฒนามาตรฐานการศึกษาที่เน้นด้านการศึกษาวิจัย)</p>	✓	✓	✓		✓
<p>ระยะที่ห้า : (พ.ศ.2525-2543)</p> <p>(ระยะของการพัฒนาศักยภาพและประสิทธิภาพในการมีส่วนร่วมกับนานาชาติ)</p>	✓	✓	✓	✓	✓

หมายเหตุ : * ความเป็นนานาชาติทั้ง 5 ข้อนี้ นำมาจากกรอบแนวคิดในการวิจัยซึ่งมีดังนี้

- 1) การมีกิจกรรมการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับนานาชาติประเทศ
- 2) การรับหรือแลกเปลี่ยนคณาจารย์และนิสิต ตลอดจนบุคลากรของมหาวิทยาลัยระหว่างกัน
- 3) การรับหรือแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือสนับสนุนทางการวิจัย วิชาการ หรือทางเทคนิคระหว่างกัน
- 4) การรับหรือแลกเปลี่ยนหลักสูตรการเรียนการสอนระหว่างกัน
- 5) การวางนโยบายหรือมาตรการต่าง ๆ ร่วมกันเพื่อให้เกิดผลของการพัฒนาขึ้น